

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund

02-06

Human-Etisk
Forbund

Landsmøtet 2006

Side 4-5

Medlemsrot i kirka

Side 6-7

Kristen formålsparagraf skal vurderes

Side 8

Levi Fragell blir pensjonist

Side 22-23

Verdens mest gudløse land

Side 26-27

Blogger Bjørn Stærk om islamdebatten

Side 30-31

TEMA:

Vi sjekker ut alternativbevegelsen

Side 14-19

Vi må være litt forsiktige også...

LEDER

Flesteparten av statskirkemedlemmene er ikke kristne. Kun 30 prosent av befolkningen «tror på Gud», ifølge en rekke spørreundersøkelser. Javisst. Men det er noe annet vi humanister gjerne glemmer i denne sammenhengen: Det er langt flere enn denne tredjeparten som kommer i forsvarsposisjon når vi som er medlemmer i Human-Etisk Forbund med selvsikker mine dunderer av gårde mot KRL, formålsparagrafer og statskirke. De innrømmer gjerne at vi har gode poenger, men likevel er et noe som stritter imot. Noe som sitter dypt inne og som har med følelser å gjøre.

Reaksjonene vi får er varianter over dette: – Selv om jeg ikke tror på Gud, og langt mindre at Jesus døde på korset for mine synder, så er kristendommen *min*. Jeg husker salmene, julaften i kirka da jeg var liten. Det handler om min dyp-følte identitet, og vår felles nasjonale og kulturelle tilhørighet og stolthet. Dessuten er det viktig å være åpen for at noe er større enn seg selv, og for undring.

Vi humanister har en tendens til å bli en smule nedlatende når vi møter slikt i diskusjoner. Vi ser på det hele som en litt naiv 17. mai-aktig stolthet, blandet sammen med en god dose barndomssentimentalitet. Samtidig irriterer vi oss over den misforståtte og naive oppfatningen av at kristendommen utelukkende er snill og åpen, og egentlig bare handler om «undring».

– Kirka er et trossamfunn på linje med alle andre, og hvis du ikke tror på det presten preker, har du ikke noe der å gjøre, slår vi fast. Vi har altså ikke tradisjon for å være spesielt lydhøre overfor denne «følte kristen-kulturelle tilhørigheten», for å si det litt forsiktig.

Likevel går det den rette veien for oss i HEF nå. Vi blir i større og større grad lyttet til. Statskirkeordningen styrer mot avvikling, KRL-faget er på vikende front, og tidligere denne måneden ble det satt ned et utvalg for å vurdere de kristne formålsparagrafene i skole og barnehage. Hipp hurra!

Men hvordan bør vi oppføre oss midt i denne medgangen? Bør vi fortsette med den hoderistende, avvisende holdningen overfor flertallets «følte kristne tilhørighet», eller bør vi kanskje begynne å ta hensyn til at den ikke-troende kristne identitetsfølelsen faktisk finnes, uansett hvor lite respekt vi måtte ha for den? Jeg tror det smarteste er å velge det siste. HEF har alt å vinne på å framstå mest mulig sympatisk i vårt møte med «de kulturkristne». Ingen liker å bli kritisert og deretter fortalt hva de bør gjøre. Da får man gjerne en trassreaksjon, som fører til at folk blir sittende fast i gamle mønstre, selv om de kanskje strengt tatt forstår at det er feil. Da er det mye smartere å stimulere folk til å tenke selv. Da kan de treffe de rette valgene selv uten å føle seg dumme.

Hvis vi skal klare å få flere av de reelt sett ikke-troende «følte kulturkristne» over på vår side, er det altså begrensninger for hvor brautende retthaverske vi kan tillate oss å være. Hvis man melder seg ut av statskirka, og inn i HEF, fordi en eller annen humanetiker nærmest har gitt en beskjed om å gjøre det, føler man seg ikke så høy i hatten. Noe ganske annet er det hvis man på en mild måte har blitt stimulert til å tenke selv.

Men, det er ikke alltid lett. Skuffelsen over at venner man trodde man kjente godt, plutselig i en diskusjon viser seg å være «kulturkristne», kan fort ta overhånd. Og da har vi kanskje en tendens til å bli litt følelsesstyrt og usaklige vi også? Uansett; hvis vi klarer å bære over med denne irriterende «følte kulturkristendommen», er det mye større sjanse for at vi i HEF får med oss flere på laget i kampen for reell livssynslikestilling i Norge og verden. Lik det eller ikke, men det er faktisk blant de ikke-troende «kulturkristne» vi har vårt største rekrutteringsgrunnlag.

Even Gran

FRI TANKE

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27
Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo

REDAKTØR DETTE NUMMERET

Even Gran
E-post: gran@human.no

ANSVARLIG REDAKTØR

Kirsti Bergh
E-post: bergh@human.no

REDAKSJON

Arnfinn Pettersen
E-post: pettersen@human.no

KORREKTUR

Gunhild Stranden
E-post: stranden@human.no

LAYOUT

JPG-Jungelpatroljen
www.jpg.no

TRYKK

Dagblad-Trykk

MATERIALFRIST FOR NR. 3 2006
14. august 2006

OPPLAG
Ca. 54.000

K O L O F O N

AKTUELT: LANDSMØTET 2006	Side 4
AKTUELT: MEDLEMSKAPSROTET I KIRKA	Side 6
AKTUELT: UTVALG SKAL VURDERE KRISTEN FORMÅLSPARAGRAF	Side 8
AKTUELT: FRI TANKE LANSERES SOM NETTAVIS	Side 11
TEMA: ALTERNATIVBEVEGELSEN	Side 14
INTERVJU: LEVI FRAGELL GÅR AV MED PENSJON	Side 22
REPORTASJE: VERDENS MEST GUDLØSE LAND	Side 26
KRONIKK: BJØRN STÆRK OM ISLAMDEBATTEN	Side 30
DEBATT: JOHNSEN, NORDAL, MELSOM, RØDSTEN M.FL	Side 34

Generalsekretærens kommentar:

Dobbeltregistrering til besvær

Kristin Mile
Generalsekretær i
Human-Etisk Forbund

I løpet av siste halvdel av mai gikk det ut brev fra Brønnøysundregisteret til ca 80.000 personer om at de står registrert i mer enn ett tros- eller livssynssamfunn. De fleste av disse er registrert i Den norske kirke og ett annet samfunn.

Mange av HEFs medlemmer, nær 16.000, har mottatt brevet og resultatene har ikke uteblitt. Folk er opprørt, noe både henvendelser til HEF og også innlegg og oppslag i media viser. For noen er det andre eller tredje gang de opplever at de står registrert som medlemmer i en kirke de meldte seg ut av for flere år siden. «Feilregistrering» kan man kalle det, men for en del av dem det gjelder er dette mer enn en kjedelig feil. Det er både sårende og opprørende for en del å erfare at det valget de tok, og som de så på som en viktig avgjørelse, egentlig ikke ble registrert. For noen har utmelding av statskirken ført til strid eller vanskelige forhold i familien, for andre har tilhørigheten til det valgte tros- eller livssynssamfunnet stor betydning for identitet og selvbylde. Dobbelregistreringer er for mange derfor noe langt mer enn en feiloppføring eller en byråkratisk glipp.

Det er en stund siden vi fikk vite at antall dobbeltregistrerte HEF-medlemmer var såpass stort, og vi har for så vidt sett fram til den oppryddingen som er i gang. Noen av de dobbeltregistrerte har vi kjent til i lengre tid fordi vi har medlemmer i HEF som unnlater å erklære at de ikke er med-

lemmer i noe annet samfunn. Disse har vi derfor holdt utenfor våre lister når vi søker om offentlig støtte, og i år har de også blitt krevd for en høyere medlemsavgift enn andre medlemmer, nettopp fordi vi antar at de kan være medlem i et annet tros- eller livssynsamfunn. Dette gjelder ca. 2500 medlemmer.

Det er større grunn til bekymring på vegne av de øvrige dobbeltregistrerte medlemmene våre. Jeg antar at de aller fleste av disse anser seg som medlemmer i HEF og ikke i noe annet tros- eller livssynssamfunn. Når jeg antar dette, så skyldes det flere forhold. For det første krever medlemskap i HEF en aktiv handling etter fylte 15 år. For det andre blir man konfrontert med betaling av medlemsavgift hvert år når man er HEF-medlem.

Vi må altså kunne legge til grunn at de som står i vårt medlemsregister ønsker å stå der. Det samme kan man ikke si om medlemmene i Den norske kirke. Majoriteteten ønsker nok sitt medlemskap, men mange er altså registrert også i et annet tros- eller livssynssamfunn og har meldt seg ut eller har forsøkt å melde seg ut av Den norske kirke. Noen har til og med forsøkt seg på utmelding flere ganger, uten hell.

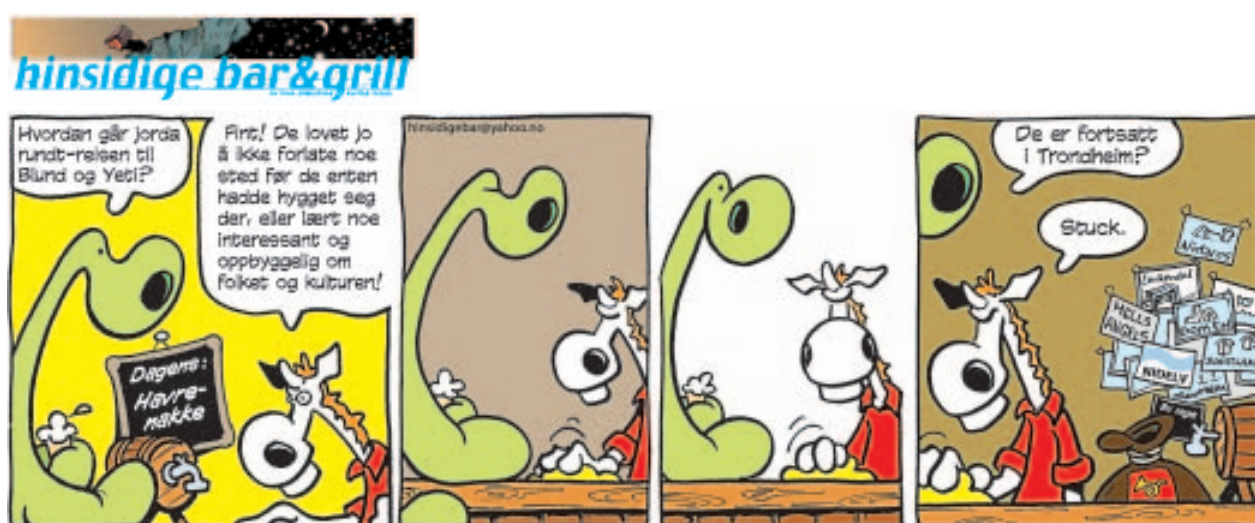
Den norske kirkes register er opprinnelig bygd opp med utgangspunkt i Folkeregisteret. Deretter er registeret forsøkt korrigert blant annet mot den oversikten over utmeldinger som kirke-

bøkene kan gi. Dette har ikke gitt noe godt medlemsregister, og selv om opprydding er forsøkt så er kvaliteten på registeret fortsatt nedslående.

Det er all mulig grunn til å spørre seg om kirkens medlemsregister blir mer troverdig etter årets gjennomgang. Nå får man forhåpentlig ryddet opp i doble medlemskap, men for hvor lenge? Erfaringer tilsier at folk lett kan havne ufrivillig inn i kirkens register igjen, eller fortsette å stå der etter at opprydding er forsøkt.

Det er ikke slik at alle som gjennom årene har meldt seg ut at Den norske kirke, har meldt seg inn i et annet tros- eller livssynssamfunn. De som bare har meldt seg ut av Den norske kirke og stoppet ved det, har ikke blitt oppfordret til å sjekke om de fortsatt står registrert i kirkens register, og de har heller aldri blitt forsøkt luket ut av registeret. Det er grunn til å anta at antallet utmeldte i denne kategorien er minst like stort som antallet dobbelt-registrerte.

Det er farlig å anklage andre for rot uten å være helt sikker i egen sak, og det kan ikke utelukkes at det kan være en og annen feil i HEFs medlemsregister også. Men mens HEFs register er bygget opp på grunnlag av aktiv innmelding, så er kirkens register bygget opp på en kombinasjon av folkeregistrering og aktiv utmelding. Det viser seg vel nå at den siste måten å føre registre på ikke holder mål.

Landsmøtet 2006:

Kjapt gjennomført og ferdig før tida

Et kjapt gjennomført landsmøte avsluttet med å ta ytringsfriheten i forsvar.

Tekst: Even Gran

Flertallet taler: Fra sin plass på første rad kan Hovedstyrets medlemmer registrere at det ikke blir noen utredning av navneskifte for HEF i denne omgang. 45 av 64 delegater ønsket ikke å sette i gang en prosess rundt dette. Foto: Kirsti Bergh

Et drøyt halvår etter forrige landsmøte var det igjen duket for landsmøte i Human-Etisk Forbund. De viktigste formelle punktene på møtet 11. juni var godkjenning av årsberetning og regnskap for 2005. Dette ble banket gjennom uten særlig debatt på fem minutter.

Utover dette behandlet landsmøtet åtte innkomne forslag. I tillegg til interne, organisasjonstekniske forslag forelå det to politisk kontroversielle forslag: om eutanasi og om navneskifte på forbundet.

Årsaken til at landsmøtet gikk så-

pass friksjonsfritt var at ingen av de sakene som vanligvis tar lang tid var oppe til behandling. Fjorårets endring til en årlig landsmøtesyklus medførte at det verken var valg til styre eller behandling av prinsipp- og arbeidsprogram i år.

Stemningen i møtesalen var god, og ingen av sakene fikk temperaturen på debatten til å stige nevneverdig. Den varme junidagen utenfor gjorde derimot sitt til at den fysiske temperaturen i møtesalen ble vel høy til tider.

Avslutningsvis tok Landsmøtet opp tråden fra to dagsaktuelle debatter:

HEFs landsmøte oppfordrer i en uttalelse alle til å delta aktivt i den lokale debatten om framtidig kirkeordning. Landsmøtet påpeker at dette spørsmålet ikke minst angår alle de borgere som står *utenfor* Den norske kirke, og at det derfor er viktig at kommunene legger opp til gode og brede høringsprosesser der mange stemmer blir hørt. HEF mener det er viktig at kommunene aktivt inviterer

andre tros- og livssynssamfunn med i diskusjonen før konklusjonen trekkes.

HEFs landsmøte vedtok også en uttalelse til forsvar for ytringsfriheten. Landsmøtet mener at ytringsfrihet og livssynsfrihet er verdier som henger uløselig sammen og utgjør grunnlaget for det pluralistiske samfunnet.

Konklusjonen i uttalelsen lyder som følger: «Et moderne samfunn er best tjent med stor romslighet på dette området. Det skal uhyre sterke grunner til for ethvert bånd som legges på ytringsfriheten. HEF mener ytringsfriheten er det åpne samfunns åndedrett og livsnerve og vil advare mot begrensninger i denne menneskeretten.»

Dagen før selve landsmøtet brukte delegatene til å diskutere organisasjonsutvikling i HEF. Selv om det ikke ble fattet noen formelle vedtak, fikk styret i store trekk tilslutning til sin linje når det gjelder HEFs videre organisasjonsutvikling.

«Humanistisk forbund» – Nei takk

Et forslag om å endre navn på Human-Etisk Forbund til «Humanistisk forbund» ble kontant avvist på landsmøtet den 11. juni. Landsmøtet ønsket heller ikke at saken skal utredes.

Tekst: Even Gran

Ikke med det første: Denne logoen blir det nok en stund til du får se, i hvert fall hvis flertallet på HEFs landsmøte i 2006 holder seg. Der var det ingen stemning for navneskifte, til tross for at alle seremoniene nå er «humanistiske».

Det var Buskerud fylkeslag som foreslo at forbundet burde endre navn. Bakgrunnen er at seremoniene fikk nye navn på forrige landsmøte. Fra 2007 skal alle seremoniene være «humanistiske», også i navnet.

Buskeruds fylkesleder Olav Monsson la fram forslaget. Han poengterte at det viktigste argumentet for navne-

skifte, er at forbundet må være konsekvente når det gjelder navn på eget livssyn. Når alle seremoniene er «humanistiske», blir det meningsløst at forbundet skal hete «human-etisk», mente Monsson. Han argumenterte også for at «humanisme» er et begrep som brukes på forbundets livssyn over hele verden. Da bør ikke vi i Norge ha noe unntak fra dette, mente han.

SETTE I GANG PROSESS? NEI TAKK

Etter Monssons innlegg la Jan Magne Johansen fra Vestfold fylkeslag fram et forslag som var litt mildere i formen. – Isteden for å vedta en navneendring over bordet, bør Landsmøtet heller sette igang en prosess i organisasjonen for å få utredet spørsmålet, mente Johansen. Han argumenterte for at dette er en så viktig sak for forbundet

at alle lokallag bør være med.

Men heller ikke Johansens forslag ble vedtatt. Likevel var avstemningen ganske jevn. 45 delegater av totalt 64 ønsket ikke noen prosess. Det betyr at rundt tretti prosent av delegatene faktisk ønsket å sette i gang en slik prosess.

Flere av de som tok ordet under debatten, argumenterte for at en navneendring vil være ressurskrevende og ødelegge den sterke merkevaren «Human-Etisk Forbund». – Det vil være en gedigen sløsing å forkaste en slik god merkevare, ble framholdt av flere.

– BARE ET SPØRSMÅL OM TID

– Før eller seinere vil dette tvinge seg gjennom. Det er bare et spørsmål om tid. Etterhvert som de humanistiske seremoniene slår rot, vil flere og flere undre seg over at forbundet fortsatt

heter «human-etisk». Til slutt vil disse komme flertall.

Dette er spådommen fra Arild Knutsen i Buskerud fylkeslag. Han er en av de ivrigste ildsjelene bak navneskiftet forslaget og synes det er kjempe synd at landsmøtet avviste det.

– Det er uheldig at HEF nå vil fortsette å bruke mange forskjellige betegnelser på det samme livssynet. Dette er forvirrende, slår Knutsen fast. Han ramser opp minst fire betegnelser som alle brukes av HEF om eget livssyn i formelle sammenhenger; humanetikk, humanetikk, humanisme og livssynshumanisme. – Alt dette betyr ifølge forbundet det samme. Hvorfor kan vi ikke bare bestemme oss? spør Knutsen.

Han understreker at hans engasjement ikke må tolkes dithen at han mener «humanistisk» nødvendigvis er den *beste* betegnelsen på livssynet.

– Selv foretrekker jeg «humanetikk», men den kampen er nå over. Forbundet har bestemt seg for å kalle det «humanisme», og da må jeg og andre akseptere nederlaget og innse at bordet fanger. Når valget er truffet, har vi ikke annet valg enn å gjennomføre dette konsekvent, også i forbundets navn, understreker han.

Reiste debatten om den gode død

Oslo fylkeslags forslag til vedtak om selvbestemt død falt, men Carolyn Midsem og Einar Morten Lassesen var fornøyde likevel: – Nå har vi fått satt saken på dagsorden i organisasjonen.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Håper på bred debatt: Carolyn Midsem og Einar Morten Lassesen er fornøyde med å ha satt eutanasi på dagsorden.

– Vi mener det er veldig viktig at organisasjonen avklarer en holdning om individets selvbestemmelsesrett før vi går inn i debatten om eutanasi. Det må klargjøres at selvbestemmelse er verdien og det humanistiske grunnlaget, sa Oslo-delegat Robert Rustad da han begrunnet forslaget om at Human-Etisk Forbund skulle ha individets selvbestemmelsesrett som grunnprinsipp for eutanasidebatten. Forslaget fikk ikke gehør, verken av hovedstyret i HEF eller landsmøtet.

ØNSKET AVKLARING OM VERDIER

Bakgrunnen for forslaget var at HEFs landsmøte i 2002 ba om en utredning om eutanasi-spørsmålet. I september 2004 la det såkalte eutanasiutvalget fram sin utredning.

Utvalget avga delt innstilling der flertallet gikk inn for at forbundet burde arbeide for straffefrihet for aktiv dødshjelp og assistert selvmord, mens et betydelig mindretall gikk imot det. Utredningen ble lagt fram for det daværende landsstyret uten at noe vedtak ble gjort, og siden har debatten i organisasjonen stoppet helt opp.

– Det er nødvendig at landsmøtet kommer videre etter utvalget, sa

Rustad. I forslaget argumenterte Oslo fylkeslag for at det humanistiske verdigrunnlaget for HEF innebærer et prinsipp om selvbestemmelsesrett for individet når det gjelder eget liv - og død. Til nå har samfunnets holdning til spørsmålet om liv og død vært basert på en religiøs grunnholdning, som blant annet har medført at selvmordsforsøk tidligere var en straffbar handling.

– Vi ber dere ikke om å ta stilling til eutanasi, understreket Oslo-delegat Carolyn Midsem. – Før det er mulig må det foreligge en grundig utredning og drøfting om regelverket. Dette ligger langt fram. Vi er foreløpig helt i starten av debatten, men det vi ønsker er at vi kommer i gang. I dag er eutanasi straffbart. Grunnen til at vi foreslår dette er at vi tror at de aller fleste er for selvbestemmelse, men med en hel rekke forbehold.

Midsem argumenterte for at det faktisk at dette er en vanskelig debatt, ikke må føre til at den ikke tas.

– Mener vi at det er individet selv som skal bestemme, eller mener vi at livet er ukrenkelig og at det aldri er riktig å gi hjelp til å dø? Dette må vi avklare, sa hun og trakk en parallell til abortdebatten.

– Jeg tror vi er feige. Vi må ikke la kristenfolket bestemme språkbruken. Kvinnebevegelsen kjempet i sin tid ikke for «fosterdrap». De var på offensiven, satte dagsorden og vant kampen om definisjonsmakten. Vi har ikke lenger tid til å være feige i dette spørsmålet, hevdet hun.

Landsmøtet applauderte Midsems engasjerte innlegg, men det store flertallet syntes å oppfatte forslaget på samme måte som Hovedstyret, som mente dette ville være å konkludere før debatten hadde kommet i gang.

– JA TIL DEBATTEN

– Eutanasi er gresk og betyr god død, og det er ingen imot, kommenterte Leonid Rødsten da han redegjorde for Hovedstyrets innstilling om å avvise forslaget.

– Vi avviser ikke å ta debatten, men vi minner om at utvalget anbefalte en lengre prosess. Oslo har debattert lenge, og det bør alle ta lærdom av, sa han og beklaget at prosessen på langt nær var kommet i gang i organisasjonen som helhet.

Landsmøtet sluttet seg til et forslag fra delegat Olav Monsson fra Buskerud fylkeslag. – Jeg foreslår at hovedstyret legger fram en plan og et program for diskusjon og debatt. Eutanasi er et veldig vanskelig og tungt begrep å forholde seg til. Eutanasi rører ved mye rart i oss som mennesker. Vedtar vi dette, kan vi fort havne i diskusjoner om forholdene i Sveits, hvor fullstendig friske mennesker kan få hjelp til å dø, og jeg tviler på at det er det vi ønsker. Vi trenger tid til å debattere og la dette synke, sa Monsson.

– REALISTISK UTFALL

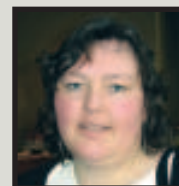
Fri tanke snakket med Carolyn Midsem og Einar Morten Lassesen fra Oslo fylkeslag etter debatten. De var fornøyde med at saken nå var satt på dagsorden.

– Jeg synes forbundet har vært tregt. Utgangspunktet for debatten har ligget klart siden 2004. – Det ligger i dag en religiøs, klam hånd over debatten. Vi må tørre å kaste oss inn i den, påpeker Lassesen.

Debatten kommer for fullt om ikke lenge, uansett om HEF er forberedt, mener de.

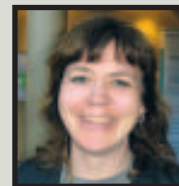
– Jeg er fornøyd fordi jeg føler at vi har fått ryddet litt i debatt-tematikken. Vi må ikke si at det er så vanskelig. Vi må tørre å starte prosessen.

Hva synes du om landsmøtet?

Åse Øvrestrand, Hordaland

– Møtet har vært kjapt og effektivt avviklet. Styret har gjort godt forarbeid, men jeg synes gruppearbeidet på lørdag ble litt ustrukturert. Det er bra at vi nå har årlige landsmøter. Det er alt for lenge med tre år mellom hvert landsmøte.

Kari M. Rølling, Østfold

– Jeg synes styret har gjort et godt forarbeid. Det er enkelt å være enig med dem når det gjelder hvordan forbundet bør organiseres. Dette er det første årsmøtet jeg er på, og jeg tror det er bra å ha årlige møter. Dessuten er det viktig at vi som er aktive i HEF får møtt hverandre.

Arne Ketil Hafstad, Troms

– Landsmøtet har gått veldig bra. Fint at vi ble ferdig så tidlig. Det eneste jeg har å utsette, er at det ble litt varmt i møtesalen.

Hans Jørgen Soknes, Sør-Trøndelag

– Dette ble et veldig effektivt landsmøte med lite møteplageri. Det er litt uvant å bli ferdig før tida, egentlig. I går synes det viktigste kom fram, men jeg tror det hadde vært en fordel om de ulike fylkene ble delt opp litt mer etter størrelse. De små sliter med helt andre problemer enn de store, og da blir det litt merkelig å plassere disse i samme gruppe, synes jeg.

- 100 000 feilregistrerte får ikke brev

Så mange som 200 000 kan være feilregistrert i Den norske kirkes medlemsregister, mener Jens Brun-Pedersen, pressesjef i Human-Etisk Forbund. Lena Utseth er en av de som i disse dager ikke har mottatt brev, selv om hun er feilregistrert.

Tekst og foto: Kirsti Bergh

Feilregistrert: Lena Utseth stod oppført i kirkeregisteret, men siden hun ikke er medlem annet sted har hun ikke fått brev.

Nylig mottok over 80 000 personer brev fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus om at de stod oppført både som medlemmer i Den norske kirke og annet tros- eller livssynssamfunn. For de fleste innebar det at de ble gjort oppmerksomme på en ufrivillig registrering i statskirkas medlemsregister. Ifølge Jens Brun-Pedersen gjelder denne feilregistreringen sannsynligvis langt flere, men disse blir ikke undersøkt.

– I tillegg til de som nå har fått brev er det antagelig minst 100 000 personer som er feilaktig registrert som kirkemedlemmer. Men fordi disse

ikke er organisert i noe annet tros- eller livssynssamfunn, får de ikke noe brev og blir derfor heller ikke gjort oppmerksomme på feilregistreringen. Disse såkalte «uorganiserte» utgjør like mange som vi som er organisert i livssynssamfunn utenfor Den norske kirke – der altså nesten 90 000 er dobbeltregistrerte, sier Brun-Pedersen.

Han ser ikke bort fra at kirkas reelle medlemstall i realiteten kan være under 80 prosent av befolkningen.

– TVILSOM FRAMGANGSMÅTE

Lena Utseth (34) er blant disse uorga-

niserte. Hun er ikke døpt, men stod like fullt oppført som medlem i statskirka da hun nylig sjekket på oppfølging fra Fri tanke.

– Da jeg ble født valgte foreldrene mine å ikke døpe meg, og det valget har jeg selv opprettholdt i ettertid. Jeg har aldri gjort noe forsøk på å melde meg inn i kirka, sier hun.

Utseth reagerer på måten kirkas medlemsregister er blitt kvalitetssikret på. Selv jobber hun i dag med registrering i en virksomhet hvor man er svært opptatt av nøyaktighet og hvor hver registrering må gjennom flere kontroll-ledd.

– Hadde vi ført våre registre på denne måten, regner jeg med at Data-tilsynet hadde beordret full stans i den delen av virksomheten som har med registrene å gjøre, sier Utseth.

Siden hun ikke er medlem av noe annet tros- eller livssynssamfunn er hun heller ikke blitt gjort oppmerksom på feilregistreringen.

– Jeg synes det er en tvilsom framgangsmåte at det er de som ikke skal stå der som selv er nødt til å engasjere seg, finne ut hvem som har med dette å gjøre og hvilken instans man må ringe. Det er kirkas register, men de dytter jobben over på oss som ikke har bedt om å stå der. De har rett og slett overlatt oppryddinga til de som ikke har vært med og rotet.

– Hva synes du ansvarlige myndigheter burde gjøre?

– Jeg mener at kirka burde rydde opp i dette sjøl. Den har ansvaret for registeret, og på samme måte som alle andre som har fått tillatelse til å ha et register må overholde lover og regler, må dette også gjelde kirka, understreker hun.

MEDLEMSREGISTER MED STORE FEIL

Den norske kirkes medlemsregister vil forbli et unøyaktig register i mange år framover, rett og slett på grunn av måten det sentrale registeret ble opprettet på i 1997. Den gang ble det fra politisk hold bestemt at man ikke skulle ta utgangspunkt i menighetenes kirkebøker, men i Folkeregisteret. Deretter skulle personer som ikke hørte hjemme i registeret «vaskes ut» så langt det lot seg gjøre. Utenlandskfødte, barn av utenlandskfødte og personer med utenlandsk statsborgerskap ble trukket ut av registeret. Videre ble

utmeldte registrert, der det fantes informasjon om dette fra kirkebøker, samt at registeret ble «vasket» mot andre trossamfunns medlemslister. Human-Etisk Forbund hadde den gang prinsipielle motforestillinger og var derfor ikke med på vasken.

Derimot fantes det ingen metode for å sortere ut udøpte født før 1993. Hvis ikke disse selv undersøker om de er medlemmer i statskirka vil de bli derfor bli stående som medlemmer. Dermed blir også deres barn automatisk tilhørende statskirka, siden Grunnlovens statskirkeparagraf medfører at barn hvor minst én forelder er statskirke-medlem automatisk blir registrert som tilhørig i kirka.

Udøpte født etter 1980 hvor begge foreldre er utmeldt, er blitt registrert og skal i prinsippet ikke ha havnet i registeret. Skulle derimot én av foreldrene ha blitt feilregistrert vil også det udøpte barnet ha havnet i kirkeregisteret ved opprettelsen.

Norske statsborgere som har bodd utenlands før 1997 og flyttet tilbake til Norge har automatisk havnet i kirkeregisteret, fordi man ikke vet om de er medlemmer eller ikke. Langt de fleste vil jo være det, derfor vil det være «mer feil» å ikke gjøre en slik automatisk registrering.

– ALLE KIRKEMEDLEMMER BURDE FÅTT BREV

Den norske kirke mener feilmarginen nå er nede i en halv prosent, men det innebærer likevel at mange som tror de ikke er medlemmer likevel står oppførte – uten at de blir informert om det. Jens Brun-Pedersen mener alle kirkemedlemmer burde blitt tilskrevet og informert om at de står som medlemmer.

– Ingen har fått noen troverdig forklaring på hvordan alle feiloppføringene har skjedd og stadig skjer. Derfor er det ingen grunn til å ha tillit til at dette vil ta slutt. Et brev til alle er det som må til for å få ryddet opp en gang for alle, samtidig som kirka må få orden på sitt elektroniske medlemssystem.

Kirkerådet har ønsket metoder for å få ned feilmarginen, men ikke fått ressurser til å gjøre det. Gerd Krain Røsæg, assisterende direktør i Kirkerådet, uttalte nylig til VG at å sende ut brev til alle vil medføre en veldig stor kostnad, og det har derfor ikke kirka mulighet til.

Frustrerte HEF-ere vil saksøke staten

Human-Etisk Forbund har mottatt sterke reaksjoner på dobbeltregistreringen.

Nylig fikk nærmere 16 000 HEF-medlemmer brevet som fortalte at de stod oppført som statskirkemedlemmer. Det har ført til utallige epost og telefoner til Human-Etisk Forbund fra rasende og frustrerte medlemmer.

– Noen har bare villet gi oss beskjed, mens andre har følt seg sterkt krenket, forteller Elli Aas Mortensen ved Human-Etisk Forbunds medlems-service.

For mange har utmelding av statskirka innebåret en sosial omkostning og gjør det ekstra sårt å oppleve at utmeldingen ikke har vært registrert. «Det føles som juks, og jeg lurer: må ingen stå til rette for dette? Det gjelder jo faktisk 80 000 mennesker!» skriver en. Andre sammenligner det med AUFs medlemsjuks på 90-tallet.

– Mange ønsker rett og slett å anmelde staten for medlemsjuks, sier Aas Mortensen. Det har hun frarådet, men i stedet har hun anbefalt folk å ta kontakt med Sivilombudsmannen som klageinstans og å skrive leserinnlegg i avisen, både lokalt og riksdekkende.

UTMELDT OPPTIL FLERE GANGER

Blant de av Human-Etisk Forbunds medlemmer som har fått brevet om dobbeltregistrering, er det mange som tidligere har funnet seg i kirkas medlemsregister og blitt strøket. HEF-medlem Harald Hansen er ikke døpt, men likevel fant han seg i medlemsregisteret etter at det ble opprettet i 1997. Den gang fikk han beskjed om at han da ble strøket, men i slutten av mai var han blant dem som fikk brev om at han var dobbeltregistrert.

Den norske kirkes medlemsregister

I 1997 ble Den norske kirkes medlemsregister opprettet med utgangspunkt i folkeregistret og offisielt satt i drift fra januar 1999. Ikke-medlemmer ble vasket vekk etter visse kriterier, men ikke alle ikke-medlemmer kunne fanges opp av disse kriteriene. Dette gjelder blant annet udøpte født før 1993. I mai 2006 fikk over 80 000 personer som var registrert både som medlemmer i Den norske kirke og annet tros- og livssynssamfunn brev om dette.

– Man blir jo litt varm i trøya og engasjert når man får et sånt brev, til og med etter at jeg er blitt forsikret om at jeg er strøket fra listene. Jeg har forventet at alt var i orden og at det ikke var jeg som måtte sjekke om jeg var oppført i kirka, sier han oppgitt.

Hansen er ikke et enestående tilfelle. Human-Etisk Forbund har fått henvendelser fra flere som har opplevd å måtte melde seg ut gjentatte ganger.

KAN IKKE UTELUKKE SYSTEMFEIL

– Vi har fått meldinger om folk som er blitt strøket fra registeret, men som er kommet inn igjen. Vi vet ikke hva det skyldes. Vi har ikke funnet noen systemfeil hos oss, men vi kan ikke utelukke at det har forekommet. Dette er et ganske stort register, og det er klart feil oppstår, det innrømmer vi, sier Gisle Nødtvedt, seksjonssjef i Kirkerådet og ansvarlig for medlemsregisteret.

Mange av dem som har fått brev har vært bekymret for at kirka har fått pengene HEF skulle ha hatt for dem. Slik er det ikke. Human-Etisk Forbund har mottatt økonomiske tilskudd for de medlemmene det gjelder. Bevilgningene til kirka er ikke knyttet spesifikt til antall medlemmer. Tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke – inkludert HEF – mottar derimot støtte basert på regnestykket: Kirkas budsjett *delt på* antall kirkemedlemmer *er lik* tilskudd pr. medlem. Derfor har det at kirka har vært registrert med for høyt medlemstall, medført at det statlige tilskuddet pr medlem har blitt lavere for tros- og livssynssamfunnene utenfor Den norske kirke.

Udøpt eller utmeldt og ikke medlem av HEF?

De av Human-Etisk Forbunds medlemmer som har vært feilregistrert i Den norske kirkes medlemsregister har nå fått brev om sitt dobbeltmedlemskap. Hvis de ikke melder i fra vil de bli strøket fra registeret i løpet av juni.

Er du udøpt, utmeldt av kirka og **ikke medlem** i noe annet tros- eller livssynssamfunn kan det tenkes at du likevel har havnet i Den norske kirkes medlemsregister. Det er bare en måte å finne ut av det på: Ta kontakt med ditt lokale menighetskontor eller ring direkte til medlemsregisteret hos Kirkerådet 23 08 12 00.

Bekjennelser fra en dobbeltregistrert

Even Gran er avtroppende redaktør i Fri tanke

KOMMENTAR

Så lå de plutselig der. Fem individuelt innpakkede konvolutter fra Brønnøysundregistrene, en til hvert familiemedlem. Dermed var det klart. Jeg og resten av min gudløse familie har vært medlem av Den norske kirke mot vår vilje hele livet.

Noe måneder tidligere, etter at det ble klart at alle dobbeltregistrerte skulle få brev, lette jeg gjennom skuffer og skap for å finne den gamle attesten. Og der lå den, midt inni en haug med gamle brev og bilder. Det lett gulnede papiret som utvetydig slår fast at «Even Gran er etter begjæring utmeldt av Den norske kirke den 05.02.87». Takk og pris.

Men konvolutten fra Brønnøysund bærer likevel mitt navn. Jeg åpner den med et litt skråsikkert glis om munnen. Jeg er jo utmeldt. Attesten – beviset – ligger jo rett foran meg.

Men etterhvert som jeg leser det tørre brevet, går den ekle sannheten opp for meg. Jeg ble lurt. Jeg har faktisk vært medlem av statskirken hele livet mitt! Hele livet har staten sett på meg som en kristen. Når kirken har snakket om at «Norge er et kristent land» og at vi må ta hensyn til «den tause kristne majoriteten», så er det *meg* de har snakket om.

Jeg er nok en av dem som har tenkt i mitt stille sinn at HEF kanskje har brukt for sterke ord om medlemskapsrotet i kirken; kalt det «overgrep», «et brudd med menneskerettighetene» og slike ting. Men når jeg endelig står der med brevet i hånda og leser svart på hvitt at «du er pr. april 2006 registrert i Den norske kirkes medlemsregister», så går det opp for meg. Dette er faktisk et overgrep! Jeg husker fortsatt følelsen av å banke på døra til det lokale prestekontoret på Ranheim for å be om å bli utmeldt av statskirken. Foreldrene mine var godt integrert i det lokale menighetslivet på den tiden, så nyheten ble ikke tatt spesielt velvillig imot på hjemmebane, for å si det sann. Så det kosta litt også. Jeg tok et standpunkt jeg, den gangen. Et verdivalg i livet. Men så klarer altså de surrehuene å rote det til slik at jeg gjennom hele mitt liv, mot min vilje, har bidratt på feil side i den norske livssynsskampen. På grunn av meg har HEF fått mindre penger enn de burde ha hatt. På grunn av meg har Norge på papiret sett litt mer kristent ut enn det egentlig har vært.

Jeg har jo selvsagt hatt en mistanke om at jeg kanskje kunne være blant de dobbeltregistrerte. Men hvordan har jeg kunnet leve med at jeg *kanskje* fortsatt stod som medlem? Hvorfor har jeg ikke løftet en finger for å sjekke at jeg virkelig var utmeldt siden det kjappe besøket på prestekontoret i 1987? Rotet i medlemsregisteret har jo vært kjent lenge. Jeg kunne jo bare ha tatt en telefon. Men svaret ligger på pulten rett foran meg. Jeg har jo ikke vært usikker. Jeg har jo hatt attesten – beviset! Fin er den også, med stempel og all ting. Flaut er det. Skikkelig flaut.

Her kan dere se, rotekopper!

DEN NORSKE KIRKE

Utmeldingsattest

I Kirkeboka for Ranheim kapeldistr. søkt i Tr. Heim/Strindheim byprestegjeld
er innført, at Even Gran
født den 9. mars 1968 i Trondheim
er etter begjæring utmeldt av Den norske kirke den 05.02.87.
Femte februar nitten åttisjyv

embets, den 05. febr. 19. 87

Einar Nilsen, red.kap.

KOMMENTAR

Formålsparagrafene lever trygt

De kristne formålsparagrafene i skole og barnehage vil bestå i en eller annen form. I hvert fall hvis partiene står fast på sine standpunkter. I dag er SV alene i sin motstand mot paragrafene. Hvor det nylig nedsatte Bostad-utvalget vil lande, er imidlertid et åpent spørsmål.

Tekst: Even Gran

Et stort flertall på Stortinget ønsker at skolen fortsatt skal gi elevene en tradisjonell «kristen og moralsk oppseding». Fotomontasje: Even Gran

Regjeringen har nylig nedsatt et utvalg, Bostad-utvalget, som skal gjennomgå den kristne formålsparagrafen i skole og barnehage. Men av partiene på Stortinget, er det bare SV som er entydig motstander av at skole og barnehage skal ha noen form for kristen formålsparagraf. Alle de andre ønsker å opprettholde en kristen formålsparagraf, og stemte senest for dette da Stortinget behandlet ny barnehagelov i 2005. Noen partier er imidlertid mer halvhjertede enn andre. Arbeiderpartiet ønsker å beholde kristen formålspara-

graf hvis «den praktiseres varsomt», mens Venstre også stemte ja med visse kvaler. Men uansett; flertallet er klart, med mindre vi får et politisk jordskjelv på dette området.

Dette jordskjelvet måtte i så fall først innebære at Arbeiderpartiet snur. Ap er det partiet som slites mest i dette spørsmålet pr. i dag, og kan dermed sies å være det partiet hvor en snuoperasjon er mest sannsynlig. Men for at det skal bli flertall på Stortinget, må også regjeringspartner Senterpartiet snu. Det er en annen historie. Senterpartiet er blant formålsparagrafenes ivrigste forsvarere. Dette gjelder også hele den borgerlige blokken. Dermed er flertallet ganske kompakt.

SPLITTET UTVALG

Hvor flertallet i det nye Bostad-utvalget vil ende, er imidlertid mer usikkert. På lista over utvalgsmedlemmer finner vi både folk som vil kjempe for å få paragrafene fjernet, og andre som vil være like innbitte på at de bør beholdes i en eller annen form. I første gruppe kan vi nevne HEFs Kristin Mile, samt SV-politikerne Snorre Valen og Akhtar Chaudhry. I den andre gruppa kan vi trygt sette Gunnar Stålsett, Erling Birkedal og Helga Haugland Byfuglien.

Er det mulig å få denne gjengen til å komme fram til noe enstemmig, felles kompromiss i denne saken? Vi spurte den nyutnevnte utvalgslederen Inga Bostad.

– Jeg tror vi kan bli enig om mye, men kanskje ikke alt. Det er viktig at sammensetningen i utvalget representerer meningen ute blant folk, og der er det jo stor uenighet om disse tingene, poengterer hun. Bostad er viserektor ved Universitetet i Oslo og førsteamanuensis ved Institutt for filosofi, idé- og kunsthistorie og klassiske språk.

Utvalgslederen er opptatt av å skille mellom deskriptive og normative referanser til kristendommen, og mener at det er gode muligheter for at utvalget kan finne noe å bli enig om i dette spenningsfeltet. Som eksempel nevner hun formålsparagrafen til videregående skole som sier at elevene skal ha «kjennskap til og forståelse for kristendommen». Dette er

en mer deskriptiv – beskrivende – referanse til kristendommen. På den andre siden har vi formålsparagrafen til grunnskolen som tar mer stilling (er normativ) og sier at elevene skal gis en «kristen og moralsk oppseding». – Jeg vil tro det er lettere å få folk til å samles om en deskriptiv, nøytral referanse til kristendommen, poengterer hun.

Inga Bostad vil ellers ikke spekulere i hva som vil skje i utvalget. Hun ønsker heller ikke å flagge hva hun selv mener om dagens kristne formålsparagraf i skole og barnehage. – Jeg går inn i dette med en åpen holdning og mål om at vi skal finne fram til felles standpunkter, understreker hun.

KOMMENTARLØS OPTIMIST

Kunnskapsminister Øystein Djupedal er optimist og tror utvalget skal klare å komme fram til en samlet innstilling. Ut over det vil han ikke kommentere så veldig mye.

– Vi har satt sammen utvalget av kompetente, fornuftige mennesker som samlet sett representerer folkemeningen. Jeg stoler på at de skal greie å komme fram til en samlet innstilling, sier statsråden. Han forteller at poenget er å oppdatere formålsparagrafene slik at Norges kristne kulturarv blir omtalt på en måte som er gangbar i dagens multikulturelle samfunn.

– Målet er altså å finne plass til en spesifikk referanse til kristendommen, innenfor rammen av en livssynsnøytral paragraf. Tror du det er mulig?

– Jeg har som sagt tillit til at utvalget skal greie å komme fram til en felles innstilling.

– SV er det eneste partiet som har programfestet at den kristne formålsparagrafen må fjernes. Er det noen sjanse for å få med seg resten av regjeringen på dette?

– Det har jeg ingen kommentar til.

– Kan det bli aktuelt for regjeringen å fjerne enhver normativ referanse til kristendommen fra formålsparagrafene? Eller krever dagens politiske klima at de må bestå i en eller annen form?

– Det vil jeg heller ikke kommentere.

Utvalg skal vurdere de kristne formålsparagrafene

Lær deg navnet med en gang: Bostad-utvalget. Den 2. juni ble dette utvalget satt ned for å «gjennomgå den kristne formålsparagrafen i opplæringsloven» som regjeringen lovet i Soria Moria-erklæringen. Generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile, er ett av medlemmene.

Det uttalte poenget fra Kunnskapsdepartementet er å modernisere formålsparagrafene og oppdatere dem til dagens flerkulturelle samfunn. Likevel understreker kunnskapsminister

Øystein Djupedal at dette ikke er noe «oppgjør med den kristne formålsparagrafen». Målet er å komme fram til et verdsett som favner alle, sier han.

UTVALGET BESTÅR AV:

Viserektor Inga Bostad, Universitetet i Oslo (leder)
Rektor Eva Baumann, Ila skole, Oslo
Direktør Erling Birkedal, IKO - Kirkelig pedagogisk senter
Professor Tove Bull, Universitetet i Tromsø
Biskop Helga Haugland Byfuglien, Borg bispedømme
Bystyrepolitiker Akhtar Chaudhry, Oslo kommune
Rektor Dag Hareide, Nansens skolen Lillehammer
Journalist Anders Hornslien, Roma
Reindriftssjef Ellen Inga Olavsdatte Hætta, Alta
Generalsekretær Kristin Mile, Human-Etisk Forbund
Tidl. biskop Gunnar Stålsett
Forfatter Tore Renberg, Stavanger
Student Snorre Valen, Trondheim
Professor Kamil Øzerk, Universitetet i Oslo
Professor Henriette Sinding Aasen, Universitetet i Bergen

Sarpsborg alene med kristne verdier

Østfoldkommunen Sarpsborg har en kommuneplan med kristen formålsparagraf. – Høyst uvanlig, opplyser Kommunenes sentralforbund. I år skal planen behandles på nytt.

Tekst: Morten Harper

Olav den hellige (t.v.) grunnla Sarpsborg i 1016. Nesten tusen år senere har kampsaken hans fått innpass byens kommuneplan. Illustrasjon: Gerhard Munthe

Et vindu mot din framtid heter den, Sarpsborgs kommuneplan frem mot 2016. Rett nok ble byen offisielt grunnlagt av Olav den hellige, men selv ikke den ambisiøse sagakongen hadde vel sett for seg at tankegodset hans skulle prege kommunale dokumenter nesten tusen år senere. I kommuneplanen fremholdes «kristne grunnverdier» som én av fem bærebjelker for verdigrunnlaget, sammen med blant annet solidaritet og deltakelse.

Human-Etisk Forbunds lokallag i Sarpsborg mener den kristne forankringen er både ekskluderende og provoserende:

– Kommunen må basere seg på felles, menneskelige grunnverdier, og ikke knytte seg direkte til kristendommen. Formuleringen kan virke støtende, og er på tvers av visjonen om Sarpsborg som en inkluderende by, sier HEF-lagets nestleder, Berit Smedsrud.

Hun forteller at det har vært lite debatt om denne kristne formålsparagrafen, som Sarpsborg bystyre vedtok i 2002. HEF-laget har heller ikke har fått noen reaksjoner etter flere medieoppslag nå i vår.

– Det er vanskelig å si om den har hatt eller vil få noen praktiske konsekvenser. Uansett er det viktig å få

frem at dette prinsipielt er uholdbart, legger hun til. Smedsrud opplever ikke Sarpsborg som en spesielt kristen by, og påpeker at kommunen er blant dem som har flest ulike religiøse samfunn.

– Det vi imidlertid opplever er en voldsom lokal fokus på Olav den hellige, som også kan få en religiøs slagside. Man overser at det finnes ulike meninger om hvem som var Sarpsborgs grunnlegger, legger hun til.

– GOD TRADISJON

Sarpsborgs ordfører, Jan Olaf Engsmyr (Ap), mener formuleringen er helt uproblematisk.

– Dette er uttrykk for gode tradisjoner som vi har hatt her i Sarpsborg i mange år. Du kan vel si at vi ikke har tenkt nøye på konsekvensene verken i den ene eller andre retningen, men jeg har aldri hørt om at bestemmelsen har skapt noen form for problemer, forsikrer Engsmyr.

Han mener verdigrunnlaget praktiseres på en liberal måte, og viser til at han som ordfører blant annet har holdt tale ved HEFs navnefest i Sarpsborg.

– Hvis det er uten betydning, kan dere ikke like godt fjerne begrepet?

– Jeg ser det heller slik at det ikke er noen grunn til å endre på en formulering som ikke har skapt problemer. Dessuten tror jeg den godt spiller befolkningens holdning.

– I kommunens egne skriv legges det vekt på at kommuneplanen skal være samlende. Er det ikke en merkelig form for konsensus å forankre planen i ett bestemt livssyn?

– Det er nok ingen politikere som har tenkt i de banene. Vi har selvsagt ikke ønsket å utelukke noen. Jeg ser ikke bort fra at vi kunne klargjøre eller omformulere det som står, men jeg tror neppe et flertall i bystyret vil støtte at «kristne grunnverdier» tas ut av planen, konkluderer ordføreren.

IKKE VANLIG

Pressekontakt Rune Bye i Kommunenes sentralforbund opplyser at de ikke har vært borti en tilsvarende formulering i andre norske kommuner. – Etter det vi kjenner til, er det høyst uvanlig å vise til et kristent formål i kommuneplanen, utdyper han.

Kommuneplanlegger i Sarpsborg, Tore Vabø, har heller ikke sett en slik bestemmelse i andre kommuneplaner, men legger til at han primært har kjennskap til kommunene i Østfold. Sarpsborgs kommuneplan skal i år opp til ny behandling. I retningslinjene fra administrasjonen heter det at man legger opp til en «lett revidering» der verdigrunnlaget i hovedsak ligger fast.

– Politikerne står likevel fritt til å gjøre alle endringene de måtte ønske, også når det gjelder planens visjon og verdigrunnlag, poengterer Vabø.

Det er Arbeiderpartiet sammen med SV og Senterpartiet som har flertall i bystyret. SVs gruppeleder Odd Jan Skriubakken forteller at partiet under behandlingen for fire år siden fremmet et alternativt forslag der «kristne grunnverdier» ikke ble nevnt.

– Vil dere nå i høstens nye behandling ta initiativ til at formuleringen fjernes?

– Vi har ikke diskutert dette i partiet, men på egne vegne ser jeg gjerne at denne formuleringen strykes. Jeg ser ikke poenget med at et kommunalt plandokument tar spesifikt standpunkt til religiøse verdier.

Skriubakken anser det som sannsynlig at saken vil bli tatt opp, men tror ikke bystyrebehandlingen vil resultere i at formuleringen endres. – Den kristne forankringen er veldig viktig for noen, mens det for de som er skeptisk ikke betyr så mye fordi ordlyden ikke har fått noen store praktiske konsekvenser.

Gruppeleder for opposisjonspartiet Høyre, Kristen Fredrik Stray, er enig i at spørsmålet godt kan tas opp igjen, og at politikerne bør være åpne for å gjøre justeringer. Men han legger til at han aldri har oppfattet bestemmelsen som diskriminerende.

– Fra kommunens side har vi hele tiden hatt et godt og åpent forhold for eksempel til humanetikerne. Det blir feil å legge for mye livssynpolitikk i dette. Verdigrunnlaget handler mest om felles tradisjoner.

KOMMUNEPLANEN

- Verdigrunnlaget i den omstridte kommuneplanen er formulert slik: «Verdigrunnlaget for Sarpsborg er et samfunn hvor solidaritet, miljø, deltakelse, flerkulturelt fellesskap og kristne grunnverdier er viktige bærebjelker.»
- Kommuneplanen trekker opp langsiktige mål og strategier for Sarpsborg fra 2002 til 2016, og ble vedtatt av bystyret 23. mai 2002.
- Planen skal i år revideres, med et tidsspenn fra 2006 til 2020. Det er ventet at den nye planen blir vedtatt av bystyret i november.

– Formuleringen er helt uproblematisk, mener ordfører Jan Olaf Engsmyr (Foto: Sarpsborg kommune).

Hva skal HEF mene om bioteknologi?

Bør vi tillate forskning på befruktede egg, eller bruke den medisinske kunnskapen vår til å styre hvilke egenskaper et barn skal få? HEF har egentlig aldri ment noe om dette, men det skal det snart bli en slutt på.

Tekst: Even Gran

Reservedel? Er det riktig å spesial-designe et barn på eggstadiet slik at det kan fungere som stamcelle-donor til eldre søsken? Det er en av de tingene HEF skal prøve å finne ut av. Foto: Dung Vo Trung/Corbis

Den 9. juni diskuterte styret hvilken holdning HEF skal ha til bioteknologi, og hva som skal stå i høringsuttalelsen til Regjeringens nye bioteknologilov, som HEF skal sende senere i år.

Styret sluttet seg i hovedsak til Regjeringens forslag, hvilket innebærer en liberalisering i forhold til dagens lov. Men det var også styremedlemmer som reserverte seg mot en for entusiastisk omfavning av forslaget. Stemningen på møtet gikk i retning av at HEF generelt er tilhenger av forskning og ny kunnskap, men at all forskning likevel ikke er akseptabel.

Hovedstyret fattet ingen formelle vedtak, men kom med muntlige innspill til den videre prosessen, sier HEFs styreleder Roar Johnsen i en kort kommentar.

LOVENDRING PÅ GRUNN AV MEHMET?

Norge har alltid hatt en streng lovgiving når det gjelder bioteknologi. I forrige regjeringsperiode ble den strenge linja videreført da Bondevik-regjeringen fikk flertall for en fortsatt restriktiv linje, blant annet med støtte fra SV. Men så kom Mehmet-saken og snudde opp ned på alt.

Mehmet er en gutt som har en sjelden blodsykdom. Foreldrene hans håpet i 2004 at Mehmet kunne kureres hvis de fikk lov til å føde et søsken til Mehmet med samme vevstype som ham, slik at dette søskenet deretter kunne fungere som stamcelledonor. Den nye, restriktive bioteknologiloven til Bondevik-regjeringen nektet imidlertid foreldrene å «spesialdesigne» et nytt barn på denne måten. Motstanderne argumenterte først og fremst med at dette nye barnet ville bli et «reservedelsmenneske» – et middel for at Mehmet kunne bli frisk – og ikke et mål i seg selv.

Men det var også mange som mente at hensynet til Mehmet måtte gå foran slike abstrakte, etiske overlegninger. Etter hvert mente også SV dette, som etter mye om og men snudde og støttet at Mehmet's foreldre skulle få lov til å «velge ut» et søsken til Mehmet med den rette vevstypen. Dermed var stortingsflertallet snudd. Saken fikk mye oppmerksomhet i mediene, og nok en revisjon av Bioteknologiloven kom igang.

RØD-GRØNN LIBERALISERING

Den rød-grønne regjeringens forslag til ny bioteknologilov, som HEF skal levere høringsuttalelse til, går klart i liberal retning. I tillegg til å åpne for at man kan velge ut befruktede egg etter ønske om vevstypelighet, som i Mehmet-saken, aksepteres det også at man kan undersøke og velge bort befruktede egg med nedarvede sykdommer, anlegg for store misdannelser og lignende. Og ikke minst åpnes det for at det skal bli tillatt å forske på befruktede egg som blir til overs ved vanlig prøverørsbefruktnings.

Forsvaret for liberaliseringen er at mange menneskeliv forhåpentligvis kan reddes ved å forske på befruktede egg. Spesielt er det stamcellene i disse eggene som er ettertraktet. Det argumenteres også med at man kan forhindre mange handicappede barn og alvorlige, arvelige sykdommer hvis man får anledning til å fjerne de eggene som har slike egenskaper. Liberaliserings-tilhengerne minner om at det i dag er tillatt å ta abort opp mot 20. uke hvis man oppdager alvorlige sykdommer eller funksjonsfeil ved fosteret. Mange av disse senabortene kunne ha blitt forhindre hvis man hadde mulighet til å sortere ut sykdommene og funksjons-

hemmingene på egg-stadiet, hevdes det.

Det er mye motstand mot denne linja. Motstanden kommer først og fremst fra de som mener at forskning på eller utvelgelse av befruktede egg, er et etisk overtramp. Man bør ikke tukle med livets tilblivelsesprosess, hevdes det. Litt avhengig av hvor man står refereres det gjerne til «skaperverket», «menneskeverdet» eller «naturens orden».

HVA MENER HEF?

Det er Bente Sandvig, fagsjef i HEF, som har utredet saken for HEFs hovedstyre den 9. juni.

– *Hvorfor har HEF satt i gang en prosess på dette?*

– Vi er høringsinstans for den nye bioteknologiloven, og landsmøtet har vedtatt at vi bør ha en skarpere politikk på dette området. Ellers er det mange som mener at det blir unnfalende av Human-Etisk Forbund å ikke ta stilling til et så viktig og etisk problematisk område som bioteknologi.

– *Hvilken holdning tror du HEF vil lande på?*

– HEF er nok generelt mer liberale enn mange andre, spesielt kristne organisasjoner. Vi begrunner vår etikk i at hvert enkelt menneske er et mål i seg selv, samt at ethvert menneske har ansvar for å følge den «gyldne regel» som i kortform sier at man skal oppføre seg mot andre slik man selv ønsker å bli behandlet. Vi har ikke noe «skaperverk» å passe på, på vegne av en høyere makt. Vi er nok også mer opptatt av fødte, levende mennesker, enn av det ufødte liv, spesielt på eggstadiet.

– *Hvilke praktiske konsekvenser får det?*

– Blant annet at vi ikke ser på noe som i utgangspunktet «hellig» eller urørlig. Ulike bioteknologiske metoder aksepteres i utgangspunktet, men bare hvis de ikke krenker menneskeverdet til de involverte. I Mehmet-saken kan jeg for eksempel tenke meg at mange humanister vil være skeptisk til de påkjenningene dette nye «donorsøskenet» vil måtte gjennomgå, uten å ha mulighet til å gi samtykke.

Sandvig understreker at HEF i denne prosessen godt kan lande på noen av de samme standpunktene som mer restriktive kristne, men da med en helt annen begrunnelse.

Fra Fraggelberget

SPALTEN SOM FORRÅDER FOLKET

HEF-ledelsen tilbudt av kristen-homøopater

Det er jo en kjent sak at Jesus og Maria Magdalena fikk barn, og deres etterkommere fortsatt lever. Dan Brown avslørte dette for oss i romanen DaVinci-koden. Men Brown har ennå ikke meddelt oss hvor stor slekten har blitt. Den har faktisk blitt veldig stor.

Jesus og Maria Magdalena fikk to barn. Etter dette har Jesu' etterkommere i alle generasjoner fra år 0 og til i dag fått i gjennomsnitt 1,5 barn hver. Det er 80 generasjoner siden år 0 (én generasjon=25 år). Når man regner ut dette, vil man se at Jesus faktisk har ... ja, tro det eller ei, 244.529.196.111.409 etterkommere. Drøye 244.529 milliarder, altså. Dette er 37.620 ganger flere enn hele jordklodens befolkning pr. 2006 (ca. 6,5 mrd).

– Den opprinnelige Jesus var bare en bleik kladd i forhold til alle de potenserte kraft-Jesusene som går rundt på planeten i dag, sier Hahn Samuelsmann. Han er gurun bak en amerikansk gruppe kristen-homøopater som reiser rundt og tilber samtlige mennesker på jorda. Ifølge tradisjonell homøopatisk lære blir alle blandinger av vann og virkestoff mer kraftfulle når de tynnes ut. Dette gjelder også for slektslinjer, viser nyere homøopatisk forskning. Det er dette som er grunnlaget for den kristen-homøopatiske trosretningen.

Tidligere denne måneden var Samuelsmann innom nok en potensert Kristus-figur, nemlig HEFs generalsekretær, Kristin Mile. – Det er jo hyggelig å bli tilbudt da, men jeg tror ikke så mye på det, er vitnesbyrdet fra en smigret Mile. Hun får støtte fra informasjonssjef Jens Brun-Pedersen som også fikk besøk av Samuelsmann & co. – Sannelig, jeg bringer bud om at jeg skal bruke min nye Messias-status til å få flere leserbrev inn i Aftenposten, sier en tydelig beåret infosjef.

Samuelsmann har også en teori på hvor det har blitt av alle de 244.523 milliarder Jesus-etterkommerne som blir igjen etter at vi har trukket fra hele jordens befolkning.

– Mange av dem har allerede fått plass ved Gud den allmektiges høyre hånd, men de fleste av dem er krymper og lagt i dvale et sted i nærheten av Skøyen stasjon i Oslo. Hver tredje dag stiger noen av dem opp for å sitte ved sin fars høyre hånd, noe som ofte skaper store problemer for sporvekslerne på stasjonen, slik at tusener av Oslo-pendlere kommer for seint på jobben.

Fri tanke lanserer nettutgave

Fri tanke lanserer en egen nettutgave på slutten av sommeren. Redaktør Kirsti Bergh mener at dette vil gi et bedre og mer interessant produkt for medlemmene, og forhåpentligvis bidra til å sette et mer humanistisk preg på dagsorden i mediene. Adressen er www.fritanke.no.

Av Jon Rogne

Hovedstyret i HEF vedtok i fjor sommer at Fri tanke skulle redusere fra seks til fire årlige papirutgivelser for å finansiere en ny nettavis. Ansvarlig redaktør i Fri tanke, Kirsti Bergh, mener tiden er moden for omleggingen.

– Nyhetsbildet endrer seg raskt, og med de seks årlige utgivelsene av papirutgaven vi hadde til og med 2005, hadde ikke Fri tanke mulighet til å være en aktiv deltaker i den offentlige meningsutvekslingen i den grad vi har ønsket. Vi føler et behov for å kunne bidra raskere med vår vinkling på aktuelle nyhetssaker, noe vi ikke har mulighet til bare med en papirutgave. Samtidig er det lettere for medlemmer og andre å aktivt bidra i diskusjoner. Idealet om

og kampen for fri meningsutveksling står sterkt i HEF, og opprettelsen av «Fri tanke på nett» er i tråd med dette.

– *Har forbundet råd til å holde seg med en slik nettavis?*

– Omleggingen innebærer ikke økte kostnader. Dette går derfor ikke på bekostning av seremonier eller forbundets øvrige aktiviteter. Det er dyrt å produsere og distribuere en papiravis i et opplag på drøyt 54.000. Ved å kutte ned utgivelsen av papirutgaven fra seks til fire nummer i året, slik vi nå har gjort, sparer vi store utgifter til blant annet trykking og frakt. Disse ressursene går nå til å styrke den redaksjonelle innsatsen, ved at det har blitt opprettet en prosjektstilling som nettjournalist.

– *Er det behov for en nettavis når vi allerede har et nettsted for forbundet?*

– Jeg mener det. HEFs offisielle nettsted, human.no, er en kanal direkte fra Human-Etisk Forbund. Fri tanke på nett skal, i likhet med papirutgaven, være en fristilt kanal for journalistikk knyttet til saker og saksområder som medlemmene er interesserte i. Når redaksjonen er fristilt i forhold til forbundet, har vi mulighet for å vinkle saker på en annen måte enn forbundets offisielle nettkanal kan. Ikke minst har vi muligheten til å være kritisk og analysere ting som skjer i og rundt forbundet litt på avstand. Men innholdet vil som før selvsagt være redigert med

utgangspunkt i de verdier og retningslinjer som gjelder for forbundet.

ENDA EN KANAL FOR HEF-STOFF

Redaktør Kirsti Bergh er ikke bekymret for at medlemmer uten internettgang vil bli utestengt når Fri tanke nå lanserer en nettutgave.

– Undersøkelser utført av Statistisk Sentralbyrå viser at seks av ti husstander i Norge har pc med internettgang, og at hele åtte av ti nordmenn bruker nettet jevnlig. Utviklingen går sin gang, og selv om enkelte av medlemmene ikke har tilgang til nettutgaven, vil papirutgaven fortsette å ivareta funksjonen som medlemsavis. Dessuten vil man i papirutgaven nå finne flere bakgrunnsartikler. Det vil bli økt vekt på reportasjer og temasaker over flere sider og mindre aktualitetsstoff.

Bergh understreker at Fri tanke likevel ikke kommer til å konkurrere med Humanist, som er et noe mer akademisk orientert tidsskrift for livssynsdebatt. Det vil fremdeles være der man først og fremst vil finne de allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger. Humanist – i en litt annen form – var HEFs medlemsblad fram til Fri tanke ble lansert i 1997, men er i dag et abonnementsblad.

– Jeg har tro på at www.fritanke.no, Fri tanke og Humanist sammen vil gi et mer komplett tilbud til medlemmer og andre.

– *Vil bare medlemmer få tilgang til nettutgaven?*

– Nei. Disse sidene er, som nettet for øvrig, åpent for alle. Det er også litt av tanken bak lanseringen. Vi håper at vi kan bidra til den offentlige meningsutvekslingen ved å komme med aktuelle saker som er et resultat av fri kritisk journalistikk, og også være aktuelle med egne vinklinger på saker som verserer i media forøvrig. Slike journalistisk framarbeidede saker har større gjennomslagskraft i medioffentligheten enn når forbundet sender ut offisielle pressemeldinger.

EPISERVER I BUNNEN

Det er firmaet Making waves som står bak den tekniske løsningen, som er basert på publiseringssystemet Episerver. Det grafiske designet på nettavisa er ment å harmonere visuelt med det man finner i papirutgaven. Nettavisen finner du på www.fritanke.no.

Omtrent slik blir den nye nettavisa seende ut.

FRI TANKE
MEDLEMSAVIS FOR HUMAN-ETISK FORBUND

Hovedside ::

NYHETER
REPORTASJE
BAKGRUNN/ KOMMENTAR
SEREMONI-RAPPORTER
LESERBREV

Fri tanke er medlemsavis for Human-Etisk Forbund.
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

Kontakt
Telefon: 23156020
Faks: 23156021

Besøksadresse
Humanismens hus
St. Olavsgt. 27
Oslo

Postadresse
Pb. 6744, St. Olavs plass
0130 Oslo

Ansvarlig redaktør
Kirsti Bergh
bergh@human.no

Fri tanke lanserer nettutgave
Fri tanke på nett lanseres i løpet av juni 06.
[Les mer](#)

Medlemsrot i kirka
Nesten 90.000 nordmenn er dobbeltregistrert.
[Les mer](#)

Kristen formålssparagraf skal vurderes
[Les mer](#)

Levi Fragell går av med pensjon
Etter 30 år på barrikadene for HEF, går Levi Fragell av med pensjon.
[Les mer](#)

Ja, men tenk om det funker?
Vi tar en titt på alternativbevegelsen.
[Les mer](#)

Døden i Düsseldorf
Kan du veige, de hellig i Berlin.
[Les mer](#)

Søk i Fri Tanke:

[Human-Etisk Forbund](#)

© Human-Etisk Forbund 2006
St. Olavsgt 27, 0166 Oslo Tlf: 23 15 60 00
Kontakt: webmaster@human.no

Notiser

Stor feiring av HEFs 50-årsjubileum i Oslo rådhus

Høydepunktet på seremonien for mange var da hele møtet og alle landets HEF-kor på slutten stemte i «Din tanke er fri». Foto: Håkon M. Larsen/Scanpix.

Den 1. april feiret Human-Etisk Forbund seg selv i Oslo rådhus. Rundt 550 mennesker fra hele landet var tilstede, inkludert Kong Harald, kunnskapsminister Øystein Djupedal og Oslos byrådsleder Erling Lae.

På programmet stod en spesialkomponert sang framført av Odd Børretzen og Lars Martin Myhre, samt opptredener av Heidi Gjermundsen Broch og Lars Klevstrand. Blant talerne var HEFs styreleder Roar Johnsen, kunnskapsminister Øystein Djupedal, Jan Benjamin Rødner fra Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, og biskop i Den norske kirke, Ernst Oddvar Baasland. Roy Brown som er president i den internasjonale humanistunionen, IHEU, gratulerte også HEF med dagen. Den første humanistiske kulturprisen ble tildelt Dagblad-tegner Finn Graff (se portrettintervju side 28-29).

Humanistisk vigsel øker

HEFs seremoniansvarlige melder om at antallet humanistiske vigslar øker fra 2005 til 2006. I hele fjor var det 488 par som ble viet humanistisk. Så langt i år er det registrert 510 vigslar.

Det var Bjørnson!

Mangelen på litterær dannelse i redaksjonen avslørte seg nådeløst i forrige nummer av Fri tanke. Da ble det hevdet i et intervju at det var Henrik Ibsen som

ytret ordene «fred er ei det bedste, men at man noget vil». Sitatet er hentet fra diktet «Jeg velger mig april» av Bjørnstjerne Bjørnson. Så vet vi det. Fri tanke beklager.

HEF beklager

På grunn av en datafeil sendte HEF tidligere i år ut en rekke giroer for innbetaling av medlemskontingent til medlemmer som er registrert som døde. – Vi forstår hvilken belastning dette kan være for de etterlatte, og er veldig lei oss for det som har skjedd, sier medlemskonsulent Elli Aas Mortensen i HEF.

Vil du abonnere på Humanisten?

Humanisterna – HEFs søsterorganisasjon i Sverige – gir ut medlemsbladet «Humanisten». Hvis du fortsatt er sulten på humanistisk, tankevekkende stoff etter å ha gjort deg ferdig med Fri tanke, kan du sjekke ut Humanisten og tegne abonnement via www.humanisterna.se.

HEF-jubileum i nord

Det er ikke bare forbundet sentralt som jubilerer dette året. Den 27. april fylte både fylkeslaget i Finnmark og lokallaget i Vadsø 25 år. Ikke verst det heller! Fri tanke gratulerer.

Tilbyr hjelp til å slutte med kristendom

I mars var Oslo-biskop Ole Chr. Kvarme ute og rådet homofile til å kontakte psykiater for å få hjelp til å slutte med homofili. I den forbindelse kom Hedningssamfunnet i kjent stil med et alternativt forslag. De vil heller hjelpe kristne til å slutte med religion. – Dette vil samtidig kurere homofobi, heter det i pressemeldingen fra hedningene.

Gammel jødisk mystikk gir deg svaret

Etter at Madonna, Britney og Ashton sluttet seg til Kabbala, har det blitt fart på sakene. Det viser seg nemlig at den strenge, gamle jødiske mystikken kan brukes til å lage en total personlighetsanalyse basert på navnet ditt! Vi slengte inn en SMS på vegne av den småhissige anda «Donald Duck», og dette er hva den urgamle visdommen har å si om den populære Disney-figuren:

«Skjebnetall 8. Glad i penger, beslutsom og streng. Du har en veldig viljestyrke og kan jobbe uten stans. Du ønsker ikke råd fra andre, du vil klare alt selv. Du virker kjøl på andre men føler deg misforstått. Ikke glem å vise omsorg for dine nærmeste. De er ikke tankelesere! Det er viktig at du trener jevnlig.»

Lunken kristendom straffer seg

Forskning.no kan melde om at folk som er «litt kristne» i større grad enn andre plages med dødsangst på slutten av livet.

– Moralen er at hvis du ikke kan leve livet i troen på en høyere makt, er det bedre å være ikke-troende enn å være religiøs ut fra gale grunner, mener de amerikanske sosiologene Monika Ardelt og Cynthia S. Koenig.

Kvalbein refser Vigeland

Tidligere generalsekretær i HEF, Kari Vigeland, har fått boka si «Lykkelig» anmeldt i den kristne avisa Dagen. Og anmelderen Jon Kvalbein flesker til: «Noen sann veiledning til lykke kan ikke denne boka gi, så lenge den ikke tar utgangspunkt i at mennesket er skapt av Gud.» Så enkelt kan det sies...

Kirsti Bergh tilbake som Fri tanke-redaktør

Fri tankes faste redaktør Kirsti Bergh er tilbake fra permisjon og vikarredaktør Even Gran takker for seg med dette nummeret. Neste utgave av Fri tanke kommer ut i første halvdel av september.

Frihetsaksjonen: Litt svakere resultat enn i fjor

Årets Frihetsaksjon samlet inn 896.000 kroner, mot 909.000 i fjor. – Forholdene tatt i betraktning er vi fornøyde med resultatet, forteller prosjektleder Gunhild Stranden, og legger til at det ble litt problemer med avviklingen denne gangen. Noen steder ble aksjonen gjennomført utenfor selve aksjonsuka, noe som førte til kollisjon med andre aksjoner. Gunhild Stranden lover at dette vil bli fulgt opp bedre fra hovedkontorets side neste år.

KRL-faget opp til doms i Strasbourg

FNs menneskerettighetskomité fastslo i desember 2004 at KRL-faget bryter med menneskerettighetene. I mars ble det kjent at også Den europeiske menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg skal behandle saken. Njål Høstmælingen ved Senter for menneskerettigheter sa i fjor høst til Fri tanke at han tror KRL-faget vil bli dømt også i Strasbourg. Advokat Lorentz Stavrum, som skal føre saken på vegne av klagerne,

ønsker ikke å spekulere i utfallet på forhånd. Det er heller ikke i skrivende stund kjent når saken kommer opp. Fri tanke, både på nett og papir, kommer tilbake med fyldig dekning når det skjer noe i denne saken.

Ennå ikke klart om det blir erstatningssak

Fri tanke fortalte i forrige utgave at HEF vurderer å gå til sak for å få erstatning for tapte inntekter på grunn av medlemsrotet i kirka. Men før forbundet bestemmer seg, ønsker man å få en vurdering fra Sivilombudsmannen på om det er juridisk grunnlag for å vinne gjennom med en slik sak. Denne uttalen har ikke kommet ennå, til tross for at både HEF og departementet har sendt flere brev og gjort rede for sine synspunkter. Fri tanke vil selvsagt følge opp saken, både på papir og nett.

Borghild Ros stipend

Human-Etisk Forbund deler også i år ut Borghild Ros stipend. Totalt ligger det 35.000 kroner og venter på eventuelle søkere. Pengene deles ut til en eller flere søkere som foretar studie, reise, utredning o.l. med humanistisk formål. Søknad kan sendes til Human-Etisk Forbund, Hovedstyret, Boks 6744 St. Olavs Pl., 0130 Oslo. Søknader som ikke kommer inn under stipendets formål vil ikke bli besvart. Søknadsfrist: 1. oktober 2006.

Human-Etisk Forbund

Midtnorsk HEF-samling i oktober

Midtnorsk humanetikersamling avholdes i år i Ålesund. Alle medlemmer fra Nordland, trøndelagsfylkene, Møre og Romsdal samt Sogn og Fjordane kan delta (hvis noen andre er interessert, ta kontakt for å høre om det er ledige plasser).

Sett av helga 6.-8. oktober til en flott opplevelse i denne vakre vestlandspærlan! Her blir det tid både til sosialt samvær og faglig påfyll, og kanskje får vi også anledning til å bli litt kjent med vertsbyen?

Temaene som skal diskuteres er ikke helt fastsatt ennå, men vi kommer i hvert fall til å ta opp det brennbare og dagsaktuelle spørsmålet om eutanasi (aktiv dødshjelp): Skal HEF mene noe om dette, og i så fall hva? I tillegg vil vi diskutere temaer som går på omsorg: Hvem skal trøste humanisten? Mer info sendes ut så snart det foreligger.

Det blir en avgift pr. deltaker. Størrelsen på denne må vi komme tilbake til. På denne nettsida kan du lese mer og melde deg på: www.human.no/midtnorsk

Petiten

Kirsten Holtmon Resaland er kursleder for humanistiske konfirmanter og ledet arbeidet med Frihetsaksjonen i Akershus 2006.

Bikinisongsong

«Det er ikke «bikinisongsong».
Det er sommer!»

Bikinisongsong. Hvis jeg noen gang får døtre, kommer jeg tidlig til å lære dem at voksne dessverre sier endel tøys, og at «bikinisongsong» er et klassisk eksempel. Det er ikke «bikinisongsong», det er sommer, skal jeg fortelle dem. Sommer betyr at det kanskje er sol, og sol betyr at det kan være deilig å gå i bikini. Punktum. Bikini skal være noe det føles lettende å ta på når det er varmt, ikke et plagg du bruker et halvt år på å forberede deg på å bære.

Hvem er det som står bak presset om å bruke tid, krefter og tankekapasitet på å bekymre seg for bikinisongsongen, isteden for bare å glede seg til sol og sommer? I hovedsak kvinneblader, med kvinnelige redaktører i spissen. Kvinner er åpenbart kvinner verst i dette tilfellet. Det er sjelden du ser «Vi Menn sjekker status – er kvinnene godt nok forberedt på bikinisongsongen?». Mennene er i grunnen happy bare kvinnene kler litt av seg. Noen gram fra eller til bryr dem fint lite.

Hvorfor dette slankepresset? Er det at kvinnene vil passe på hverandres kropp, holde dem sunne og friske (da tydeligvis særlig om sommeren...)? Kanskje det er sånn at hvis jeg lar mine døtre blindt følge kvinneblader, vil jeg oppdage at en stø og kyndig hånd leder dem på sunne og friske veier? Kanskje kvinneblader når de sier «Vi viser deg hvordan du kommer i form til bikinisongsongen!», egentlig prøver å si «Hei, kjære medsøster, vi vil gjerne vise deg hvordan du skal leve et sunt og godt liv med en frisk kropp og et bra selvbylde!».

Hvis man blar gjennom et helt gjennomsnittlig, norsk kvinneblad på forsommeren, vil innholdet fordele seg ca. slik: – Kom i form til bikinisongsongen, vi viser deg hvordan! – Vær fornøyd med den du er, godt selvbylde er det viktigste du har! – Klær for store damer! – Stort er flott, sier Elise (43) – Slankesensasjon! Gå ned 5 kilo på 5 dager! – Kakeoppskrifter som legger seg på sidebeina. – De blå sidene: Jeg er alltid blitt mobbet fordi jeg var overvektig. – Nå er jeg endelig normal! kvitrer en nyslank Guri (50). – Kaloribomber du ikke klarer si nei til. – Si nei! Ta heller en gulrot, formaner vår huslege.

Det er altså ingen stø og kyndig hånd vi har med å gjøre. Så hvorfor legger kvinner opp til at andre kvinner skal føle et evig jag etter en kropp som er «i form til bikinisongsongen»? En mulig forklaring er selvsagt at kvinnebladene effektivt skaper sitt eget marked. Spis kakene du får oppskrift på i dette nummeret, men glem ikke å kjøpe neste nummer med stort slankebilag. En annen teori er at redaktørene ikke leser sine egne blader. Kanskje bladene settes sammen litt tilfeldig, på sene møter med ost og vin; – Disse kakeoppskriftene så jo fristende ut, men du og du, så spennende de slanketipsene var, og «bikinisongsong» klinger jo artig.

Ved nærmere ettertanke tror jeg mine framtidige døtre kommer til å holdes fullstendig unna kvinneblader til de er gamle nok til å gjenkjenne vilkårlig voksentøys når de ser det.

Den gamle tids aura

Energilegemer

Det højere mentallegeme

Det lavere mentallegeme

Det astrale legeme

Det æteriske legeme

Det fysiske legeme

Chakraer

Kronechakraet

Pande-chakraet

Halschakraet

Hjertechakraet

Solar plesus

Harachakraet

Rodchakraet

Tema: Alternativbevegelsen

Ja, men tenk om det funker...?

Astralprojeksjon, Reiki-healing, Edelsten-essensterapi, ayurveda og kanalisering via tarot-kort. Er det ikke fascinerende hva folk kan finne på? Og tenk om det funker? Fri tanke har vært på en vandring ut i alternativterapeutenes verden.

Tekst og foto: Even Gran

På forhånd hadde jeg sett for meg en messehall dekorert i psykedeliske farger, med en stor pyramide i midten. Den skulle jeg bli tilbudt å sitte inni for å kjenne «pyramidekraften». Vel, mine fordommer ble gjort litt til skamme, men ganske mange slo til også. Lukten av røkelse lå tung over alternativmessen i Nidarøhallen i Trondheim, og i kafeen kunne ikke tørsten slukkes med annet enn presset gulrotsaft. Joda, scenen var satt. Over alt satt det spådamer (ja, det er hundre prosent damer) med hver sin kunde. Healere, kanaliseringsterapeuter, astrologer og ayurvedikere var spredd utover. Ellers var det mye steinsmykker, psykedelia-klær med batikkmønster, indianertrommer, cd-er med svevende meditasjonsmusikk og andre ting som liksom «hører med».

Tanken om at man her kunne få gratis smaksprøver på alskens alternative metoder, var imidlertid helt feil. Alt kostet penger. Ganske mye penger. Først måtte man ut med 120 kroner å komme inn. Deretter kostet det 3-400 kroner for å bli spådd i 15-30 minutter. Reklamebrosjyrene var det eneste som er gratis. Pluss at det var lov å stille spørsmål da, heldigvis.

FELLESNEVNEREN ER «ENERGI»

Jeg tar en runde og snakker med utstillerne. Etter å ha snakket med et par av dem, begynner jeg å skjønne at det er en ting som forener de fleste av dem, nemlig at de jobber med «energi». Denne «energien» går i bane rundt i kroppen, har en egen «frekvens» og en rekke knutepunkter. Kunsten er å påvirke kroppens ulike energifelt, slik at disse kommer i harmoni med hverandre. Akupunktørene bruker nåler, healerne bruker varme hender og soneterapeutene trykker på knutepunkter under foten. Men fellesnevneren er altså «energi».

Men hva består egentlig denne «energien» av, rent fysisk sett? Er det elektrisitet, elektromagnetisk stråling, eller hva?

Den første jeg snakker med er en dame som driver med «bioresonnans». Hun benekter at den aktuelle «energien» har noe som helst med etablerte fysikken å gjøre. Dette er noe helt annet, slår hun megetsigende fast. Det er i hvert fall ikke elektrisitet eller elektromagnetisk stråling. Men at den beveger seg i kroppen og har en «frekvens» er det ingen tvil om. Dette er forøvrig en frekvens hun mener å kunne påvirke ved hjelp av to metallballer forbundet via ledninger til en slags «generator» med et batteri inni. Men batteriet og ledningene til tross – energibanene i kroppen har ingenting med elektrisitet å gjøre. Hun tror heller «energien» har noe med den «åndelige kraften i oss alle» å gjøre. Lenger kommer vi ikke.

En annen alternativist jeg snakker med er mer jordnær. – Joda, det kan kanskje tenkes at denne «energien» faktisk er elektrisitet av en eller annen type, sier han, uten å konkludere entydig.

To kvinnelige healere jeg snakker med er mer svevende igjen. De ser på «energien» som det kraftfeltet som finnes mellom mennesker. For å understreke dette stiller plutselig en av dem seg omtrent ti centi-

meter unna ansiktet mitt når hun snakker. Langt innenfor intimsonen for å si det sånn, noe som også er poenget. – Ser du, du synes ikke dette er noe behagelig, ikke sant, sier hun med et megetsigende smil. – Det er nettopp dette som er energien, det du følte nå, slår hun fast. Denne motviljen mot å slippe et annet menneske for nær innpå deg skyldes de gjensidige energifeltene våre, understreker hun.

En annen healer jeg utfordrer til å si noe om hva denne «energien» kan være i den målbare fysikkens verden, prøver seg med strengeteorien – en kompleks skrivebordsteori innen den vitenskapelige partikkelfysikken, som impliserer at universet er bygd opp av «strenger» som skaper andre partikler gjennom vibrasjoner. – Det kan være «energien» har noe med dette å gjøre, tror han, og legger til at «det er mye vi mennesker ikke forstår».

REIKIHEALING OG ROT-CHAKRA

Det er mange spådamer på messa. Synske. De spår med tarotkort, gjennom «kanalisering» eller ved hjelp av krystaller og magiske pendler. Jeg er fristet, men de er dyre. 400 kroner forlanger den klarsynte «Hope» for et kvarters spåing. Dette er riktignok et kvarter som kan «forandre livet mitt», ifølge noen jeg snakker med, men jeg lar det være i første omgang. Men så finner jeg en mann som tilbyr et kvarter med «reikihealing» for hundre kroner. OK, jeg kan nesten ikke dra herfra før jeg har prøvd noe, i hvert fall.

– Sovnet du? spør reikihealeren etter et kvarter der jeg har sittet med lukkede øyne mens han gjentatte ganger har lagt hendene sine på hodet mitt, skuldrene mine og magen min.

– Nei, jeg er mer bekymret for at jeg ikke helt greide å konsentrere meg om denne spesielle plassen med fuglesang i sommerbris, som du ga meg beskjed om, svarer jeg.

– Ikke noe problem, dette må du løse å din måte, slår han fast. Forventningsfullt spør han om jeg merket noe.

– Ingen verdens ting, svarer jeg.

– Ta det med ro. Du vil helt sikkert ville merke en effekt på litt lenger sikt. Det er ikke alle som merker noe med en gang. Det er bare du som kan finne din egen vei, lyder den beroligende avskjeden.

Alternativ behandling kan også handle om ganske andre, og mindre mystiske ting enn energibaner og frekvenser. Det skjønner jeg etter å ha snakket med en ganske søt healerjente i slutten av 20-åra. Hun forteller meg at hvis jeg kommer til henne, stabiliserer hun energibanene i kroppen min for resten av livet. Og hvis jeg noen gang skulle bli deppa eller komme i en vanskelig situasjon, kan jeg bare ta en telefon til henne, så kan hun fjernheale meg bare ved å tenke litt på meg. Og hvordan er det mulig? Jo, fordi den første gangen jeg var hos henne ble det opprettet et personlig energibånd mellom oss to som vil vare livet ut. Mellom meg og denne søte jenta, altså. Livet ut. Kremt... Det kan jo tenkes at drifter som er lokalisert

omtrent i samme område som kroppens «rot-chakra» også spiller en rolle for kundetilstrømmingen i healerbransjen.

KVAKKSALVERE MOT SNEVERSYNTE RASJONALISTER

I 1796 publiserte fysikeren Samuel Hahnemann artikkelen «Homøopatisk medisin». Fortsatt raser diskusjonen. Hahnemann hevdet at ved å løse opp ulike stoffer i vann, og deretter tynne ut oppløsningen fra rundt tjue til flere tusen ganger, ville den helbredende effekten av det opprinnelige stoffet øke. Vel og merke hvis man husker å riste blandingen på en spesiell måte mellom hver uttynning. Hvorfor? Jo, fordi «vann husker». Effekten vil faktisk øke for hver uttynning, hevdet Hahnemann.

200 år senere har Hahnemanns etterfølgere ennå ikke greid å bevise de noe underlige teoriene hans. Dermed havner homøopatien i skuffen for alt som er «alternativt», sammen med healere, soneterapeuter, akupunktører og de andre. Den manglende dokumentasjonen hindrer imidlertid ikke alternativsektoren å vokse. Dette er åpenbart noe «folk vil ha», mens vitenskapen river seg i håret over «kvakksalveriet».

Prosessen foregår omtrent slik: Vitenskapsfolkene slår først skråsikkert fast at det bør være en smal sak å påvise effekt av dette, hvis det er slik at det virker. Hvis det er slik at en «healer» har varme hender som kurerer nærmest alt, burde det være en grei sak å sammenligne en gruppe som har fått healing, med en gruppe som ikke har fått, og deretter påvise bedring hos de førstnevnte. Ingen krever i første omgang noen forklaring på *hvordan* det virker. Det holder å påvise *at* det virker.

Her kommer alternativmiljøene gjerne til kort. Skeptikerne mener at det faktum at de ikke greier å tilfredsstille vitenskapens krav til bevisførsel og etterprøvnbarhet, er selve definisjonen på alternativbevegelsen. Den dagen krystallhealing, biopati eller kinesiologi kan påvise effekt, vil det nemlig ikke være alternativt lenger. Da er det ingen grunn til at slike metoder ikke kan bli ordinære behandlingstilbud på våre sykehus.

Alternativmiljøenes svar på dette er en konspirasjonsteori. De hevder at skolemedisinerne og skeptikerne aldri vil anerkjenne alternativmedisinen fordi de har interesse av at nettopp deres egen innsikt og kompetanse holdes i hevd som det eneste «sanne». Alternativmiljøene beskylder vitenskapsfolkene for å være fordomsfulle, trangsynte og, ja, nærmest religiøse når de programmatisk avfeier alle undersøkelser som mener å påvise effekt av ulike typer alternativ medisin og behandlingsformer. De beskylder dem også for å være naive i sin tro på at naturvitenskapelig forskning kan gi «objektive og sanne svar», og at de overser hvordan menneskelig fortolkning kan virke inn på forskningsresultater. Alternativterapeutene mener videre at deres «helhetlige tilnærming» krever «andre forskningsmetoder», noe vitenskapsfolkene og skolemedisinerne ikke forstår.

«Ta det med ro. Du vil helt sikkert ville merke en effekt på litt lenger sikt.»

Reikihealer

Det er stadig nye måter å få guddommelig inspirasjon på.

Øverst: Når man får 70 minutter kanaliserte visdomsord med på kjøpet, er det jo i grunnen en ganske bra deal.

Nederst: 400 kroner tar den synske «Hope» for 15 minutters spåing.

EN UMULIG OPPGAVE FOR VITENSKAPEN

Diskusjonen mellom alternativmiljøene og skeptikerne kjører seg fort ned i en grøft. Først krever vitenskapsfolkene at alternativmedisinerne må påvise effekt. Som svar kommer alternativistene opp med en rekke referanser. Så blir det opp til vitenskapsfolk og skeptikerne å vurdere påstandene. Vanligvis finner de svakheter ved det alternativistene kommer med. Enten viser det noe annet enn det alternativmiljøet hevder, eller så holder ikke «bevisene» vitenskapelig mål.

Men har vitenskapen med dette «motbevist» påstandene? Slett ikke. Her har alternativmiljøene et effektivt mottrekk. Når skeptikerne har avslørt at noe ikke holder, er det bare for alternativmiljøene å komme opp med nye påstander og «bevis». Så må skeptikerne i gang med en ny runde. Vitenskapsfolkene står dermed overfor en vanskelig oppgave. Uansett hvor mye de motbeviser og avslører enkeltundersøkelser, vil de aldri greie å motbevise selve hovedideen. De vil aldri kunne konkludere entydig og si «homøopati virker ikke» eller «fjernhealing har

ingen effekt». For hver ny undersøkelse som avsløres, kommer alternativmiljøet med ti nye «bevis». Og hvem vet? Kanskje kommer det en dag noe som ikke bare kan avvises?

Alternativmiljøene har i dette tilfellet fordelen av et ubestridt faktum: Det er umulig å bevise en negativ påstand. Man kan ikke vitenskapelig bevise at noe *ikke virker*. Man kan bare bevise at noe *virker*. Den kjente skeptikeren James Randi illustrerer dette på følgende måte: Hvis man vil bevise at reinsdyr ikke kan fly (altså bevise en negativ påstand), kan man prøve å ta med seg en flokk reinsdyr til et høyt stup. Så kan man dytte dem ut, en etter en. Når det første reinsdyret møter sin skjebne i steinura nedenfor, har man da bevist at reinsdyr ikke kan fly? Nei, det har man ikke. Man har bare bevist at akkurat det reinsdyret ikke kunne fly akkurat da. Slik kan man fortsette. Selv om man dytter tusenvis av reinsdyr utenfor, har man bare bevist at *akkurat disse reinsdyrene* ikke greide det. Man kan aldri vite eksakt hva som vil skje med det neste reinsdyret. Kanskje det flyr?

Slik er vitenskapen. Man kommer aldri lenger enn til en teori som kan styrkes eller svekkes. Likevel, før eller senere må man bare bestemme seg, framholder vitenskapsfolkene i diskusjonen med alternativterapeutene. Når man ikke har klart å påvise effekt av homøopatisk medisin etter tusenvis av undersøkelser, må man etter hvert gi opp. Man kan ikke fortsette å dytte reinsdyr utenfor stupet i det uendelige.

KULTURKOLLISJON

En av kildene til konflikt mellom alternativmiljøene og vitenskapen er en ulik forståelse av hva et forskningsresultat faktisk er. For vitenskapen er dette noe som enten styrker eller svekker en teori. Vitenskapsfolkene beskylder alternativistene for å ha et mer instrumentelt forhold til det samme. For dem er det i større grad slik at forskningen enten støtter det man allerede har bestemt seg for (f.eks. at homøopatisk medisin virker) eller så kan man se bort fra resultatene. En homøopatisk forsker vil aldri konkludere med at «homøopati har ingen effekt», hvis forskningsresultatet

«Det er åpenbart at den helhetlige homøopatiske behandlingsprosessen faktisk hjelper mange mennesker til et bedre liv.»

Vinjar Fønnebø, NAFKAM

tatene er negative. Homøopaten vil undersøke hvorfor det ikke virket akkurat her, og høyst sannsynlig finne en eller annen forklaring. Et positivt resultat vil derimot raskt få status som «bevis», uten å utsettes for samme kritikk. Dermed har alternativbevegelsen tilsynelatende et helt annet utgangspunkt enn vitenskapen. Der alternativmiljøene først og fremst er ute etter støtte til noe de allerede har bestemt seg for, er vitenskapens høyeste mål å finne noe som er sant. Slik er det ihvertfall hvis man skal tro vitenskapsfolkene.

Selv framholder de kritikk som det viktigste idealet for å komme nærmere sannheten. Alle forskningsresultater og påstander som settes fram i den vitenskapelige verden blir utsatt for nådeløs kritikk. Hvis noe står igjen etter at kritikerne har gjort alt de kan for å plukke ting fra hverandre, har man noe å bygge videre på. Dermed er det ikke så farlig hvis en eller annen forsker er forutinntatt, eller jukser med grunnlagsdata. De vil før eller senere bli oppdaget. Dette faglige, undersøkende fellesskapet gjør at vitenskapen ikke kan ha noen «urørlige dogmer». Den første forskeren som klarer å få aksept for å ha motbevist anerkjente teorier som relativitetsteorien eller evolusjonslæren, vil bli tildelt Nobelprisen i løpet av kort tid, hevdes det fra vitenskapshold.

Når alternativmiljøene møter denne kritiske vitenskapelige tradisjonen, oppfatter mange av dem kritikken som fordommer. Men kritikken er bare en naturlig del av kunnskapsutviklingen, hevder vitenskapsfolkene og poengterer at de ikke er fordomsfulle. De har bare i høyden «dyttet nok reinsdyr utenfor stupet», til å mene at man heller bør forske på andre ting.

Den mest samlede gjennomgangen av mulige effekter av alternativ behandling finner vi forøvrig i Aarbakke-utvalgets rapport fra 1998 (NOU 1998:21). Her slås det fast at den eneste alternative behandlingsformen som er «dokumentert effektiv» er «akupunktur ved postoperativ og cellegiftindusert kvalme hos voksne».

Soneterapi, homøopati, ayurvedisk medisin, healing, kinesiologi og alt det andre blir i høyden vurdert til å være «mulig effektiv». Selv om det finnes undersøkelser som viser effekter av en del av disse metodene, tilfredsstillende ikke undersøkelsene kravene utvalget har satt opp til «dokumentasjon».

MINDRE «TULL OG TØYS»-HOLDNING

Er vitenskapen så fordomsfri som det påstås på universitetene? Eller har kanskje alternativistene et poeng når de beskylder vitenskapsfolkene for å være forutinntatte og naive i sin tro på den objektive vitenskapen? I Norge er det noen som er satt til å finne ut av dette.

I Tromsø sitter Vinjar Fønnebø. Han er leder for NAFKAM – Nasjonalt Forskningsenter innen komplementær og alternativ medisin, som er tilknyttet Universitetet i Tromsø. Senteret ble opprettet i 2000 etter at Norges Forskningsråd og Aarbakke-utvalget i 1998 konkluderte med at det var behov for mer forskning om alternativ medisin og for kvalitetssikring av forskning.

NAFKAM kom til etter en lang kamp fra alternativmiljøet, og like iherdig motstand fra skolemedisinerne. Skolemedisinerne var uenig i at regjeringen burde bruke offentlige forskningskroner på «tull og tøys», mens alternativmedisinerne var glad for å ha oppnådd en viss offentlig aksept for første gang.

– *Hvor står denne diskusjonen i dag, Vinjar Fønnebø?*

– Jeg synes ikke det er så mye av denne «tull og tøys»-holdningen mer. Stort sett er folk åpne for alternativ medisin på et prinsipielt plan, men mange er uenig i at det skal brukes offentlige forskningskroner på alternativ medisin, så lenge det står så mange andre og «viktigere» forskningsprosjekter i kø.

Og hva er det så NAFKAM forsker på? Har de funnet ut om homøopati virker, for eksempel? Svaret på dette er både nei og ja, forteller Fønnebø. Det spørs om man velger å forske på de homøopatiske midlene, eller på den helhetlige prosessen «å gå til homøopat».

– Når det gjelder de homøopatiske midlene, tyder det meste på at dette ikke har noen effekt, forteller han, men understreker samtidig at han ikke har konkludert 100 prosent i spørsmålet. – Hvis man derimot forsker på hele den homøopatiske behandlingsprosessen med terapeutsamtaler, oppfølging med mer, så later det faktisk til å ha en effekt, legger han til.

– *Men da måler man jo egentlig noe annet enn virkningen av selve kjernen i behandlingsopplegget; den homøopatiske medisinen?*

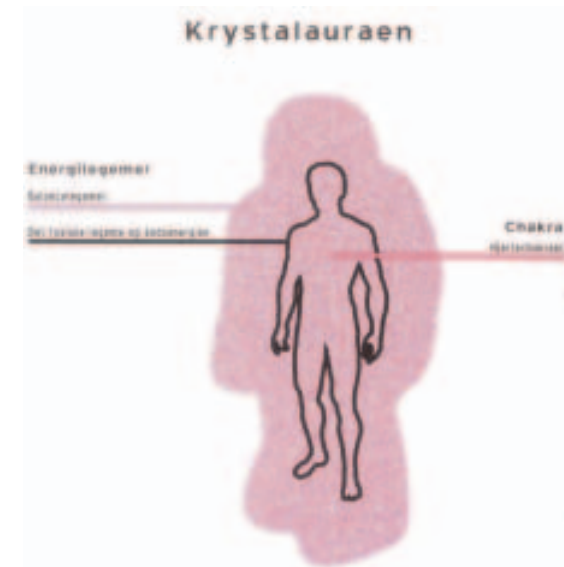
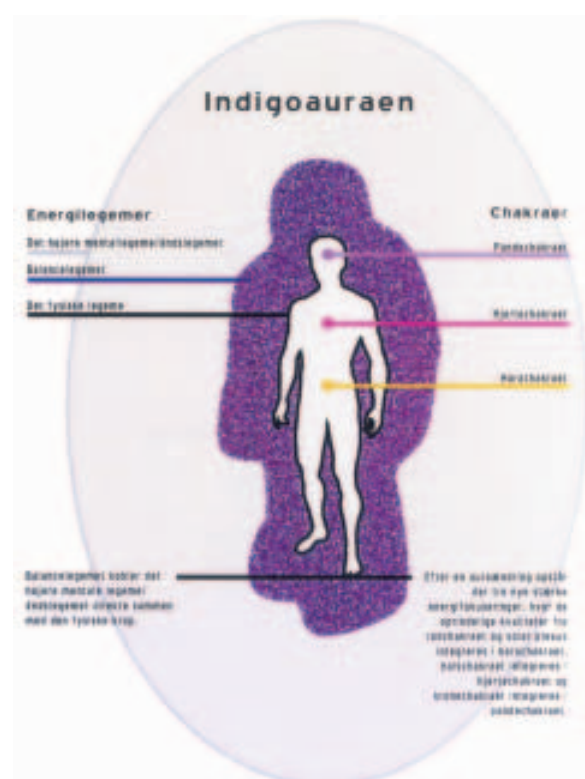
– Ja, det stemmer selvsagt. Da måler man den samlede effekten av samtale, omtanke, livsstils- og kostholdsrad, kombinert med de homøopatiske midlene. Men dette reiser samtidig et etisk dilemma, forteller han.

SKAL VI TA LIVSLØGNEN FRA MENNESKER?

Fønnebø forteller en legehistorie fra Øst-Finnmark. Den handler om en lege som hadde en gjeng gamle fiskere som pasienter. Samtlige hadde fått operert inn en antabus-tablett under huden for å holde dem unna alkohol. En gang i blant kom fiskerne innom og spurte legen om han kunne ta ut antabus-tabletten fordi de skulle i et bryllup, et jubileum eller noe sånt. Legen gjorde som de sa, fiskerne drakk og koste seg på festen, og etterpå kom de og fikk tabletten operert inn igjen. Det gikk helt fint.

Så kom det en undersøkelse fra Sverige som viste at slike antabus-tabletter ikke har noen effekt. Dermed måtte fiskerne få fjernet antabusen. Resultatet ble at mange av dem fikk alkoholproblemer igjen. Resultatet ble åpenbart mye dårligere for dem, enn den gamle ordningen der de trodde at antabus hadde effekt.

– Slik er det på mange måter med homøopati også, forteller Fønnebø. – Det er åpenbart at den helhetlige homøopatiske behandlingsprosessen faktisk hjelper mange mennesker til et bedre liv. Forskningen er ganske klar her. Selv en ny undersøkelse fra Sveits, som ifølge verdens ledende medisinske tidsskrift The Lancet er det endelige «beviset» på at

«Hvor mange ganger skal man finne ut at homøopati ikke virker, før man finner ut at homøopati ikke virker?»

Erik Tunstad, redaktør forskning.no

Trenger du hjelp til å skille det vesentlige fra det uvesentlige, er det bare å kjøpe en gul Beryll til 40 kroner.

homøopati ikke virker, slår fast at det er behov for mer forskning på det overordnede «gå til homøopat»-nivået. Hvis vi altså bestemmer oss for at de homøopatiske midlene er uten effekt, vil det da være etisk riktig å avskaffe homøopati som behandlingssystem, så lenge virksomheten hjelper folk til et bedre liv? spør Fønnebø.

Han legger til at dette gjelder flere av de andre alternative behandlingsformene også. Hvis det er slik at folk får det bedre etter å ha vært til slike terapeuter, og er villig til å betale for det, er det da riktig å kreve at det avskaffes på grunnlag av at man ikke har dokumentert effekt av hver enkelt komponent i «behandlingspakken»?

EN ANNEN FORSKNINGSMESSIG TILNÆRMING

Vinjar Fønnebø og NAFKAM har valgt å forske på alternativ medisin fra et litt annet startpunkt enn man normalt gjør innen medisinsk forskning. Innen skolemedisinen forsker man gjerne på nye preparat i flere faser. Så blir det opp til en godkjenningsmyndighet, i Norge er dette Statens legemiddelverk, å godkjenne det nye preparatet i klinisk praksis.

Når det gjelder alternativ medisin, må vi starte i andre enden og ha en mer helhetlig tilnærming, mener Fønnebø. Alternativterapien finnes jo allerede i klinisk praksis, så da må vi begynne i den andre enden og trekke inn mye mer enn kun virkningen av selve preparatet. Dette blir en tilnærming der det forskes like mye på systemeffekter som på effekten av de enkelte bestanddelene (der f.eks. de homøopatiske midlene inngår).

– Når du sier dette, underkjenner du jo en av de mest grunnleggende påstandene, for eksempel innen homøopati, nemlig at vann «busker» og at den spesielle uttynnings- og risteprosessen har effekt?

– Ja, det er en mulighet for det. Men det er ikke dermed selvsagt at homøopati bør avskaffes, så lenge det virker på systemnivå.

Fønnebø forteller likevel at det finnes en del forskning som viser isolert signifikant effekt av homøopatisk medisin, men medgir at disse undersøkelsene er så fåtallige blant alle de som viser det motsatte, at utslagene kan skyldes tilfeldigheter.

– Er det andre former for alternativ behandling som har påvist effekt?

– Ja, det er flere undersøkelser som påviser effekt av healing.

– Men det må vel kunne forklares med placeboeffekten? Eller har forskerne kanskje brukt «ekte healere» på den ene gruppen, mens kontrollgruppen ble behandlet med falske «placebohealere»?

– Det varierer. Noen på studiene på healing har ikke forsøkt å «kontrollere for» placeboeffekten, mens andre har gjort det. Ekte og falske healere er blant annet brukt i en studie fra England, forteller Fønnebø.

– Hva synes du om andre typer alternativ behandling, som for eksempel de man finner på alternativmessene?

– Det er jo morsomt der, men du finner ikke de seriøse på disse messene.

– De seriøse?

– Vanligvis regner vi det for å være akupunktørene, homøopatene, soneterapeutene og de som driver med medisinsk aromaterapi.

BEINHARDE SKEPTIKERE

– Hvor mange ganger skal man finne ut at homøopati ikke virker, før man finner ut at homøopati ikke virker? Etter 200 år burde det vel vært mulig å vite dette?

Dette spørsmålet stiller Erik Tunstad i kommentarspalten sin på nettstedet Forskning.no. Han er en av

Norges mest markante kritikere av påstander som ikke lar seg verifisere vitenskapelig. Alternativ medisin, med andre ord. Tunstad tror at når man tydeligvis aldri blir ferdig med å finne ut dette, tyder det på at vi står overfor et spørsmål om livssyn og ideologi, snarere enn et spørsmål om medisin og vitenskap.

I tillegg til frustrasjon over at alternativmedisinerne aldri gir seg, er Tunstad og andre skeptikere bekymret over at staten bruker penger til å forske på dette, bare fordi det er et «press i markedet».

– Vitenskapelig forskning skal være kumulativ. Det ene forskningsfunnet skal lede til det andre. Hvis vi lar oss presse til å bruke offentlige forskningskroner på fantasifulle «alternative» ideer bare fordi «folk vil ha det», har vi forlatt idealene om å drive kunnskapsbasert medisin, mener han. Tunstad ser for seg et scenario der medisindustrien ikke lenger trenger å bry seg om vitenskapelig dokumentasjon. Det holder bare å bygge opp et press gjennom massemedia. Deretter vil det oppstå et krav om å få i gang forskning på de produktene som folk «faktisk bruker». Dermed vil vi kaste bort en masse offentlige forskningskroner som kunne vært brukt på viktigere ting, skriver han.

Men hvor sikker er Erik Tunstad på at for eksempel homøopati ikke virker? Ville han gått med på å drikke et glass homøopatisk fortynnet arsenikk eller blåsyre?

– Ja, selvfølgelig. Når man vet at det ikke er et eneste molekyl arsenikk eller blåsyre igjen i vannet, er det uproblematisk å drikke det, sier han til Fri tanke.

En annen ting som provoserer vitenskapsfolk, er alternativmedisinernes hang til å smykke seg med symboler og terminologi fra vitenskapen. Spesielt er begreper som «sinuskurver», «frekvenser» og «energi» populære, i tillegg til alle ord som begynner med «kvant»; kvantefysikk, kvantemekanikk osv. Alternativmedisinene er også glade i hvite frakker, kvalitetskontrollerte utdannelser, godkjenningsordninger og titler med kryptiske forkortelser. Alt dette for å styrke sin egen troverdighet. Professor i fysikk Gaute Einevoll kritiserer dette på følgende måte i et intervju på Forskning.no.

– Dels bruker de nye begreper som høres ut som fysikk. Dels bruker de virkelige fysikkbegreper, men på en måte som virker manipulerende. Begreper og utsagn kan være tatt ut av sin sammenheng, brukt feil eller være riktige, men likevel irrelevante for saken det angår, sier Einevoll. Han legger til at siden mottakerne neppe har noen mulighet til å etterprøve påstandene, slipper alternativistene unna med det.

Einevoll sammenligner situasjonen med Holbergs kjente stykke Erasmus Montanus, der landsbyboerne blir imponert over hovedpersonens tulle-latin.

SPÅDOMSKUNSTENS GÅTE

Ei venninne jeg traff på den tidligere omtalte alternativmessa i Trondheim fortalte opprømt at spådamen hun hadde snakket med, hadde «visst» at ekskjæresten hennes jobber veldig mye, fortsatt er singel, og at hun selv jobbet med «informasjon». – Hvordan

Virker ikke, virker ikke?

Arnfinn Pettersen er redaktør i Humanist og redaksjonsmedlem i Fri tanke.

KOMMENTAR

forklarer du det da? ville hun vite, nærmest litt anklagende.

Jo, det kan kanskje Terje Emberland svare på? Han har jobbet lenge med å avsløre aktiviteter av denne typen, og er en kjent figur i det norske skeptikermiljøet. Det finnes en enkel teknikk som kalles «cold reading», forteller han. Dette er den vanligste teknikken i spåing. Det er i hovedsak to årsaker til at det fungerer. For det første tror folk at de er mer spesielle enn de egentlig er. Dermed kan spåerne fortelle generelle ting som gjelder for nesten alle mennesker, mens det av mottakeren blir oppfattet som veldig spesielt og personlig. For det andre er det nesten ingen grenser for hvor velvillig en mottaker er i stand til å tolke det spåerne sier. Emberland har selv gjort forsøk på tjue personer som han selv har «spådd». Alle personene fikk nøyaktig samme spådom, og de fleste mente at spådommen stemte veldig bra. – Bare spådommen er vag nok og generell nok, kan mottakerne lese nesten hva som helst inn i det, slår Emberland fast.

En annen viktig faktor er at den som blir spådd gir fra seg masse viktig informasjon underveis i prosessen uten å være klar over det. Undersøkelser har vist at den som blir spådd snakker rundt åtti prosent av tiden. Dette gir selvsagt spåeren en masse informasjon, som i tillegg til kroppspråk og annen ikke-verbal informasjon kunden ubevisst gir fra seg (klær, utseende, oppførsel mm.), hjelper spåeren til å komme fram til en stadig mer spesifikk spådom.

Som eksempel nevner Emberland et utsagn som «du har eller har hatt et problematisk forhold til en sterk kvinne i livet ditt». Når en kunde får denne informasjonen, begynner man automatisk å lete. De aller fleste vil da finne en kvinne som, hvis de tenker seg enda litt mer om, de muligens kan ha hatt et mer eller mindre konfliktfylt forhold til en eller annen gang. Kunden forteller deretter hvem denne sterke kvinnen kanskje kan være, og dermed kan spåeren spinne videre.

– *Tror du spåerne lurer folk med overlegg?*

– Nei, de er ikke onde. De tror på det de driver med. Og man skal heller ikke se bort fra at det ligger et element av reell terapi i dette. Ved for eksempel å peke på mulige problematiske kvinnefigurer i en kundes liv, får de jo i gang tankeprosesser som kan hjelpe kunden til å bli bedre i stand til å reflektere over sitt eget liv. Problemene oppstår når kundene begynner å la livene sine styres av de spådommene de har fått, poengterer Terje Emberland.

Og med denne nye kunnskapen i bakhodet, går det opp et lys for meg også. Spådamen hadde fortalt venninna mi fra Trondheim at «du jobber med informasjon». Men før dette hadde venninna mi fortalt spåeren at hun «jobber med datamaskiner, men at hun ikke har noen datateknisk IT-utdanning». Og hva annet kan man da gjøre enn «å jobbe med informasjon»? Man trenger ikke ha evner til å se inn i fremtiden for å komme opp med en slik helgartering!

– Når det gjelder de homøopatiske midlene, tyder det meste på at dette ikke har noen effekt, forteller Vinjar Fønnebø i dette nummeret av *Fri tanke*. Og Fønnebø er ingen hvem som helst. Han leder NAFKAM – Nasjonalt Forskningsenter innen komplementær og alternativ medisin, knyttet til Universitetet i Tromsø.

Han er imidlertid raskt ute og nyanserer: Medikamentene virker muligens ikke, men homøopatisk behandling virker på *systemnivå*. Det vil si at mange har nytte av samtalene en behandling hos homøopat medfører. Det hjelper med andre ord å snakke med noen om sine lidelser, om kosthold og om livsstil. «Det er åpenbart at den helhetlige homøopatiske behandlingsprosessen faktisk hjelper mange mennesker til et bedre liv,» fastslår Fønnebø.

Dette innebærer ifølge NAFKAM-lederen et dilemma, som han formulerer slik: «Hvis vi altså bestemmer oss for at de homøopatiske midlene er uten effekt, vil det da være etisk riktig å avskaffe homøopati som behandlingssystem, så lenge virksomheten hjelper folk til et bedre liv?»

For å illustrere dilemmaet, forteller han om noen fiskere som hadde fått operert inn antabustablett for å holde seg edru – noe de for det meste gjorde. Da det så viste seg at slike tabletter ikke har noen dokumenterbar effekt, ble det slutt på antabusen, og flere av dem fikk alkoholproblemer på nytt. Slik er det altså med homøopati også, at medikamentet ikke hjelper, men at behandlingen som sådan gjør det, påpeker Fønnebø.

Det er mulig jeg er litt enkel av meg, men jeg sliter litt med å se dilemmaet. For å ta fiskerne først, er konklusjonen i grunnen veldig enkel: Ja, selvfølgelig ville det være utetisk å fortsette å gi dem antabus når det var dokumentert at det ikke virker. Særlig hvis det forutsetter at man ikke opplyste dem om dette, hvilket vi får anta var av en viss betydning for effekten. De fleste etiske systemer opererer når alt kommer til alt med en variant over regelen «du skal ikke lyve».

I tillegg sliter jeg med å se det etisk høyverdige i at et helsevesen som sjelden klager over for *mye* penger, skulle bruke noen av dem på medikamenter som ikke har den intenderte effekten.

På samme måte er det ganske opplagt at homøopatisk medisin ikke har noen plass i et offentlig helsevesen, slik homøopatene selv argumenterer for at den burde få. Helsevesenet har for lite penger som det er og da er et minimumskrav at offentlige kroner brukes på behandlingsformer som virker – også når legen er ærlig med pasienten.

Det betyr ikke at jeg ønsker å «avskaffe homøopati som behandlingssystem» – altså forby homøopati. Man ønsker ikke nødvendigvis å forby et fenomen selv om man er kritisk til det. Homøopatisk behandling er muligens ikke særlig effektivt, men det er på den annen side ikke særlig farlig heller. Det er derfor ingen grunn til å forby homøopater og deres likesinnede å behandle – så lenge de sender skikkelig syke mennesker til en skikkelig lege og holder seg innenfor markedsføringslovens grenser.

Men poenget gjelder den andre veien også: At man ikke ønsker å forby et fenomen betyr ikke at man ikke kan være kritisk til det – også offentlig. Homøopatene må gjerne fortsette å gi folk sukkerpill for meg, men jeg tillater meg å påpeke at de ikke virker. Homøopatene må gjerne fortsette å gjøre krav på vitenskapelig belegg for deres effekt, men jeg tillater meg å påpeke at det ikke stemmer.

Og skal jeg være helt ærlig synes jeg Fønnebø – som er gitt et særlig ansvar for forskning på alternativ behandling hertillands – burde påpeke det samme. Helst med et vesentlig høyere volum enn det han gjør.

Sære sakers salong

Gothere, kristne og humanister samles for å godte seg med øl, mørk musikk og Dracula. Nok en klubbkveld på Kjettersk kjeller.

Tekst: Morten Harper

«Skal vi avslutte med å stake noen?» spør seremonimester Jan Ingar Thon. Foredragsholder Arnfinn Pettersen, av Thon introdusert som landets eneste levende vampyrjeger, har allerede funnet frem godsakene: et hendig skrin med trepåle, hammer, kors og vievann. Noen gliser, andre holder for munnen. Alle de drøyt seksti tilhørerne ser forventningsfullt mot «spidder'n» Pettersen. Med en promille som hadde konserverert de fleste levende døde, hever han hameren.

Åstedet er Posto Bar i Oslo, som for anledningen har stengt ute maisola og overlatt lokalene til Kjettersk kjellers Dracula-kveld.

– Didrik Söderlind lanserte ideen om en slags klubb eller salong for morsomme og informative foredrag, forteller Thon. Opplegget er unikt i europeisk sammenheng. Ideen fikk navnet Kjettersk kjeller. Åpningsarrangementet ble holdt i mars 2003 på ute-stedet Rosso, og tema var kulturarkeologi: Bjørn Are Davidsen snakket om «Aliens fra Atlantis og Æser fra Asia».

En kjapp intervjurunde i lokalet bekrefter at initiativtager Didrik Söderlind fortsatt er salongens sentrum. De fleste vi prater med kjenner ham selv, eller de er invitert med av noen bekjente av ham.

– Ja, du kan vel si at det er min feil, sier Söderlind mens han setter på kveldens oppvarmingsmusikk. Han er imidlertid unnnvikende når vi ber om formålserklæringen.

– Formålserklæring? Oi, noe så fancy har vi nok ikke. Dette er jo egentlig ment å være mest moro,

men det er selvfølgelig en livssynsdimensjon i det vi gjør, forklarer han.

Foredragsholder Pettersen er også med i kjellerstyret. Han ser på tiltaket som folkeopplysning. Marginale tema som media generelt overser eller omtaler uten kunnskap, behandles med akademisk eller skeptisk innstilling – og det gjøres med humor.

AKADEMISK STAND UP

– Ideelt sett skal foredragene være en blanding av akademisk forelesning og stand up, oppsummerer Söderlind. Temaene velges ut fra det han og de andre i styret synes er gøy, og etter hvor de finner gode foredragsholdere. Fremover vil de arbeide med å hente inn flere kapasiteter fra utlandet, og ønsker et samarbeid med universitetet.

En fellesnevner for temaene er at de er religiøst tilknyttet eller handler om det overnaturlige. Flere i styret har tilknytning til foreningen Skepsis, og Humanist forlag har lansert enkelte av sine utgivelser her. – Målet er å ha det gøy med livssyn og det okulte, men det ligger en skeptisk agenda under. Det er vanskelig å finne god informasjon om de temaene vi tar for oss. Kjettersk kjeller er sjarlatanfri sone, lover Söderlind.

Han understreker at Kjelleren likevel er livssynsmessig uavhengig, og påpeker at det også finnes skeptikere som er religiøse: – Skepsis er å si ting om overnaturlige fenomener vi *vet* noe om. Hvorvidt det finnes en gud eller ikke, er ikke et skeptisk prosjekt.

Styrekollega Thon legger til at blant foredrags-

holderne er det både ateister og kristne. – Poenget er at man ikke skal holde foredrag om noe man selv tror sterkt på. Den akademiske distansen er viktig, sier han.

Söderlind forteller at et hovedmål er å samle mennesker med all slags bakgrunn. På det første arrangementet var det en av gjestene som på forhånd fryktet at Kjettersk kjeller var en slags satanistisk indoktrinering. Vedkommende slo det fra seg da foredragsholderen var kristen, og gjesten selv havnet rundt et bord med to sentrale aktører i Human-Etisk Forbund.

– Imagen vår kan minne om en okkult losje, og det kan se ut som vi faktisk tror på temaene vi tar for oss. Det hender at det dukker opp folk som ikke tar denne ironien. Men de kommer bare en gang, ler Söderlind.

Blant Kjellerens gjengangere finner vi ikke bare garvede ateister og skeptikere, men også aktive kristne. Kjettersk kjeller har god kontakt med SubScene, som er utelivsfløyen til det tverrkirkelige ungdomstilbudet SubChurch. Så god kontakt at et par av arrangementene har blitt holdt på den kristne scenen.

SubScenes daglige leder, Stian B. Aarebrot, forteller at han kom i prat med Söderlind under en konsert, og ble invitert til å være DJ på Kjettersk kjeller. Siden har det bare ballet på seg. Kjeller-arrangementene på SubScene har trukket mye folk, og Aarebrot synes samarbeidet har vært vellykket.

– Tematikken skapte ikke noen sjokkbølger hos oss, men jeg vet at en del av publikumet vårt har

« Målet er å ha det gøy med livssyn og det okkulte, men det ligger en skeptisk agenda under.»

Didrik Søderlind, Salongsjef

I løpet av tre år har Kjettersk kjeller tatt for seg alskens religiøse og overnaturlige tema. – Foredragene skal være en blanding av akademisk forelesning og stand up. Løpesedlene lages av Vidar Hofmo Bjølgerud.

I denne boksen har Arnfinn Pettersens alt han trenger når han skal ut og jage vampyrer. Her finnes en hammer med trebolt til å slå gjennom vampyrens hjerte, hvitløk til å stappe inn i vampyrens munn etter at hodet er kuttet av, og vievann til å spre over asken etter at vampyren er brent. Foto: Even Gran

holdt seg unna de gangene Kjettersk kjeller har vært på huset. Man kan jo spørre seg hvem som da er intolerante, sier han.

Selv om han ser frem til foredraget, er det ikke først og fremst Dracula som har trukket Aarebrot til kveldens salong.

– Jeg pleier ikke å se så mye på temaet. Det er hyggelig nesten uansett. Jeg digger opplegget som andre sortkledde. Det er en kveld hvor folk som liker mørk musikk får slukket tørsten, forklarer han.

GOTH FOR VOKSNE

Selv om kjettertemaene beskrives som marginale, har de likevel vist seg å ha betydelig appell. Kjettersk kjeller har blitt en suksess med opp mot hundre besøkende på det meste.

Omtrent halvparten har en eller annen goth-tilknytning, den andre halvparten er alt mulig annet, ifølge Søderlind. Ut ifra bekledningen er Dracula-kvelden ikke noe unntak. Stemningen er romslig og avslappet. – Vi fikk en beskrivende karakteristikk fra et av de første utestedene vi var hos; de hadde aldri sett så mange drikke så mye og være så rolig, forteller Thon.

Flesteparten av de fremmøtte er i alderen 25-40, og det er en nokså lik blanding av menn og kvinner. Thon innrømmer at de ikke har hatt noen kvinnelige forelesere, men desto flere DJ-er. Han er ikke avviseende til at det okkulte imaget er et bra sjekketriks:

– Jeg ble med på grunn av alle fine damene, gliser han.

Søderlind beskriver Kjelleren som en slags goth-klubb for voksne. – Musikken er veldig viktig, understreker han.

Kveldens platesnurrer er DJ Draconia, eller Sandra de Zilwa som hun heter i sivil. Hun er sannsynligvis landets eneste DJ med hovedfag i engelsk litteratur om nettopp Dracula, og har dermed unike forutsetninger for å finne vampyrtonene:

– God vampyrmusikk skal enten være dyster og svevende, eller munter og ironisk. Personlig er jeg svak for Depeche Mode og The Cure, forteller hun.

De Zilwa har tidligere vært en av drivkreftene bak gothklubben Gotham Nights. Dette er andre gang hun spiller på Kjettersk kjeller.

– Det morsomme med å spille plater her, er at det ikke er noen entydig musikkprofil. Dessuten er det ikke noe dansegulv, det er mer en pub enn klubb eller disko. Folk kommer for å prate, og musikken må gi rom for det, utdyper DJ Draconia.

Kristian Bjørkelo, som bor i Bergen, men pleier å toge over fjellet for å få med seg arrangementene, er enig i at musikken har stor betydning. – Det er både den gode stemning og temaene som drar meg hit. Selvsagt er det også en god unnskyldning for å treffe venner i Oslo, sier han.

Bjørkelo mener temaene er enestående og tas opp på en artig og lærerik måte. Han trekker frem Terje Emberlands foredrag «Lyst og lystmord i Weimar», om seksuelle utskielser i 20-tallets Berlin, som et høydepunkt. Nå har Bjørkelo lyst til å ekspandere Kjettersk kjellers territorium: – Jeg ønsker å starte opp

noe tilsvarende i Bergen, og regner med å komme i gang om ikke veldig lenge.

Eirik Gjønnnes, en av salongens faste, sortkledde gjester, forteller at det først og fremst er de pussige emnene som trekker ham: – Det er strålende slakt av dårlige myter. Dessuten er det en hyggelig gjeng, både de som arrangerer og de som møter opp. Selvfølgelig er det også en unnskyldning for å drikke øl.

Temaene han husker best er Asbjørn Dyrendals konspirasjonsforedrag «Det onde brorskapet» og Jan Ingar Thons foredrag om Aleister Crowley, «Verdens ondeste mann».

DRACULAS LOGISTIKK

Før han henter frem påle og hammer, holder Arnfinn Pettersen et saftig foredrag om Dracula og forfatteren Bram Stoker. Han har skrevet boken *Vampyr! Blod-sugende lik i tradisjon og litteratur*, og skufler ut artige anekdoter og obskure detaljer. Tonen er ledig og kåserende, ikke helt upåvirket av flittige dramskål underveis i seansen.

Pettersen beskriver Stoker som en hobbyforfatter, med *Dracula* fra 1897 som eneste minneverdige verk. Irske Stoker var opprinnelig byråkrat, men elsket teater og ble etter hvert sin tids fremste teaterdirektør. Pettersen raljerer over de mange teoriene om hva som inspirerte Stokers vampyrfigur. En teori går ut på at han fikk ideen etter å ha spist fordervert kreps. En annen at han var fortrent homofil.

Han tar også et oppgjør med senere forfattere og filmers ufarliggjøring av blodsugerne: – Hos Stoker er Dracula grunnleggende ond. Vampyrer skal jages og drepes. De skal ikke sprade rundt i blonder, fastslår Pettersen. Han mener boken reflekterer Stokers egne karaktertrekk, og er en hyllest til logistikken:

– Dracula er en adelsmann som har lært svartekunster av djevelen. Han blir bekjempet av et kollektiv. Det er middelklassen som vinner med kjedelige ting. De er gode organisatorer, som Stoker selv.

Så henter Pettersen frem verktøyskrinet. Etter en kjapp vurdering av klientellet finner han kveldens offer: Kjettersk kjellers skytsengel Pelzebud, en søt liten plysjdjevel som henger fremme ved scenen. Pettersen hamrer løs. Stakkars faen!

KJETTERSK KJELLER

• Kjettersk kjeller er ifølge egenreklamen «en salong med foredrag, musikk og servering».

• Kjelleren åpnet i mars 2003. Siden er det avholdt totalt 26 kjetterske salonger på flere utesteder i Oslo.

• Foredragene har blant annet omhandlet «Aliens fra Atlantis og Æser fra Asia», Jack The Ripper, hekser, nazistisk okkultisme, vampyrer og dødehavsrullene. Fellesnevneren er obskure, okkulte tema behandlet kritisk og humoristisk.

• Nettside: www.kjetter.com.

Angrer nesten ingenting

12. juni ble Levi Fragell pensjonist – etter 30 år på barrikadene for Human-Etisk Forbund og livssynslikestilling. Han angrer nesten ingenting.

Tekst: Kirsti Bergh

1. april 2006: En litt brydd, men rørt Levi Fragell tar i mot stående applaus fra de tilstedeværende under Human-Etisk Forbunds jubileumsfestmøte i Oslo rådhus. En drøy måned tidligere kunne Levi markere sitt eget jubileum – nemlig at det var 30 år siden han tok over ledervetet etter Human-Etisk Forbunds første formann, Kristian Horn. Siden den gang har han vært en sentral skikkelse i forbundet.

I slutten av mai har Levi nesten gjort seg ferdig med å tømme kontoret sitt. Snart kan han telle gjenværende arbeidsdager på fingrene, men sentimentaliteten uteblir:

– Det har vært en lang prosess å avvikle mitt arbeidsforhold i HEF, forklarer han. De siste ti årene har han i første rekke hatt sitt hovedarbeidsområde utenfor Norge, blant annet som president i IHEU – det internasjonale humanistforbundet – fram til 2003.

– Det som binder meg til forbundet er så mye mer enn jobben. Jeg kommer til å fortsette å være aktiv, stille for lokallag og sånn. ...men jeg vet jo ikke hvordan det vil føles når jeg til sist går ned trappen og leverer nøkkelen, ler han.

HAR REALISERT VOKSEKRAFTEN

Livssyn har vært viktig for Levi helt siden han ble født inn i pinsebevegelsen. Han var erfaren predikant før fylte 20, men meldte seg ut av pinsemenigheten da han var 22. Som lærerstudent i Trondheim var han blant initiativtakerne til Aksjon mot statskirke i 1969. Det ledet ham igjen til engasjement i Human-Etisk Forbund.

Han har frontet statskirkeaksjoner, ledet forbundet i ekspansjonsperioden, talt vekkelsespredikanter midt i mot, redigert medlemsbladet, utvidet det internasjonale engasjementet og ledet verdensforbundet – Rekken er lang. Hva har vært det viktigste?

– Det som har gjort meg mest glad er at vi har klart å realisere voksekraften, at vi har latt de hundre blomster blomstre. At det går an i en demokratisk organisasjon å la ting utvikle seg i kraft av det medlemmene synes er viktig. Da ble det ikke «menighetsarbeid», men verdslige seremonier. Og slik ble det uten at det var noe som ble bestemt her sentralt at skulle skje, understreker han. For eksempel startet lokale ildsjeler navnefest på Gjøvik, og det ble spiren til en stor og viktig aktivitet.

– Så vil sikkert mange spørre «hva med kampsakene?». Klart jeg er opptatt av kampsakene, men for meg har det viktigste vært *likeverd for livssyn* – og det får vi ikke før vi har på plass alternative seremonier. Derfor har jeg vært seremonienes talsmann i forbundet, sier han.

– Mange tror kamp mot kristendom og kristne har vært min kjeppest. Slik er det ikke. Men jeg ville ikke finne meg i at man ikke skulle være noe verdt uten en kristen tro. Målet mitt har vært at man skal kunne være et sekulært menneske i det norske samfunnet uten å måtte gå med lua i hånden. Kort og godt.

Levi har engasjert seg sterkt når det gjelder den karismatiske vekkelsesbevegelsen, som han selv opplevde fra innsiden som ung.

På Human-Etisk Forbunds 50-årsmarkering i Oslo rådhus 1.april i år, ble Levi Fragell hedret med blomster og takksgelser. Foto: Håkon M. Larsen/Scanpix

– Når religion står for tvang og undertrykking, da reagerer jeg. Derfor har jeg blant annet vært engasjert mot juks og helbredelsessvindel. Da føler jeg ikke minst solidaritet med ungdommene som blir sluset inn i trange miljøer.

Levis polemikk mot Aril Edvardsen, som han mener er en skamløs sjarlatan, og andre vekkelsespredikanter, samt hans sans for Hedningsamfunnets påfunn i sin tid, gjør at han må stå til rette for litt av det inntrykket som er skapt av HEF som en bekjemper av kristendom.

– Kjernesaken til HEF er kampen for et likestilt og human – i betydningen menneskelig – samfunn der alle har krav på samme respekt uavhengig av det de tror på. Det oppstår en kulturkamp når verdslige mennesker krever det samme albuerom, og i den kampen blir man stemplet. Der har jeg nok også vært den gode fiende for motparten. Folk skremte barna sine med meg.

Så kan han da også ta en stor del av ansvaret – og æren – for den fantastiske medlemsutviklingen HEF opplevde etter at han tok over som leder. Blant annet utarbeidet han en strategi med plass både for fritenking, seremonier og formuleringen av et positivt livssyn.

– Ingen skulle kunne si at det ene var mer verdt enn det andre. Derfor kunne vi rekruttere fra alle hold. Når noen sier at fritenkeriet mistet sin funksjon i 20-åra, er det feil. Det viser blant annet oppgjøret med helveteslæren og vekkelsesmiljøet. Fritenkerlinjen må også være på plass når vi kaster et kritisk blikk på islam.

Livssynsdelen – det filosofiske – har kanskje stått svakest hos oss, selv om de fleste er enige om at det er viktig. Humanistbevegelser i andre land har valgt andre strategier, som har gitt små celler av intense humanister. De har vært gode til å utvikle ideer og få skrevet ting, men vår folkelige massebevegelse mener

«Jeg var veldig knyttet til Kristian og Ester Horn og jeg stiller meg uforstående til kritikken fra enkelte i Horn-familien om at jeg skulle ha ført forbundet på avveier i forhold til hva de to stod for.»

jeg er veien å gå for å oppnå likestilling og sekularisering av det norske samfunnet.

ENGASJEMENTET HAR KOSTET

På spørsmål om det er noen beslutninger og valg han har vært med og gjort på HEFs vegne som han angrer på, svarer han at det var rart om det ikke skulle være noe.

– Men det jeg angrer mest på angår det private. Å være engasjert i organisasjonslivet er en påkjenning for privatlivet. Det er mye jobb, ikke minst i helgene. Det medfører en ganske stor belastning på partnere og det er ganske utilfredsstillende for unger. Jeg angrer på at jeg prioriterte å være medieperson, tilgjengelig hele tiden, stadig vekk på reise og i debatter rundt omkring, mens det var andre som stod meg nærmere som trengte meg mer, reflekterer han.

I seinere tid har det kommet anklager om at HEF er blitt sekterisk og at arven fra stifterne, som Kristian Horn, ikke er holdt i hevd.

– Jeg var veldig knyttet til Kristian og Ester Horn og jeg stiller meg uforstående til kritikken fra enkelte i Horn-familien om at jeg skulle ha ført forbundet på avveier i forhold til hva de to stod for. Jeg er sikker på at vi har tolket og realisert deres drømmer slik de ønsket.

Og uansett vil jeg være helt uenig i tanken at vi ikke kan avvike fra deres ideer. Det ligger jo i humanismens vesen at vi skal være åpne og kritiske. Jeg mener det har vært vår styrke at vi ikke har bundet oss til stifternes strategier.

NYTT LEDERVERV

I tillegg til sitt «sommarställe» i Sverige kommer Levi framover til å bruke mye tid på sitt nyeste verv; leder for Foreningen Retten til en verdig død.

– Retten til selvbestemt dødshjelp synes jeg aktualiserer helt sentrale humanistiske verdier, som selvbestemmelse og det viktigste etiske imperativ, nemlig det å bidra til å redusere menneskelig lidelse, understreker han.

Sammen med tidligere generalsekretær Kari Vigeland arbeidet han med tematikken på 80-tallet, men det ble aldri noen HEF-sak. Da temaet nylig ble utredet for HEF, ble ikke resultatet som Levi håpet og forventet.

– Jeg er skuffet over at et betydelig mindretall i utvalget ikke kunne gå inn for minimumsforslaget – at retten kunne fritta en lege for straff ved dødshjelp. Denne saken har vært sentral i humanismen over hele verden, understreker han.

Derimot var fjorårets landsmøte en stor seier, da forbundet vedtok at seremoniene heretter skal hete *humanistiske*.

– Jeg er stolt av at jeg har klart å skape forståelse innad og utad for at navnet på livssynet vårt er humanisme. Det er viktigere enn noen tror. Med det er vi koblet på en lang tradisjon og en internasjonal bevegelse.

PAUL KNUTSEN, HISTORIKER OG FORFATTER AV LIVET FØR DØDEN, HEFS HISTORIE 1956-2005:

– Levi Fragell representerte en radikal foryngelse av HEFs ansikt utad da han ble leder. Med ham kom en ny giv og et nytt syn på organisasjonen, blant annet med en planmessig vervekampanje som innledet den store medlemsveksten, fra 2000 medlemmer i 1977 til 30 000 i jubileumsåret 1986. Det var ikke utelukkende Fragells fortjeneste. Her var det drahjelp både fra statskirkens bommerter og den generelle tidsånden. Men med Fragell, Haftor Viestad og Lorentz Stavrum med flere, fikk HEF et lederskap som var i stand til å gå inn i sin tid med en gjennomtenkt strategi og bli en ubetinget suksess, målt i oppslutning og i oppmerksomhet fra offentligheten.

Fragell har vært viktig på mange områder. Han har vært en viktig ideolog når det gjelder seremonienes betydning, han tok initiativ til å få den første kvinnelige styrelederen i HEF, og han har også vært sentral i i den internasjonale humanistbevegelsen.

Jeg har virkelig lett nøye etter, men ikke funnet noe som er verdt å si i negativ betydning om Levi Fragell. Etter at han gikk av som generalsekretær har han vært tilbakeholden og sørget for ikke å være sjuende far i huset. Det er jo et sympatisk trekk, men det viser også at han har hatt forståelse for enkeltpersonenes betydning. Han har sett at det er viktig for organisasjonen at det kommer til nye folk og at de får armslag. Samtidig har han ikke veket tilbake for å gripe inn i vanskelige situasjoner. Også Levi Fragell – på samme måte som historikeren Jens Arup Seip sa om Einar Gerhardsen – kunne skyte når noen måtte dø.

KARI VIGELAND, TIDLIGERE GENERALSEKRETÆR OG HEFS FØRSTE KVINNELIGE STYRELEDER:

– Jeg har samarbeidet med Levi i vekslende roller der vi begge – til forskjellig tid – har vært sentralstyrelleder, generalsekretær og hatt lederverv i IHEU. Samarbeidet med Levi har vært udelt positivt. Han imponerer med sitt store engasjement og sin klokskap. Levi har medietekke og utpreget teft for hva som rører seg i samtiden. Som leder har han vært ansvarsbevisst og omsorgsfull og alltid hatt forbundets beste for øyet. Medlemsveksten og forbundets anseelse i samfunnet i dag har han en stor del av æren for. Ved sin deltagelse i livssynsdebatten har han skapt forståelse for viktigheten av livssynslikestilling.

YNGVILD KVAALE, MANGEÅRIG MEDARBEIDER I HEF OG NÅVÆRENDE SEREMONISJEF:

– Jeg har opplevd alle forbundets generalsekretærer, og enhver må vurderes ut fra sin tid, men jeg fornærmer vel ingen når jeg sier at Levi tar kaka! Han har vært en samlende og respektert leder, både blant kolleger og medlemmer.

Jeg opplever Levi som en stor idealistisk, men med evnen til å være pragmatiker når det trengs. Jeg vet ingen som er bedre til å framføre de tøffeste påstander, men på en «pen» måte. Han kunne ha blitt en stor diplomat eller politiker på tradisjonelle arenaer, men jeg er veldig glad for at det er HEF som har fått nytte godt av hans store kunnskaper og kontaktnett og hans evner til kommunikasjon. Skal vi nevne enkeltpersoner når det gjelder forbundets suksess, er det nettopp Levi. Og jeg kan tenke meg at han ikke vil ha noe i mot å dele æren med alle seremoniarbeiderne som har stått på gjennom tidene.

KJELL HORN, SØNN AV KRISTIAN HORN OG TIDLIGERE AKTIV I HEF:

– Jeg og flere med meg har vært skeptiske til Levi Fragells vekstfilosofiske linje i HEF fordi vi ser at kvantitet kan gå på bekostning av kvalitet. Og frykten for å støte folk fra seg, har gjort at HEF har vært for lite kampklar og for utydelig.

Internasjonalt vil jeg si at Fragell med «bravur» har fulgt opp det arbeidet min far startet. Men Fragell har vært en veldig dominerende figur i HEF. Etter min mening har ingenting skjedd de siste 30 åra uten hans inngripen eller stilltiende aksept. Det gjelder også utviklingen av HEF til sekt – hvor man istedenfor å arbeide for allmenne, borgerlige seremonier for alle lager ekskluderende seremonier forbeholdt medlemmer. Det har på meg virket som Fragell vil bygge opp HEF som en alternativ sekt til pinsemenigheten, som han en gang var en del av, med samme persondyrking. Det er en type holdninger som burde vært human-etikken fjernt.

Men min største innvending går på hans kamp for å gravlegge begrepet human-etikk. Det var en kulturpolitisk genistrek å få til et entydig og dekkende begrep med positiv valør slik *human-etikk* hadde. Humanisme er i denne sammenheng et flertydig og utflytende begrep.

Døden i Düsseldorf

Ikke-kristne bør unngå å dø i Düsseldorf. Kunne man velge, ville Berlin vært et bedre alternativ.

Tekst: Hans Robertsen

Korslagt: Heller ikke i Tyskland kommer man unna det kristne korset ved livets slutt. Alle bildene er fra ikke-kristne gravferder i Nordrhein-Westfalen-distriktet. Foto: BATF

Jeg sitter på en veranda i solskinn og spiser jordbærkake med pisket krem. På plenen nedenfor leker livet i form av noen unger og en ball. Jeg setter kaffekoppen fra meg og begynner på en samtale om døden.

Jeg er kommet hit via omveier. Det hele begynte med en telefonsamtale til begravelsesbyrået Frankenheim i Düsseldorf. Jeg ville vite hvordan man, i dette overveiende katolske området, forholder seg når en ikketroende dør. Frau Wolf, som dama i telefonen presenterte seg som, henviste meg til *Bundesarbeitsgemeinschaft Trauerfeier* i Flintbek i nærheten av Hamburg. Og de i sin tur anbefalte meg å ta en prat med Maria Wolters, en av medarbeiderne til foreninga i Nordrhein Westfalen. Så nå sitter jeg altså her med kaffe og kaker og snakker om døden.

SAMMENSLUTNING

Bundesarbeitsgemeinschaft Trauerfeier (BATF) er en

landsdekkende sammenslutning av frilanstalere som tilbyr sine tjenester ved gravferd for folk som ønsker et alternativ til kirkelig begravelse. I motsetning til Norge har ikke Tyskland noen landsdekkende humanistbevegelse som arrangerer alternative seremonier. De regionale forskjellene er store. Mens humanister arrangerer navnedager i deler av Midt- og Nord-Tyskland, står det heller dårlig til i resten av landet, og det til tross for at humanistene står sterkt i øst, der de også driver flere kortidsbarnehager. Til tross for at 32 prosent av den tyske befolkninga ifølge en meningsmåling betrakter seg som ikke-troende, har ikke humanistene klart å konvertere dette i organiserte medlemmer. Så frilanstalene har funnet en nisje i markedet, for å uttrykke det sånn. Og Maria Wolters, som er utdannet psykolog og erklært humanist, tar seg også av gravferder for troende katolikker.

Stikkordet er individuell behandling. Og hun

opplever en del særegent, for eksempel at erklærte ateister ønsker seg en bønn i gravferden og at medlemmer av den katolske kirke ikke vil at Gud skal nevnes i det hele tatt.

BEGRAVELSESBYRÅET SENTRALT

Framgangsmåten for å komme i kontakt med Maria Wolters og hennes kolleger er ikke ulikt i Norge: første kontakt er et begravelsesbyrå. Der gir de etterlatte uttrykk for sine ønsker for gravferden, og dersom de ønsker en seremoni utenom den vanlige kirkelige, har begravelsesbyrået en liste over talere fra BATF. Det er i praksis de som velger hvem som leder seremonien.

– Når jeg blir kontaktet av et byrå, tar jeg kontakt med familien og inviterer dem til en samtale. Der får de komme med sine ønsker, og vi legger opp til helt personlige seremonier. Jeg har hatt både

Humanisme i Tyskland

Det tyske humanistforbundet heter Humanistischer Verband Deutschlands og har hovedsete i Berlin.

Maria Wolters er en av mange frilansere som driver med «alternative» begravelser i Tyskland. Hun holder til i det katolske området Nordrhein-Westfalen med Düsseldorf som hovedstad. Foto: Hans Robertsen

Forbundet ble stiftet i 1993, men feiret likevel 100 års-jubileum i fjor. Grunnen til det, er at forbundet regner seg som en forlengelse av *Verein für Feuerbestattung* – foreningen for kremasjon, som ble stiftet i Berlin av 12 sosialdemokrater i 1905.

FORBUDT I ØST OG...

I Øst-Tyskland sluttet «Foreningen for kremasjon» seg til *Gemeinschaft proletarischer Freidenker*, som besto av hovedsaklig kommunister, i 1927. Til tross for navnet, (foreningen for proletariske fritenkere), var forbundet forbudt i DDR. Unnskyldninga var at staten jo likevel var ateistisk, og at et slikt forbund derfor var unødvendig. DDRs myndigheter var ikke spesielt begeistret for et fritt foreningsliv.

...MOTARBEIDET I VEST

I vest ble slike foreninger ofte sterkt motarbeidet av konservative politikere og selvsagt av både den katolske og den protestantiske kirka. De siste

årene har dette endret seg noe, og både i Berlin og i Bayern får nå humanistene økonomisk støtte fra sine forbundsland.

I Berlin driver det humanetiske forbundet med egen livssynsundervisning i offentlige skoler, og både i Berlin, Nürnberg og Fürth har de egne barnehager. Humanetikerne i Tyskland er, som i Norge, politisk nøytrale.

DE FIRELIGIØSE

Tyskland har også en fireligiøs bevegelse, Freireligiöser Bewegung, stiftet i Berlin i 1844. De anla en egen kirkegård i Prenzlauer Berg i Øst-Berlin allerede i 1948. Fritenkene ville først og fremst løsrive seg fra den formelle kristne læren og fra trosbekjennelsen, og hadde i sin tid medlemmer med forskjellig tro, alt fra urkristne til folk som nærmest var ateister. De som fremdeles bekjenner seg til denne bevegelsen, kaller seg i dag humanister.

blues- og rockebegravelser, og i gravferden til en 18-åring som var omkommet i en ulykke, stilte hele skoleklassen opp og lagde et blått teppe med 300 stjerner på, forteller hun.

– Noen ganger har den nære familien opplevd å bli skjelt huden full etterpå, fordi noen i utkanten av slekta mente det ikke var en «ordentlig» begravelse. Men alt legges opp slik at den avdøde blir respektert. De kirkelige begravelsene blir for mange alt for rituelle. Det behøver ikke vi å ta hensyn til.

Årsaken til at hun som humanist også tar på seg å lede gravferder for katolikker, forklarer hun med at det selvsagt også finnes de som er medlem av kirka uten å være spesielt troende. I tillegg finnes det katolikker som begår selvmord.

– Og hvordan skal en kirke, som betrakter selvmord som en synd, kunne respektere at noen velger en slik ende på livet? spør hun retorisk.

MEN KORSET KOMMER DU IKKE UNNA

Selve seremonien foregår som oftest i menighetshuset ved gravlunden, men etter hvert har flere begravelsesbyråer selv innredet lokaler til dette formålet.

– Men korset kommer du ikke unna. Alle lokaler der vi foretar gravferder for ikke-troende, har et kors på veggen. Det er slik av gammel vane, så på det området blir ikke humanister spesielt høyt respektert, sier Maria Wolters.

– Jeg har ingen offisielle tall, men jeg går ut fra at ca. fem prosent av alle begravelser er utenomkirkelige. Og 80 prosent av dem jeg leder, er for ikke-troende. Det er selvsagt også et spørsmål om penger. Som kirkemedlem betaler du ingenting for selve seremonien, mens vi jo må ta oss betalt for det vi gjør. Den økonomiske situasjonen her i Tyskland er jo ikke akkurat den beste, så hvis det ikke var et spørsmål om

penger ville selvsagt mange flere ha valgt å henvende seg til oss, sier hun.

– *Så man bør ikke dø her i Düsseldorfområdet?*

– Jeg vil ikke si det. Dø må alle og forbundet vårt tilbyr gode alternativer ved livets slutt. Men kunne man velge, ville vel Berlin vært et bedre alternativ. Der har de til og med en egen gravlund for folk som tenker annerledes.

Verdens mest gudløse land

Troen på det overnaturlige har trange kår i det tidligere Øst-Tyskland. Her bor en av verdens mest gudløse befolkninger. Hvorfor er det slik? Hvorfor blomstrer ikke religionene opp etter årtier med kommunisme?

Tekst og foto: Even Gran

I det tidligere Øst-Berlin står DDR-statens tidligere hovedkvarter «Palast der Republik» (foran) og forfaller, mens Berlinerdomen (bak) restaureres etter alle kunstens regler. Likevel: Erich Honeckers regime etterlot seg en av verdens mest sekulariserte befolkninger.

Øst-Tyskland er et sorgens kapittel for kirken og et mysterium for religionssociologene. Hvorfor har ikke gudstroen og kirkegangen blomstret opp etter murens fall, slik man kanskje kunne forvente, men heller gått ned? I nabolandet Polen, og i mange andre østeuropeiske land, har man sett en kraftig religiøs oppblomstring etter kommunismens fall. Men altså ikke i Øst-Tyskland.

I det tidligere DDR-regimet er det bare 11,5 prosent som svarer at de «tror det finnes en gud». Tilsvarende tall for det tidligere Vest-Tyskland er 28,3 prosent, noe som er omtrent på nivå med det nordmenn svarer på samme spørsmål. I Øst-Tyskland erklærer 20 prosent seg som ateister. I Vest-Tyskland svarer bare fire prosent det samme. 22 prosent av øst-tyskerne er medlemmer i den største protestantiske kirken, mot 36 prosent i Vest-Tyskland.

Mest oppsiktsvekkende er imidlertid hva øst-tyskerne svarer når de blir spurt om de tror på et liv etter døden. Kun 18,9 prosent svarer bekreftende på dette. I Vest-Tyskland tror rundt halvparten (49,7

prosent) på et liv etter døden. Norge ligger også på rundt 50 prosent i dette spørsmålet.

Hvorfor i all verden er det slik? Hvorfor denne forskjellen på øst og vest? Hva er det som har gjort øst-tyskerne så gudløse?

DET HANDLER OM MODERNISERING

Lars Gule er studieleder ved Høgskolen i Oslo og filosof med spesialisering på religion. Han søker forklaring på fenomenet ved å se på graden av modernisering i samfunnet, og understreker at Max Webers gamle teori om sammenhengen mellom modernisering og graden av sekularisering fortsatt står ved lag. Jo mer modernisert, jo mer sekularisert, er tesen.

– De områdene som skulle bli Øst-Tyskland var allerede før andre verdenskrig langt mer modernisert enn for eksempel Polen, slår han fast.

Gule trekker også fram at det over lang tid har vært bedre sosial trygghet i Øst-Tyskland enn i andre deler av Øst-Europa. Dermed blir det mindre behov for religion. Her støtter Gule seg til en ny undersø-

kelse av Ronald Engelhardt og Pippa Norris som påviser en enkel og konsistent sammenheng mellom «Human Development Index» (som sier noe om graden av eksistensiell og sosial trygghet) og graden av sekularisering. De land som scorer best på indeksen, er også de landene som er mest sekulariserte. Tilfellet Øst-Tyskland viser at Engelhardt og Norris har rett, poengterer Gule.

STRENGERE DIKTATUR I ØST-TYSKLAND

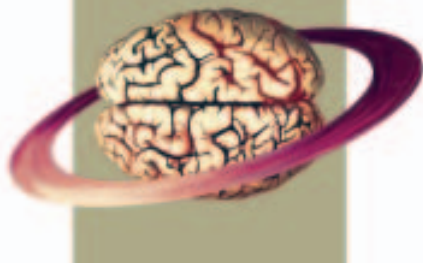
Pål Ketil Botvar er forsker ved KIFO, Stiftelsen Kirkeforskning. Har tror forskjellene mellom for eksempel Polen og Øst-Tyskland først og fremst har med det tidligere DDR-regimet å gjøre.

– Jeg tror Øst-Tyskland var et strengere kommunistisk regime enn mange av de andre østblokklandene. DDR førte en bevisst avkristningspolitikk som faktisk viste seg å virke.

– Øst-Tyskland er protestantisk, mens Polen er katolsk. Kan det ha noe med saken å gjøre?

– Nei, det tror jeg ikke er viktig. De nordlige

Vitenskap

områdene av det tidligere Vest-Tyskland er også protestantiske, uten at de er like sekulariserte som øst-tyskerne, samtidig som det katolske Bayern er omtrent like sekulært som den protestantiske delen.

Botvar tror imidlertid at situasjonen kan jevne seg ut når det har gått enda litt mer tid. Øst-Tyskland lever fortsatt i etterdønningene etter DDR-regimet. – Alle øst-tyskere over ca. 30 år har vokst opp med et skoleverk blottet for religion, og hvor troen på vitenskap og rasjonalitet har blitt sterkt innarbeidet. Etterhvert som disse blir eldre, og de som ikke har vokst opp med DDR tar over, tror jeg vi vil se at forholdene jevner seg ut. Øst-Tyskland vil bli mer lik alle andre når det gjelder religiøsitet, tror Pål Ketil Botvar.

DDR GA KRISTENDOMMEN NÅDESTØTET

Så er det kanskje på tide å henvende seg til de dette angår; øst-tyskerne selv. Og da får vi en bekreftelse på Botvars hypotese:

– Dette har først og fremst med DDRs vellykkede sekulariseringspolitikk å gjøre, sier Monika Wohlrab-Sahr. Hun er professor i religionssosiologi ved Universitetet i Leipzig i det tidligere Øst-Tyskland.

– Før krigen var det allerede en sterk sekulær tradisjon i det som senere skulle bli Øst-Tyskland, og da spesielt i byene. Da kommunistene kom inn etter krigen ble denne tradisjonen videreført og forsterket på en svært effektiv måte. Staten tok opp konkurransen med kirken på de fleste områder, forteller den tyske professoren.

Wohlrab-Sahr forteller at den øst-tyske staten langt på vei oppfylte Human-Etisk Forbunds gamle (men forlatte) mål om at staten skulle ta ansvaret for sekulære seremonier ved livets korsveier. Erich Honeckers regime arrangerte sosialistisk navnefest, konfirmasjon, vielse og gravferd for alle innbyggere. Alle arrangementer var blottet for religiøse innslag.

– Seremoniene hadde en viktig rolle i å oppdra befolkningen. Gjennom tiltak som dette ble troen på vitenskap og rasjonell tankegang, og en samtidig avvisning av overnaturlige forklaringer, møysommelig innarbeidet i den øst-tyske befolkningen, understreker Wohlrab-Sahr. Selv om det allerede var en sterk folkelig sekularisme i Øst-Tyskland før krigen, var rundt 80 prosent medlemmer av det største kirkesamfunnet. Etter at muren falt i 1989 var dette tallet falt til rundt 30 prosent. Fram mot 2002 falt medlemstallet ytterligere, til 22 prosent.

DYPTLIGGENDE SEKULARISME

Monika Wohlrab-Sahr har dypdeintervjuet en rekke øst-tyske familier om dette, og hun bekrefter et entydig bilde: Sekularismen står meget sterkt, og ligger dypt i befolkningen. For ungdommer i de fleste øst-tyske familier er det et genuint ungdomsopprør å melde seg inn i kirken.

Wohlrab-Sahr medgir imidlertid at det kan være en endring på gang. Den store Allbus-undersøkelsen

fra 2002 viste at unge mennesker (18-29 år) er mer åpne for troen på noe overnaturlig enn sine foreldre. Mens kun 13,8 prosent i aldersgruppen 45-59 år svarte at de «tror på et liv etter døden», svarte en over dobbelt så høy andel (33,1 prosent) av ungdommene det samme. Likevel, fortsatt er det hele 66 prosent også blant de unge som ser på døden som slutten. Dette er en meget høy andel sammenlignet med andre vestlige land.

«Seremoniene hadde en viktig rolle i å oppdra befolkningen. Gjennom tiltak som dette ble troen på vitenskap og rasjonell tankegang, og en samtidig avvisning av overnaturlige forklaringer, møysommelig innarbeidet i den øst-tyske befolkningen.»

*Monika Wohlrab-Sahr,
professor i religionssosiologi*

– At en så høy andel av unge øst-tyskere ikke tror at det skjer noe som helst etter døden – at man rett og slett dør – sier sitt om hvor dypt den sekulære tradisjonen sitter i Øst-Tyskland, poengterer Wohlrab-Sahr. – Husk at dette er personer som er for unge til å ha blitt «indoktrinert» av den øst-tyske staten. De har fått sekularismen overlevert fra foreldrene, understreker hun. Selv om tallet har økt en del det siste tiåret, er det likevel på et svært lavt nivå.

Wohlrab-Sahr forteller at det var en viss opposisjonell kirkeaktivitet i DDR-tida, men etter at muren falt, forsvant også denne funksjonen for kirken. Dermed fikk kirken store problemer både øko-

nomisk og organisatorisk. – Kjernen i problematikken her er den grunnleggende sekulære holdningen blant folk, sier hun, og legger til at nyreligiøse strømninger, karismatisk kristendom og new age også har trange kår i det tidligere Øst-Tyskland. Nedgangen for den tradisjonelle protestantiske kirken kompenseres dermed ikke av slike nye religiøse strømninger.

– Tror du forskjellen på Øst-Tyskland og for eksempel Polen kan ha noe med forskjellene på protestantisme og katolisisme å gjøre?

– Det kan kanskje tenkes at det faktum at Øst-Tyskland i utgangspunktet var protestantisk, gjorde det lettere å skape en sekulær grunnholdning blant folk, men dette er definitivt ikke hovedforklaringen, poengterer Wohlrab-Sahr. For å underbygge forteller hun at Øst-Tyskland er betydelig mer sekulært også enn de protestantiske, nordlige delene av det tidligere Vest-Tyskland. Andelen kirkemedlemmer i Øst-Berlin er betydelig lavere enn for eksempel i Hamburg, forteller hun.

ULIKT OPPGJØR MED NAZI-ATEISMEN

Monika Wohlrab-Sahr har tanker om hvorfor Vest-Tyskland i etterkrigstiden har vært mer vennligsinnet overfor kirken enn øst-tyskerne. Dette henger sammen med delingen av Tyskland etter den andre verdenskrig, mener hun.

I Vest-Tyskland ble kirken etter krigen sett på som noe nytt og rent som ikke var besudlet med nazisme, og som derfor kunne danne grunnlag for et nytt samfunn. I Øst-Tyskland fikk man imidlertid en annen historie. Selv om kommunisme og nazisme/fascisme er som ild og vann i mange sammenhenger, er de enige om en ting; målet om et sekulært, ateistisk samfunn. Kirken i øst fikk dermed ikke samme oppsving som i vest etter krigen.

– Møter du noen ganger motstand når du hevder at deler av DDR-regimets politikk kan ha vært vellykket?

– Ja, en gang i blant. Mange vil ikke vedkjenne seg at regimet i Øst-Tyskland faktisk lyktes på noen områder. Historien har liksom «felt sin dom». Men det blir feil å se så unyansert på det, mener jeg.

Det er nemlig ikke bare i sekulariseringspolitikken at DDR lyktes, forteller Wohlrab-Sahr. Kommunistregimet satte også spor etter seg i likestillingspolitikken.

– Øst-tyske kvinner er i dag langt mer likestilte enn sine medsøstre i vest. Og da snakker jeg ikke bare om tallmessig likestilling. Det handler først og fremst om tankemønstre og dyptliggende holdninger i samfunnet. I Øst-Tyskland er det svært få som forventer at en kvinne skal være hjemme med barna, mens mannen jobber, slik det gjerne forventes ellers. I det tidligere Øst-Tyskland er det like naturlig at mor jobber som at far gjør det, poengterer professoren.

Alle tall er fra den tyske befolkningsundersøkelsen Allbus fra 2002.

Tegnernes tegner

Vår tids helleristninger er signert Finn Graff. Uten Muhammed, men med Hagens nesebor, Sharon som kommandant i Auschwitz og en pompene Putin.

Tekst: Morten Harper

Tegning: Steffen Kverneland

Han skulle egentlig tegne prisvinneren. Men juryen slet med å bli enig, og måtte jobbe seg frem til et eller annet kompromiss. Derfor fikk Finn Graff (67) den aller første humanistiske kulturprisen under HEFs 50-års festmøte. Det er i alle fall hans egen teori.

– Jeg er selvsagt stolt over prisen. Det er både sprøtt og en stor ære. Avistegnere bruker ikke å få slike priser, sier Graff. Når jeg innvender at han de siste par årene har mottatt flere utmerkelser, blant annet Oslo kommunes kulturpris og Grafills Klassikerpris, svarer han: – Kanskje er det fordi jeg begynner å bli gammel, så de tror at de må forte seg.

Humanistjuryen har en mer kulturpolitisk begrunnelse: «Graff har gjennom 45 år som avistegner utviklet en unik stil og blitt en selvstendig og uforlignelig stemme i norsk avispolemik,» heter det i uttalelsen, som også fremhever at han står for en «konsekvent humanistisk, anti-autoritær linje».

– *Synes du selv at du tegner med et spesielt humanistisk perspektiv?*

– Noen ganger. Men du vet, jeg skylder de som har skrevet kommentarene stor takk. Det er de som styrer temaene. Prisen burde vært delt med Dagbladets ledergruppe.

NY STANDARD FOR SATIRE

Hvis dette var radio, hadde du nå hørt en kakofoni av skrik og skråll fra vestkantens barnevognsmafia. Var det fjernsyn, ville du sett Clodion Cafes i overkant fargerike dekor; den reneste antitesen til Graffs streklige eleganse. Men kafeen ligger lettvtint i nærheten av Graffs leilighet på Frogner, og virket som en god idé når jeg skulle lokke ham fra landstedet på Hvasser, der han bor fra tidlig vår til langt ut på høsten. Heldigvis er dette tekst og tegning. Og her er det bare oss: Graff, tegner Steffen Kverneland og meg selv.

– Det blir som å hoppe i stedet for Wirkola, bekjenner Kverneland før intervjuet.

Graff er hyllert av kollegene både for satiretegningene og ikke minst de ukentlige portrettene i Dagbladet. Han regnes som den største blant alle avistegnere, og for mange er han også et forbilde. Det gjelder i høyeste grad Kverneland, som i boken *Bibelen 2* gjorde en ærbødig parodi på Graffs løse blyantportretter.

– Jeg synes det er fantastisk hvordan du klarer å ta en annen tegners stil, skryter Graff.

– Du har hele tiden satt nye standarder for hvor grov satiretegning kan være, repliserer Kverneland.

– Med *Amputerte klassikere* ville jeg prøve å overgå provokasjonene dine, sier han om tegneserien som tidligere ble trykt i Dagbladet.

– Ja, og det gikk ikke an for meg å gå lenger etter det, medgir Graff.

PUTINPROMP I ELEGANT STREK

Det mest brukte adjektivet, i artikler og intervjuer, for å beskrive Graff, er «skarp». Det treffer dårlig den milde væremåten, men det er en merkelapp på arbeidet

hans som Graff selv trives med. Tegningene er alltid elegante og fokuserte, enten det er den strøkne strekføringen i kommentartegningene eller de mer spontane portrettene. Kommentartegningene maner frem og tilspisser konfliktene i temaene som tas opp. På et ofte absurd vis synliggjør de betydningen og konsekvensen av aktuelle politiske utspill.

Den skarpt karikerte streken styrer assosiasjonene tilbake til helleristninger, og for å dra parallellen litt lenger virker tegningene ofte magisk oppkvikkende i den politiske debatten. Som steinrissene, er Graffs tegninger konsentrerte mentale bilder for sin tidsperiode. I steinalderen var man opptatt av jakt og fiske. I Graff-alderen er fokuset på Ariel Sharon som kommandant i Auschwitz, Vladimir Putin som promper og grisete sex mellom Carl I. Hagen og Erna Solberg.

– Modent ja, ler Graff.

– Men det er jo morsomt, legger han til. – Jeg har kommet over at jeg skulle følt meg barnslig, men jeg kan selvsagt ikke gjøre slikt for ofte.

– *Har du som tegner større frihet til å provosere eller fornærme, enn skribentene?*

– Ja, jeg kan sette ting mer på spissen. Ofte kommer det frem ting hos meg som kommentatoren ikke sier like sterkt, bekrefter Graff. Han synes dette er vanskelig å snakke om: – Jeg kan ikke beskrive forskjellen konkret, det ligger mye i tegningene som ikke kan omsettes i ord.

Han røper at tvisynte akademikere er spesielt vanskelig å illustrere, noe han har inngående erfaring med etter å ha tegnet for *Nytt norsk tidsskrift* i om lag tyve år:

– Det kan være virkelig slitsomt å finne motiv til utlegningene der. Skribenter som er akademikere og skal være for og imot – åh, herregud!

– *Hvorfor er det gjerne én detalj som overskygger alt i karikaturene dine, for eksempel Hagens nesebor og Jonas Gahr Støres bake?*

– Dette er politikere som jeg må tegne gang på gang. Derfor er det et poeng å bruke en slags symboler. Men det er noen politikere jeg sliter med, særlig Kristin Halvorsen. Hun burde være lett å tegne, men er fryktelig vanskelig. Ingen avistegner har virkelig greid å ta henne.

VAKSINERT MOT AUTORITETER

– Jeg hater autoriteter, erklærer Graff, som svar på hvordan han dag etter dag, i heller småborgerlige omgivelser på Hvasser eller Frogner, mobiliserer det satiriske temperamentet. Han tror forakten for rigide institusjoner og øvrighetspersoner stammer fra beske skoleopplevelser.

– Guttehemmet jeg var på ble drevet som en engelsk kostskole. Det hendte lærerne slo oss, men verst var de eldre guttene. Vi fikk mye bank.

Graff kom til Norge julen 1946, åtte år gammel. Han ble født på den tyske øya Wangerooge 25. desember 1938. Faren var i Luftwaffe, og omkom da flyet hans ble skutt ned over Magdeburg i krigens nest siste år. Etter å ha bodd en stund i Bremen, kom Graff sammen med moren og tre brødre med båt til

Oslo. Moren Margit var opprinnelig halvt norsk. Hun hadde verken plass eller råd til å ha alle guttene hos seg. Graff bodde sammen med broren Rolf, som også ble tegner, på guttehemmet fra han var 11 til 16 år.

En annen barndomshendelse som preget Graff var at han fikk lese illustratøren Olaf Gulbrandssons selvbiografi, *Es War Einmal*.

– Jeg prøvde å kopiere tegningene hans nesten med en gang jeg så dem, men det klarte jeg selvsagt aldri.

Han studerte ved Kunst- og Håndverkskolen i Oslo. I 1960 fikk han jobb hos Morgenposten.

– Det var mens jeg studerte, og jeg trengte penger, minnes Graff.

– Oppgaven var å tegne fra teaterforestillinger. Jeg husker det var vrient å sitte i mørket og tegne.

Tre år senere begynte han i Arbeiderbladet, før han i 1988 flyttet til Dagbladet. Her leverer han fortsatt kommentartegninger seks dager i uken samt ett portrett. Ved siden av avistegningen har Graff illustrert stabler av bøker. Det er kona Liv, som han giftet seg med i 1968, som tar seg av det administrative arbeidet.

MUSLIMERS GRENSE

Religiøse autoriteter har ofte fått smekk i Graffs strek. Barnehagetanten som sender et barn på huske rett inn i et gigantisk kors, er en praktkommentar om kristen formålsparagraf. Han har også gjennom flere år harselert med muslimer og deres lederskikkelser. Men Muhammed vil han ikke tegne.

– Min erfaring er at man kan tillate seg veldig mye i forhold til muslimer, men jeg visste at de har en grense i forhold til profeten. Det er sånn det er.

– *Og det er noe som bør aksepteres?*

– Ja, jeg er med på at man i forhold til et slikt tabu innskrenker yringsfriheten.

Graff legger til at når det gjelder kristendommen, har blasfemi blitt et meningsløst begrep.

– Før kunne jeg alltid erte på meg de kristne. Nå skal det veldig mye til. Jeg kan sikkert greie å terge muslimene, men de blir jo så jævlig sinna, humrer han.

– Det vanskeligste av alt er å avkle makt. Den verste makten er byråkratene. Jeg skjønner ikke hvorfor skribentene ikke navngir folk når de skal drite ut et departement. I stedet skal liksom statsråden stå som symbol på departementet og makten.

– *Har du noen gang hatt lyst til å hoppe av dagsavisjøret?*

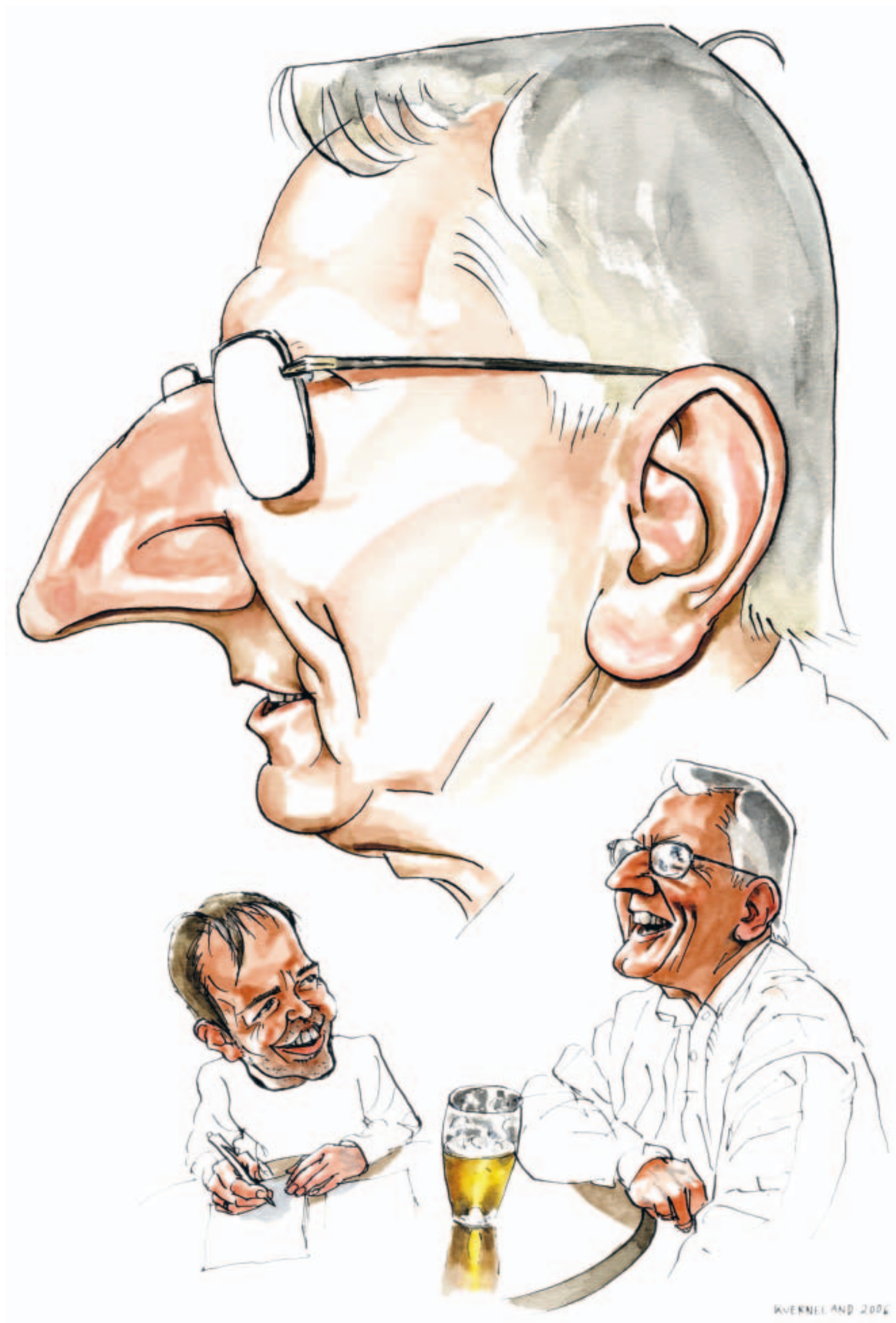
– For det første ville jeg ikke hatt noe å leve av. For det andre, så har jeg absolutt ikke noe å si i den frie sjangeren.

– *Det var fryktelig beskjedent.*

– De som faktisk stiller ut bilder har ofte heller ikke noe å melde. Men de lager bilder som gir inntrykk av å si noe. Det er derfor folk kjøper dem, fordi de er ulne.

– *Du trenger altså det dagsaktuelle jaget?*

– Jeg husker da den første tegningen i Morgenposten sto på trykk; jeg gikk nedover Stortingsgaten og tenkte at nå ser alle det jeg har tegnet – at alle vet hvem jeg er. Det er nok noe av drivkraften.

KVERNEL AND 2006

Islamdebatt v2.0

BJØRN STÆRK er en av Norges mest kjente bloggere. På nettstedet sitt «blog.bearstrong.net» har han i rundt tre år kommet med politiske analyser, provoserende utspill og ikke minst avslørt dårlig journalistikk i blant annet *Dagbladet* og *Dagsavisen*. I denne kronikken etterlyser han en mer nyansert og kunnskapsrik islamdebatt.

Det virket lenge som om multikulturalistene hadde vunnet. Til tross for folkelig skepsis mot innvandrere og innvandrerkultur framsto multikulturalismen lenge som den eneste seriøse leiren i innvandrings-spørsmålet i Norge. De eneste som visste hva de snakket om, og som var motivert av høyere motiver enn frykt og nasjonalisme.

Så oppdaget vi den islamske terrorismen. Dette hadde ingen fortalt oss om, dette passet ikke inn i bildet av Islam som en fredsreligion, som langt i fra å være en trussel mot Norge har sin plass i den kulturelle regnbuen – for inni er vi jo alle like. Men kanskje var vi ikke så like allikevel. Kritikken mot det flerkulturelle verdensbildet hadde lenge ulmet i bakgrunnen, men nå skjøt den fart, og nådde ut til de store mediene. Der slo den rot, for multikulturalistene hadde ikke vunnet, de hadde bare forskjøvet konfrontasjonen. Vi fikk en islamdebatt i Norge, en debatt vi nå er midt inne i. Det er ikke lenger uvanlig å lese kronikker som spør at Norge vil drukne i muslimer, at vi befinner oss i en sivilisasjonskrig mellom Vesten og Islam, og at vi er nødt til å aktivt bekjempe autoritets-tro, fanatisme og kvinneundertrykkelse i innvandrer-miljøer. Mange nordmenn har kommet fram til at det flerkulturelle idealet var et bedrag: Det er Oriana Fallacis Europa vi lever i, og ikke Thomas Hylland Eriksens.

ISLAMOFOBEB MOT MULTIKULTURALISTER

Frontene i debatten har adoptert hvert sitt mantra. De som nå kritiserer og frykter Islam liker å snakke om den dårlige og fraværende *debatten*. De klager på dårlige vilkår for ytringsfriheten, de kritiserer feige medier som hysjer ned problemer, og de snakker om etablerte dogmer som står for fall bare vi snart får en skikkelig *debatt*. Gi oss en innvandringsdebatt, en islamdebatt, en fri og usensurert debatt. De som forsvaret Islam og det multikulturelle snakker gjerne heller om manglende *dialog*.

De er redd for en polarisering hvor «vi nordmenn» stilles opp mot «muslimene», hvor alle er så opptatt av å være redde for hverandre at de glemmer å snakke sammen, glemmer at de andre er mennesker de også. For dem er fremmedfrykt en evig fiende, som i hver generasjon må bekjempes med fornyet dialog og respekt. Innfødte nordmenn må gå i dialog med innvandrere, kristne med muslimer, Vesten med den muslimske verden. Begge sidene har mye rett, selv om jeg skulle ønske at de istedet for å tviholde på sin store idé, dialog eller debatt, av og til kunne låne motpartens. Islam-kritikerne kunne utforsket dialogens mysterier, og mannen seg opp til å spørre en ekte muslim om hvordan de ser sin plass i Norge. Kanskje kunne man dermed gjennomskuet myter om taqiyya og planer for verdensherredømme.

Islam-forsvarerne på sin side kunne erkjent at uten en fri debatt står tankelivet stille. Selv «farlige

meninger» må slippe til, og ikke avfeies med skumle merkelapper. Hvordan skal du ellers kunne vite at du tenker riktig, hvis du aldri hører på og svarer på kritikk? Alt dette er gammelt nytt. Dialog og debatt er jo også naturlige følgesvenner, de utfyller hverandre. Du kan ikke ha en meningsfull debatt uten å forsøke å se verden fra motpartens ståsted. Hvis du ikke forstår hva de står for, hva er det egentlig du argumenterer mot? Og å ha en dialog som bare er koseprat oppnår man ingenting med. «Javel, så du ønsker retten til å steine homofile? Interessant.» Mange kunne altså lære mye av å studere motpartens idealer. Men egentlig skulle jeg sett at vi snakket mindre om både debatt og dialog. Ikke fordi det ikke er viktig, det er *grunnleggende*, men fordi debatt eller dialog bare er en god begynnelse. Hva ønsker vi å oppnå? Er det endelige målet med debatt å holde en lang diskusjon? Nei, målet er å få kunnskap og gode ideer, så vi kan ta riktige beslutninger. Ingen ser helheten alene. Bare ved å danne egne meninger og stille dem opp mot andres, i fair tvekamp, kan vi beskrive virkeligheten og løse problemene vi møter. Er det endelige målet med dialog å sitte og snakke sammen, fordi det er så hyggelig? Nei, målet er å finne et grunnlag for å leve sammen, slik at vi kan unngå unødvendige konflikter. I en verden hvor mennesker tenker forskjellig, er det noen forskjeller vi kan akseptere, og andre vi bør bekjempe. Dialog hjelper oss å trekke denne grensen. Formulert på denne måten er det lettere forstå hva som motiverer de to partene, og hvor mye de har til felles.

ISLAMDEBATTEN TRENGER EN OPPGRADERING

Nå er ikke poenget mitt at det ikke finnes ekte uenighet, eller at begge parter ser «hver sin halvdel» av sannheten. Som filosofistudenten sa da han ble eksaminert, «noen mener at Gud finnes, andre at han ikke gjør det. Sannheten ligger nok som den ofte gjør et sted midt imellom». Sannheten er ikke nøytral, og gode hensikter er ikke nok. Men islamdebatten bærer preg av skinnuenighet og misforståelser, og det gjør at vi aldri kommer videre. Vi utøver vårt sinne og vårt blegg over nybegynnerspørsmål. Vi er for opptatt av å bekjempe motparten til å plassere våre egne meninger på noe mer solid enn overfladisk kunnskap. På denne måten kan man føre en gøyall krig mot «den politisk korrekte eliten» og «islamofobene», men vi bommer på våre egentlige mål: kunnskap, gode beslutninger, og fredelig sameksistens. Mange Islam-kritikere vet ikke mer om Islam enn de har lest i en hysterisk bok eller to, og vi ser jo hvor mye taktikken med å hysje ned de mørke sidene av muslimsk kultur har gjort for den fredelige sameksistensen. La oss derfor bevege oss videre. La oss legge dagens islamdebatt bak oss som en litt flau misforståelse, hvor mange sa mye dumt om noe de ikke forstod så veldig godt. Debatt og dialog er som oppfinnelsen av hjulet: Et

stort fremskritt, men samtidig bare en god begynnelse. Nå trenger vi nye og mer krevende idealer.

Vi trenger en islamdebatt v2.0, for de som likte konseptet bak 1.0, men syntes gjennomføringen var klønete. Det første idealet vi må omfavne er uredd og selvstendig tenkning. Dette høres selvsagt ut, få ser på seg selv som redde og uselvstendige. Men det er ikke nok å tro at du synger godt for å være en god sanger, det er en evne du må trene opp. På samme måte er selvstendig tenkning en evne du må lære. Det er ikke en bryter du skrur av eller på, men en evig balansegang mellom egne fordommer og stahet på den ene siden, og myter og dogmer på den andre siden. Det er evnen til å være skeptisk til autoriteter, men også til seg selv. Det er å verken bøye seg for press eller å være kontroversiell for kontroversens skyld.

EN NY DEFINISJON AV «POLITISK KORREKTHET»

Hvor ofte har vi ikke sett Islam-kritikk hvor skepsis har degenerert til paranoia og rasjonaliserte fordommer? Hvor ofte har vi ikke sett Islam-forsvarere disiplinere de vantro med anklager om islamfobi og brunflørting? Anklager om politisk korrekthet rettes normalt mot den multikulturelle venstresiden, men det bør heller defineres som viljen til å bøye seg for det presset for ensretting som alltid er tilstede i alle grupper. Viljen til å holde kjeft når gruppen du tilhører står for noe du er uenig i. Viljen til å la skulderklapp og flokktenkning sløve din kritiske sans. Denne formen for politisk korrekthet er utbredt på begge sider i islamdebatten. Mange forskere og journalister har opplevd et press for å holde seg unna brunstemplede spørsmål.

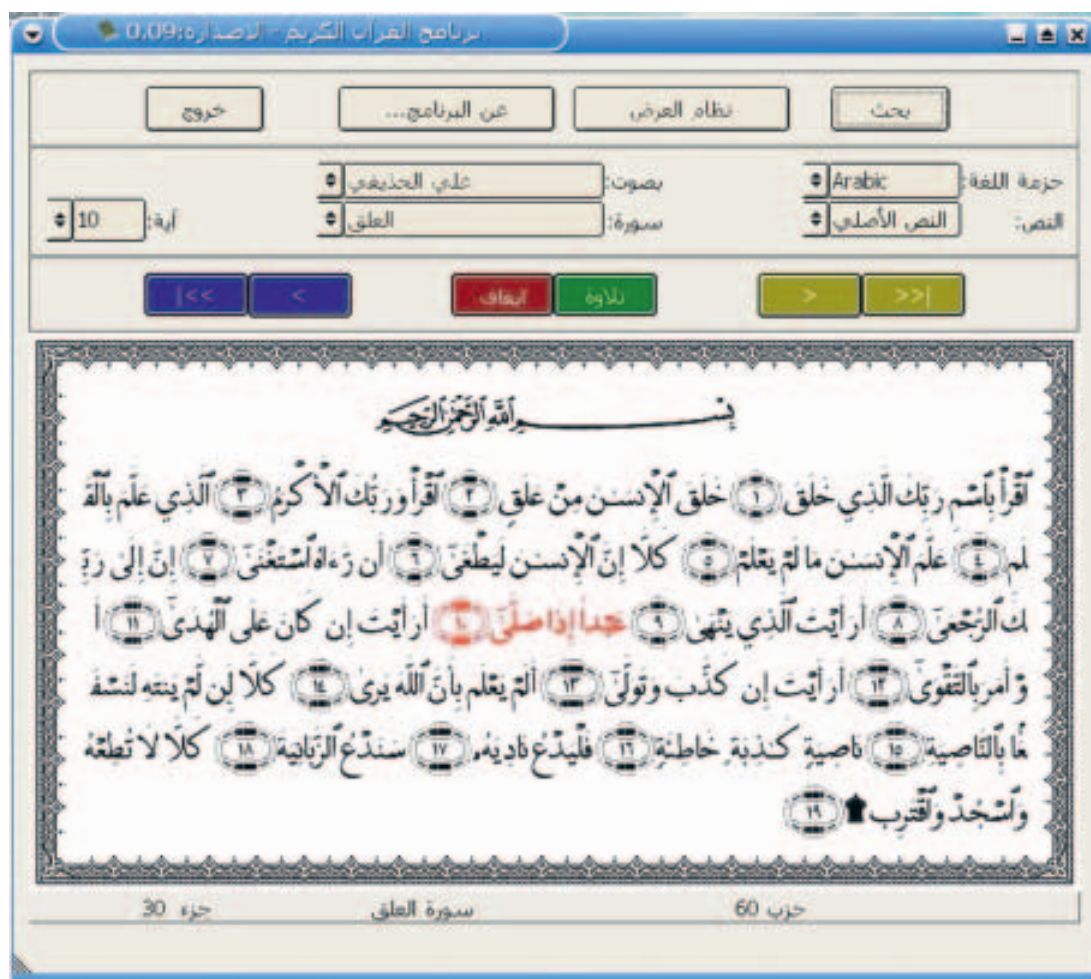
Men også Islam-kritikerne har sin egen selvjustis. Første skritt på vei mot en god islamdebatt er derfor at vi river oss løs fra gruppetenkningen, våger å stå hver for oss. Det er jo også en misforståelse å tro at oppfatninger om Islam og muslimsk innvandring naturlig kan deles opp i to verdensbilder.

På det ene ytterpunktet ligger islamfobien – ja, den finnes. Her finner du religionshistorie på Dan Brown-nivå, og teorier om den kommende apokalypsen. På det andre ytterpunktet finner du den ekstreme kulturrelativismen. Her er alle kulturer likeverdige, bortsett fra vår egen, som er alle andre underlegen. I den grad farlige muslimer virkelig finnes, er deres sinne kun en forståelig reaksjon mot vår egen ondskap.

ISLAMDEBATTEN BØR STARTE PÅ BIBLIOTEKET

Mellom disse ytterpunktene ligger varianter av kritiske og multikulturelle oppfatninger. Det er lett å se at denne gradvise overgangen finnes, allikevel oppfører alle seg som om det bare finnes to alternativer. På denne måten benekter sidene sine egne fanatikere. «Vi er sunt skeptiske, de hater vestlig kultur» vs «vi ønsker dialog og samarbeid, de hater Muslimer».

«Vi trenger en islamdebatt v2.0, for de som likte konseptet bak 1.0, men syntes gjennomføringen var klønete.»

Kronikkforfatteren ønsker seg en ny og mer opplyst islamdebatt. Bildet viser et skjermbilde fra en digital versjon av Koranen.

Kunnskap er det andre store idealet vi må omfavne for å komme videre. Mange tenker at en fri debatt i seg selv er nok for å gi oss kunnskap og gode ideer, men hva hvis ingen av deltagerne i debatten vet hva de snakker om? Når du plasserer to personer med mange fordommer, men lite kunnskap sammen for å diskutere med hverandre, får du ikke mer kunnskap, bare bedre formulerte fordommer. Det er moteriktig å ønske å rive ned barrierene rundt den offentlige debatten, for vi har jo alle noe å bidra med. Spesielt bloggfenomenet har gått mange til hodet, og det snakkes om at dørvokternes tyranni nå kan avløses av amatørernes tidsalder. Som blogger selv vet jeg hvor dødfødt denne drømmen er. Jeg ser – ikke minst i meg selv – hvor lett det er å ha velformulerte meninger, og hvor vanskelig det er å vite hva du snakker om. Bloggdebatter som alle andre debatter belønner retorikken og troen på ens egen fortreffelighet. Situasjonen i de etablerte mediene er ikke mye bedre. Den verste uvitenheten og fanatismen filtreres bort, men man sitter igjen med den velformulerte, moderate uvitenheten. Den overfladiske sakligheten.

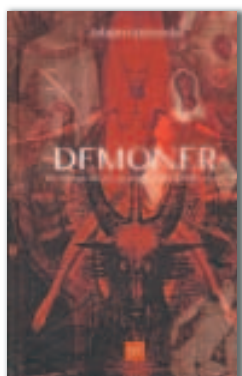
Verken mediebarrierer eller selsensur om innvandringsspørsmål kommer til å bli savnet, men la oss ikke stoppe der. La oss erstatte det gamle som ikke fungerte med et nytt og bedre ideal: Kunnskap. Objektiv kunnskap, hardt ervervet og *verdifull* kunnskap. Ikke noe man finner en gang for alle, og deretter kan man slappe av, men som et mål vi aldri kan nå, bare hele tiden nærme oss – ikke ved å «mene», men ved å lese, spørre, og tenke.

Ja, alle skal slippe til, men ikke alle har noe å bidra med. Kunnskap er elitistisk, den koster tid og innsats. Du finner den ikke ved på bestselgerlistene, eller ved å diskutere med andre som vet like lite som du gjør. Du finner den ikke ved å lese ti bøker og så se deg fornøyd med det, for nå vet du jo mer enn de fleste! «Mer enn de fleste» er ikke bra nok, for de fleste vet nesten ingenting. «Nok til å snakke folk i senk» er ikke bra nok, for til det trenger du bare retorikk, ikke kunnskap. «Nok til å overbevise meg selv om at jeg vet hva jeg snakker om» er ikke bra nok, for det så lett å tro at du vet nok. Islamdebatten strander på uvitenhet. Ivrig, engasjert og selvtilfreds

uvitenhet, både blant sivilisasjonskrigerne og multikulturalismens reklamebyrå. Ordene er store, men viljen til å følge veien til kunnskap der den måtte gå, gjennom tungt terreng eller motpartens leir, er liten. Skal du mene noe om Islam må du vite hva Islam er. Skal du mene noe om hva Islam kan bli må du vite hva Islam har vært. Skal du mene noe om dagens kulturmøter må du vite noe om fortidens. Desto flere detaljer og paralleller, desto bedre. Kanskje er det ting vi tar for gitt som ikke stemmer. Kanskje leter vi etter svar på feil sted. Dessverre er det de hysteriske og behagelige og late ideene som får oppmerksomhet, de rosenrøde og apokalyptiske spådommene. Det som bekrefter våre fordommer, og appellerer til vår sans for gode historier.

En bedre islamdebatt vil bli en kjedeligere islamdebatt, og jeg tror ikke den vil slå an. Men nå har jeg skissert den, så kan de som føler seg kallet følge opp. Startskuddet skjer på nærmeste bibliotek, ta med nysgjerrighet og godt humør.

Aktuelle

Asbjørn Dyrendal:
*Demoner: Besettende djevlar
og andre ondskapsfulle vesen*
Humanist forlag, 2006

Spennende, men kunne vært bedre

Demonen er et av de overnaturlige vesen som med stor eleganse har klart overgangen fra religion til populærkultur. Jeg er neppe den eneste som ble kjent med disse skapningene gjennom demonen Pazuzu fra filmen 'Eksorsisten'. Forfatteren Asbjørn Dyrendal får oss ganske snart til å forstå at demoner er adskillig mer komplisert og sammensatt enn man kanskje har trodd. Og de gjør mye mer enn å vri hodet rundt på amerikanske småpiker mens de roper obsceniteter og sprayer ned vegger med grønn guffe.

Dyrendal tar oss innledningsvis tilbake til den mesoptamiske kultur hvor forholdet mellom demoner og guder var adskillig mer komplisert enn man skulle tro. Han gjør en forbillig innsats når det gjelder å spore utviklingen fra antikkens guder og demoner frem til de mer tradisjonelle demonforestillinger de fleste av oss er kjent med. Særlig fascinerende er kapittelet om utviklingen av Satan-skikkelsen og hvordan den gammeltestamentlige guden Jahve faktisk indirekte var med på å skape denne skikkelsen. Det er til tider en ganske komplisert historie, men Dyrendal er svært klar og oversiktlig i sin oppklaring av dette.

Dyrendal fortsetter sin kronologiske gjennomgang av demonenes utviklingshistorie via senantikken og middelalderens eremitter og helgener og frem til 15- og 1600-tallets hekseprosesser. Og han gjør det på en meget informativ, oversiktlig og tidvis svært så morsom måte. Det virker på meg som om det er denne delen av stoffet forfatteren trives best med. Både når det gjelder språk og fortellerglede er dette bokens beste del. Og den er som sagt ofte svært god.

I kapittelet 'Djevelens død' skifter boken fokus fra troen på demoner og djevlar til den litterære behandlingen av dem. Denne delen av boken er dessverre noe svakere enn første del, først og fremst fordi Dyrendal her fjerner seg vel langt fra bokens tema. Riktignok er Djevelen demonenes hersker, men diktanalyser og utgreiinger om djevlskikkelsen hos Milton og Blake virker litt malplassert. Ikke fordi temaet er uinteressant, men fordi det har blitt behandlet i mange andre sammenhenger av personer med større kompetanse på området. Jeg ville heller hatt mer stoff om demoner.

I kapittelet 'Demoners tale' vender forfatteren tilbake til mer tradisjonelle demonforestillinger og jeg håpet på en lengre gjennomgang av moderne demonstro og eksorsisme. Og Dyrendal berører disse temaene, men jeg synes det blir litt for lite og litt for overflatisk. I stedet beveger boken seg nok en gang over i mer kulturhistorisk retning, denne gang moderne populærkultur. Demoner er helt klart en del av populærkulturen, så et kapittel om dette er på sin plass, men jeg synes det blir litt vel mye. Det virker som om forfatteren har følt det nødvendig å knytte stoffet til moderne underholdningskultur for gjøre det aktuelt og spennende. Men det hadde han ikke trengt bekymre seg for. Så jeg skulle gjerne unnvært de lange handlingsreferatene fra 'Buffy' til fordel for litt andre ting.

Men alt dette til tross, Asbjørn Dyrendals bok er en jevnt over fascinerende gjennomgang av demonenes historie fra antikken til i dag. Selv om jeg ikke synes forfatteren lykkes hele tiden, forstår jeg godt hva han vil med å legge opp boken på denne måten. Jeg er ikke enig i alle valgene han har gjort, men de har i hvert fall fremkalt en reaksjon, og det i seg selv er jo positivt. Og Pazuzu fra 'Eksorsisten' blir behørig beskrevet både i tekst og bilder!

Jan Ingar Thon

Kristopher Schau, Morten Ståle Nilsen,
Øystein Karlsen
Et Norge i krig
Cappelen, 2006

Ikke sååå sjokkerende

I desember 2004 fjernet NRK det mørke, mørke radioprogrammet Et Norge i krig fra lufta. Nå foreligger historiene som ble for sterke for kringkastingssjef Bernander, i bokform. Mest profilert av de tre forfatterne, og programleder for radioprogrammet, er «Norges mest sexy mann», den alltid like medievante moromannen og lurendreieren Kristopher Schau.

Målet med prosjektet er å brette ut de mørke sidene av menneskenes liv. Presentere en annen historie enn den som vanligvis kommer fram, baksiden av medaljen, grums, drap, misbruk, galskap og generell djævelskap. Når historier skrives vil vi helst skjule

feiltrinn som for eksempel jødehatet og nazi-omfavnelsen til barnebokforfatter Barbara Ring. Da trår «Et Norge i krig» til. Den nevnte moren til barnebokheltene Peik og Fjellmus får passet sitt behørig påskrevet, i likhet diverse nazi-vennlige norske aviser. I tillegg omtales Norges dårlige behandling av tatere, tragiske resultater av lobotomi, Norsk Hydros lite ærefulle bidrag til det tyske krigsmaskineriet, samt Aker Kværners pågående engasjement i den amerikanske fangeleiren Guantanamo. Mye av dette er godt kjent fra før. «Norges siste bøddel», Samson Isberg, har også fått noen avsnitt. Ellers er det ganske tynt med historier fra Norge, tittelen til tross. Ikke handler det så mye om krig heller.

Resten av boka består stort sett av historier om enkeltpersoner som enten har hatt et tragisk livsforløp og blitt misbrukt fysisk og psykisk, eller selv har misbrukt uinnskrenket makt til vilkårlige drap, uanstendig luksus, ekstravagant rusmisbruk eller seksuelle utskielser/overgrep. Nasjonen Belgia er også berørt med et eget kapittel. Det fortelles om Kong Leopolds blodige kolonisering av sentral-Afrika, de triste skjebnene til to belgiske popstjerner og ikke minst om den pedofile belgiske barnemisbrukeren Marc Dutroux.

Hva skal vi så si om prosjektet? På den positive siden er det fint at forfatterne tar opp alvorlige tema og gjør sitt til å nyansere de solskinnshistoriene vi vanligvis får høre. Det ligger også en genuin medfølelse og sympati med de svake i flere av kapitlene, spesielt der lobotomi og andre bestialske psykiatriske behandlingsmetoder omtales. Andre steder blir man sittende igjen med en mer flau smak i munnen. Kristopher Schau er kjent for å utsette seg selv for alskens ubehageligheter, hvor poenget er at folk skal le av hans egne reaksjoner på det han utsetter seg for. Når Schau tar med seg den samme innstillingen og intervjuer en nybakt mor på 30 som vet at hun skal dø av kreft, blir det for drøyt for undertegnede. Redaksjonen har sågar spandert to sider med bilder av Schau og medforfatter Øystein Karlsen tatt rett etter intervjuet. Poenget er åpenbart å vise reaksjonene til Schau & co på det de har blitt konfrontert med. Den 30-årige jentas modige tanker rundt døden blir dermed bare garnityr. Hun blir en statist i Schaus merkevarebygging rundt egen person. Det er kvalmt. Det hører også med til historien at intervjuobjektet faktisk døde drøye to måneder etter intervjuet.

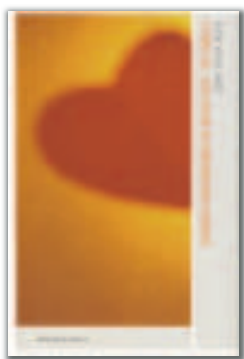
Det er ellers litt vanskelig å ta alle faktaopplysningene i boka for god fisk. Hvordan kan vi vite i detalj hvilke perversiteter for eksempel Adolf Hitler og skuespilleren Renate Müller henga seg til når det bare var de to til stede, og hun begikk selvmord kort tid etter? Det er mulig det finnes en forklaring, men det er også mulig at dette er ren diktning. Det svekker troverdigheten når forfatterne ikke gjør rede for hvordan verden har fått greie på slikt.

Så kan man avsluningsvis undre seg litt over hvorfor dette ble for drøyt for NRK. På forhånd ble prosjektet hypet opp til å være «et bekmørkt antihuma-

bøker

nistisk program for frustrasjoner og forakt». Verstring-radio av grimme skuffe, med andre ord. Da NRK besluttet å fjerne det, var begrunnelsen at «dette ble enda mørkere enn vi hadde tenkt oss». Når man leser denne boka, er det vanskelig å skjønne dette. Boka er en helt grei, og ganske kortfattet, gjennomgang av noen av menneskelivets mer triste sider som Schau & co slett ikke er de første til å fortelle.

Even Gran

Kari Vigeland:
«Lykkelig – om lykke og
menneskets behov»
Humanist forlag 2006

Psykolog og tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund reflekterer i denne boka over begrepene lykke og menneskelige behov. Det gjør hun ved en bred og popularisert gjennomgang av konklusjoner fra en rekke samfunnsvitenskapelige undersøkelser og ved henvisninger til blant annet teorier innenfor evolusjonsbiologi, medisin og økologi.

Framstillingen er lagt nær opp til hvordan disse problemstillingene har vært diskutert i den norske offentlighet de siste årene: En stor del av henvisningene i referanse- og litteraturlista bak i boka henviser til aviskronikker, tidsskriftsartikler og populærbøker. På dette viset har det blitt en klar og systematisk sammenfatning av hvordan debatten om dette har artet seg i vår samtid. De som har fulgt skikkelig med i media vil for så vidt ikke få vite så mye nytt, men få en rekke temaer satt i sammenheng og drøftet på et helhetlig vis.

Boka har ti kapitler med hvert sitt avgrensede problemområde, men med stadige krysshenvisninger til hvordan temaene henger sammen og kan belyse og utdype hverandre. Første og andre kapittel begynner som seg nærmest hør og bør med å drøfte nyere forskning omkring samspillet mellom natur og kultur, mellom arv og miljø. Særlig diskutert blir hvordan genetikken og evolusjonspsykologien prøver å påvise hvordan en rekke atferdstendenser hos mennesket har sitt grunnlag i biologisk arv utviklet i evolusjonært perspektiv. Her drøftes, med en faglig balanse, temaer som altruisme, egoisme, aggresjon, fremmedfrykt og kjønnsroller. Man legger her merke til at Vigeland som samfunnsstenker har latt seg influere mer enn vanlig av forskning omkring risiko-

sport, risikotakere og høystimulerende personer som en slags viktig indikator på personlighetstyper og trekk ved det moderne samfunn. Det er især den norske idrettsforskeren Gunnar Breivik som har beskjeftiget seg med dette, og hans konklusjoner har fått en behørig plass i flere kapitler. Det er mulig dette har mer for seg enn som så, jeg vet ikke.

Kapittel tre tar for seg kognitive og emosjonelle sider ved moralutviklingen med henvisning til kjente psykologiske teorier. Determinisme og fri vilje drøftes også. Kapittelet er kort, men dekkende, og med mange glimrende formuleringer, som: «La aldri din moralske oppfatning hindre deg i å gjøre hva som er rett», «Det er lettere å være etisk enn moralsk: Å hylle høye etiske prinsipper er gratis, men å handle moralsk krever noe mer», (særlig viktig for humanetikere?).

Kapittel fire om ulike livssyn og da især det humanistiske livssyn kunne etter mitt syn bestrebet seg noe mer på å heve seg over oppsummerings-, brosjyre- og manifestnivå. Her kunne Vigeland med sine forutsetninger hatt en glimrende anledning til å gi en mer spenstig framstilling enn hva hun gjør. Det hele er litt vel kjapt journalistisk. Hennes kritikk av den franske filosofen og undervisningsministeren Luc Ferrys bok «Mennesket som Gud», hvor begrepene «hellig» og «transcendent» diskuteres, er litt pinlig lettvtint.

Først i kapittel fem går hun nærmere inn på dette med oppfatninger av lykke, og her bygges det på flere omfattende sosiologiske spørreundersøkelser og intervjuer. Greit og empirisk. Noen store og internasjonale undersøkelser gir interessante komparative data mellom ulike kulturer og samfunnslag slik som i «World Values Survey» og «Subjective well being tests». Lykke koples her til oppfatninger av grunnleggende menneskelige behov, hvis tilfredsstillelse da ender opp i nettopp lykke. Dette utdyper og belyser resten av boka med varierte data og eksempler fra mange samfunnsområder. Vigeland har selv som universitetsforsker gjort anskuelige empiriske analyser av lykke- og behovsoppfatninger i forlengelse av teoretikere som Abraham Maslow, Arnfinn Stigen, Johan Galtung og Hans Støen.

Det som imponerer mest med denne boka er viljen til å innbefatte størst mulig bredde og samfunnshelhet i alle de temaer som tas opp, og å se dem i sammenheng og som styrt av underliggende sosiale og kulturelle årsaker (og noen steder også biologiske). Den egner seg ypperlig som gavebok til noen man ønsker tilfredsstilte behov og lykke for. Men å være ulykkelig av og til er jo også stemningsfullt.

Kjartan Selnes

Human-Etisk Forbund

Filosofi med barn og ungdom

Kunne du tenke deg å lære om hvordan du kan filosofere sammen med barn og ungdom? Å lede en filosofisk samtale med barn og unge dreier seg ikke om å forelese i filosofihistorien. Det dreier seg om å lede en filosofisk samtale som tar utgangspunkt i barnas og ungdommens egne erfaringer, tanker og spørsmål. Det som gjør samtalen filosofisk er i hovedsak formen på temaene, spørsmålene og samtalen

Det meste av tiden på kurset vil bli brukt til trening i å lede filosofiske samtaler. Tanken er at kursdeltakerne skal få erfare ulike måter å initiere filosofiske samtaler på, og selv delta i samtaler ledet av en lærer/filosof. Mange tema vil være av relevans til bruk i konfirmasjonskurs/-forberedelser.

Målgruppe:

Filosofisk interesserte medlemmer som er lærere, konfirmasjonsledere eller involvert i andre former for barne- og ungdomsarbeid.

Tidspunkt:

22. september-24. september 2006
29. september- 1. oktober 2006

Utdypende informasjon og påmeldingsskjema på:
www.human.no/filosofikurs

Human-Etisk Forbund

Langsomme tanker i fjellet

Kunne du tenke deg en avkoblingshelg på sensommeren? Langsomme tanker i fjellet er et tilbud til mennesker som vil kombinere flotte naturopplevelser med gode og meningsfylte samtaler om sentrale verdi- og livssynsspørsmål.

Langsomme tanker handler om å oppsøke naturens ro for å kunne dykke ned i livets store spørsmål og utfordringer. I naturskjønne omgivelser skal vi i felleskap filosofere over den vanskelige kunsten å være menneske og medmenneske. Samtalene ledes av filosofer med bred erfaring i filosofisk samtaleledelse.

Målgruppe:

Filosofisk interesserte medlemmer som har erkjent at det er minst like viktig å lytte som å snakke. Bedrevitere med fasttømrede oppfatninger om det meste henvises til en debattklubb der målet er å vinne.

Tidspunkt:

25. – 27. august 2006

Utdypende informasjon og påmelding på:
www.human.no/tanker

Den norske kirke driver med medlemssvindel

Til min store forskrekkelse fikk jeg forleden dag beskjed gjennom et brev fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus (via Brønnøysundregisteret) om at jeg står oppført i den norske kirkes medlemsregister!? Hvordan kan dette være mulig!? Ettersom jeg meldte meg ut av den norske kirke høsten 1969 – straks jeg nådde myndighetsalder.

For meg var dette et **meget alvorlig** moralsk standpunkt, jeg hadde hatt store samvittighetskvaler over å være inkludert i et fellesskap som opp gjennom historien – og også i en viss grad fremdeles er det – har vært en sterkt undertrykkende faktor i samfunnet. Samtidig som kirken gjennom alle tider har opptrådt som en maktutøver og med bibelen i hånd forskjellsbehandla minoriteter og annerledestenkende. De har gjort tilværelsen vanskeligere for de lavere sosiale klasser, tatt de rike og mektiges side og fordømt mange av dem de skulle ha hjulpet.

Kirkens forsømmelser og fordømmelser er mange opp gjennom historien, jeg kunne nevnt mange eksempler på dette, men det som i dag er viktig å få belyst er den praksis de i dag driver. **De lar være å fjerne dem som ber om å bli meldt ut av kirke-registeret!** Så blir jo antallet medlemmer av statskirke som man skilter med i dag altfor høyt i forhold til det reelle.

I dag har man latt meg vite at det er hele 90.000 mennesker som står «dobbeltoppført», dvs. som medlem av et tros- eller livssynsamfunn utenfor statskirken, samtidig som de også står som statskirkemedlemmer. Jeg er også en blant ca. 15.000 HEF-medlemmer som har fått dette brevet, og det er en kjent sak at det har vært veldig mye rot med kirkens medlemsregister. Men er det bare rot? Eller er det bevisst? Jeg heller til det siste, for eksemplene er så mange, og de burde hatt god tid til å rydde opp i det.

Jeg er derfor både sjokkert og sint over at min utmelding dengang ikke ble tatt til følge! Så alvorlig syns jeg det er at jeg kunne tenke meg å forlange full etterforskning av saken. Og saksøking. Både fordi jeg føler meg personlig krenket, og fordi jeg ser det som en kriminell handling fra kirkens side.

Da jeg meldte meg ut av statskirke i 1969, fikk jeg ei kvittering med et flott kirkestempel på av daværende prest i Vang kirke (Hedmark), Øystein Hovden. Jeg har fremdeles originalen av dette dokumentet, som jeg mang en gang stolt har vist fram for venner og bekjente og fortalt at jeg ikke er medlem av den norske kirke – men så har det vist seg at det har jeg likevel hele tida vært!

Fred Nordal
Nodeland

En generalsekretærs avgang – svar til Lars Gule

Tidligere generalsekretær Lars Gule har i Fri tanke nr. 1/2006 en artikkel som blir presentert som en «forklaring» for de forhold som førte til hans fratreden. Samtidig etterlyser han en redegjørelse fra hovedstyret om samme sak.

Hovedstyret (tidligere sentralstyret) er ansvarlig for tilsetting av generalsekretær, og er dennes nærmeste overordnede. De viktigste spørsmål knyttet til generalsekretærens arbeidsforhold, som ansettelse, stillingsinstruks og eventuell avskjedigelse behandles av hele styret, mens den mer daglige oppfølgingen er delegert til styrets arbeidsutvalg og til styreleder. Når slike saker behandles i hovedstyret skjer det i lukket møte, og protokollen viser bare at det er behandlet en personalsak. Behandlingen av de øvrige personalsaker er ordinært delegert til generalsekretæren, som foretar ansettelser, lønnsjusteringer o.l. Bare unntaksvis behandler hovedstyret saker knyttet til andre ansatte.

Alle saker knyttet til ansettelsesforhold behandles fortløpig i forbundet, og hovedstyret verken kan eller vil diskutere taushetsbelagte saker i full offentlighet. Det er derfor ikke aktuelt å gå inn i noen mer detaljert redegjørelse for de forhold som ligger til grunn for Lars Gules fratreden i desember.

Det konkrete hendelsesforløpet rett før hans fratreden er imidlertid blitt kjent. Lars Gule varslet at han ville endre stillingstittel for mange av de ansatte ved hovedkontoret («alle» skulle bli sjefer) og at han ville gjennomføre dette før han sluttet den 31.1.06. Hovedstyret var ikke enige i dette, og mente at dette i alle fall var et forhold som burde vurderes av den neste generalsekretæren. Lars Gule fikk mange råd og sterke anmodninger om å avstå fra dette. Da han varslet at han ville gjennomføre slike vedtak likevel, fant hovedstyret det riktig å innendra hans delegasjon til å gjøre vedtak i personalsaker. Dette oppfattet Lars Gule som mistillit, og valgte å gå av seks uker tidligere enn planlagt.

Lars Gule forsikret at han ønsket å markere sitt syn innad, men ikke gå til media med saken. Det ble derfor laget en felles redegjørelse som ble sendt ut som pressemelding fra forbundet. Det er derfor meget overraskende og beklagelig at han kort tid senere skriver et langt innlegg til Fri tanke og presenterer enkelte deler av saken. At han samtidig bryter den taushetsplikten som han tidligere har akseptert, både i forhold til eget ansettelsesforhold og ved å gjengi enkelte deler av hovedstyrets møter som han vet er fortløpig, gjør det hele enda mer beklagelig.

I samme artikkel fremsetter Lars Gule også annen kritikk mot hovedstyret. Han etterlyser bl.a. skoling av styret. Til det kan det svares at begge de to siste styrene har fått intern opplæring (rettigheter og plik-

Delta i debatten, men gjør det kort og konsist! (2500 tegn inkludert mellomrom – ca én maskinskrevet A4-side med dobbel linjeavstand.) Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innlegg.

Debattinnlegg sendes:

FRI TANKE

**postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo**

E-post: fri.tanke@human.no

Frist for å komme med i neste nummer: 14. august.

ter, styrets arbeidsform, aktuelle saker o.l.) i regi av styrets gjenvälgte medlemmer. Ytterligere skoling kan være ønskelig, men det er ikke fremmet konkret forslag om dette til nå. Valgkomiteen er for øvrig godt kjent med hva slags kompetanse styrets medlemmer bør ha, og søker å balansere dette mot erfaring fra praktisk arbeid i organisasjonen.

Lars Gule mener at det hovedsakelig er strukturelle forhold i vår organisasjon som er bakgrunnen for at flere generalsekretærer har sluttet før ordinær tid er utløpt. Dette kan nok ha vært en medvirkende årsak ved noen tilfeller, men det er mange andre forhold som også har gjort seg gjeldende.

Fordeling av oppgaver og myndighet mellom styret og generalsekretæren er nå godt beskrevet i forbundet. Likevel vil det alltid være utfordringer knyttet til lederskap i en organisasjon i sterk vekst, med hurtig omstilling og store ambisjoner. Dessuten vil en demokratisk styringsform i en frivillig organisasjon alltid bli utfordret av balansen mellom effektivitet og hurtige beslutninger samt involvering og opplevd demokrati. Her kan sikkert også vårt forbund bli bedre i fremtiden.

Ansettelse av generalsekretær i forbundet har alltid vært en prosess som har vært gjennomført av et tilsettingsutvalg sprunget ut av styret (med ett unntak da sittende styreleder var søker, og tilsettingsutvalget rapporterte til landsstyret). Det har ikke vært vanlig å offentliggjøre søkerlistene, noe som for øvrig også offentlig forvaltning går bort fra i flere saker. Styret har alltid hatt innsyn i tilsettingsutvalgets arbeid, også denne gangen. Det har imidlertid vært uheldig at det ble valgt nytt styre underveis i tilsettingsprosessen, slik at de nye styremedlemmene nødvendigvis måtte tre inn i et arbeid hvor de viktigste premissene ble lagt på forhånd.

Forbundet har nå fått en ny generalsekretær som på kort tid har bidratt til en bedre stemning i vår administrasjon. Vi har tillit til at hun, om nødvendig, vil gjøre eventuelle endringer på en måte som vil være god både for de ansatte og for organisasjonen.

Roar Johnsen, styreleder
Human-Etisk Forbund

Arrogant av HEF

I Fri tanke nr.1-2006 synes visst redaktør Even Gran i sin leder at det ikke var riktig at Arne Tumyr ble frikjent. Han gikk som vi vet til sak mot HEF pga. ærekrenkelse i forbindelse med uttalelser hva gjelder innvandring av fremmede kulturer i landet vårt.

Jeg er helt på linje med Tumyr i denne saken. Et lite land, med bare 5 millioner innbyggere, kan ikke ta imot ubegrenset innvandring. Om en del år er vi i

Debatt

mindretall i vårt eget land, og vi må leve sammen med en religion som står oss vanlige folk meget fjernt og burde stå HEF enda fjernere. Jeg skrev et brev også i 1999 til Fri tanke angående samme tema, men det var visst ikke verdig å komme på trykk. Jeg skrev bl.a. sitat: At noen medlemmer «trykker Islam til sitt bryst» må vi tolerere. Det må bare ikke knyttes til Human-Etisk Forbund, det er HEF uvedkommende.

Hele «lederen» i Fri tanke oser av politikk og jeg har sett tendensen i mange år. HEF er ikke et livssynsparti og det eneste vi skal være enige om er at vi ikke er kristne, vi tror verken på Allah eller Gud. Hvilke politiske retninger våre medlemmer har skal ikke HEF mene noe om.

Jeg er ingen partifelle av Arne Tumyr, vi er et lysår fra hverandre politisk. Jeg synes det er en «skremmende dom» når HEF ikke en gang kan be om unnskyldning, – det er ikke humant, men arrogant. Det skal være plass til alle i Human-Etisk Forbund, uansett politisk farve og meninger. Hva Tumyr skriver i Fædrelandsvennen eller i en annen avis er HEF uvedkommende.

Björga Aune
Trondheim

og på hvilken grunnleggende måte Tumyr har opptrådt i strid med disse.

Men det er altså ikke rettens formuleringer i en domsavsigelse som kan ankes. Det som eventuelt kan påankes er sakens grunnlag, nemlig om forbundets daværende styreleder brukte for sterke ord – ord som i norsk rettsvesen betraktes som ærekrenkende – i sin karakteristikkk av innholdet i leserbrevet. Og det er her forbundets juridiske rådgivere var tydelige på at det var en ikke ubetydelig mulighet for at lagretten kunne komme til samme konklusjon.

Human-Etisk Forbund vant hovedspørsmålet om saksbehandlingsfeil forut for Tumyrs fratreden som tillitsvalgt i forbundet, og ble heller ikke idømt saksomkostninger. Forbundet tapte i delen som handlet om ærekrenkelser, men Tumyr fikk imidlertid kun 30.000 kroner i oppreisning og ikke 100.000 kroner som påstått.

Videre ligger saken nå langt tilbake i tid, og saksøkeren er ikke lenger medlem av forbundet. Å føre saken for en ny rettsinstans ville kreve betydelig innsats og oppmerksomhet innad, og ta fokus bort fra saker som er langt viktigere for forbundet og våre medlemmer. Det var derfor riktig å ikke anke denne dommen.

Roar Johnsen, styreleder
Human-Etisk Forbund

av eksterne lærere/rådgivere» støttes fullt ut, men dette bør også omfatte generalsekretæren.

Denne kursing må imidlertid også omfatte et så viktig emne som at tillitsvalgte må lære seg å skille mellom a) forbundets prinsipielle standpunkter i human-etiske saker – og b) den tillitsvalgtes personlige og/eller partipolitiske meninger.

Eksempel: HEF kan prinsipielt hevde at alle mennesker basert på human-etiske verdier har krav på medmenneskelig hjelp i en vanskelig situasjon. Men! Det er en personlig vurdering om man mener at man hjelper best ved størst mulig immigrasjon til Norge, eller om man hjelper bedre og flere ved direkte innsats der hvor disse menneskene bor.

Denne vurdering er ikke av prinsipiell art som forbundet skal binde seg opp i – og i hvert fall ikke fordømme de som måtte velge det ene eller det andre av de to alternativer.

Leif Melsom

Riktig å ikke anke

I «Fri tanke» nr 1/2006 benytter Even Gran sin lederartikkel «En skremmende dom» til å kommentere dommen i Oslo Tingrett hvor Human-Etisk Forbund ble dømt for ærekrenkelser mot tidligere fylkesleder Arne Tumyr. Det er all grunn til å være opprørt over mange av rettens formuleringer i domsavsigelsen. Men kritikken av at forbundet ikke anket dommen er likevel i drøyeste laget. Det er ikke begrunnelsen for en dom som kan ankes, det er selve domsavgjørelsen.

Det er mange av rettens argumenter og formuleringer i dommen som virker ganske søkt, og som forbundet mener ikke er riktige. For det første henviser retten bare til det første av Tumyrs to leserinnlegg, mens det andre – som hadde tittelen «Innvandringspolitikk og humanisme» – er grunnlaget for forbundets argument om at Tumyr blandet sine roller som Frp-politiker og som tillitsvalgt i forbundet. For det andre er man i norsk rett vanligvis nøye med å skille mellom uttalelser om sak og om person, og at en karakteristikkk av en mening ikke kan utlegges som karakteristikkk av en person. Det er derfor vanskelig å skjønne at retten gjør nettopp det i denne saken. Endelig argumenterer retten for at den «ikke kan se noen nødvendighet for HEF å ivareta andres tarv, i dette tilfellet innvandrernes». Tingretten har derfor bare i begrenset grad forstått hva som er forbundets verdier

Simpel ordbruk av tidligere styreleder

I Fri tanke 01-06 har jeg med stor beklagelse lest saken mellom Tumyr og HEF ved tidligere styreleder Brit Nustad. Uten å ta standpunkt til selve saken, beklager jeg sterkt den ordbruk og de karakteristikker som er blitt brukt.

Det er uverdig av forbundets tillitsvalgte å bruke skjellsord og sårende påstander om andre debattanter – hvor uenig man enn måtte være. Tingretten har dertil slått fast at det heller ikke er dekning for de påstander som fremsettes mot Tumyr. Jeg forstår godt at HEF ikke anker saken, da slikt ordbruk og usaklighet neppe ville blitt tolerert av en annen domstol – og det gjøres det heller ikke av mange medlemmer.

Forbundet får nå en ny generalsekretær, Kristin Mile, og jeg setter mitt håp til at hun vil makte å gjenreise tilliten til forbundets saklighet. Utskjelling av andre må ikke bli forbundets varemerke!

I sin artikkel «En generalsekretærs avgang» kommer Lars Gule med en del gode betraktninger vedrørende arbeidsfordelingen mellom et styre og en daglig leder. Hans forslag om at «nye styremedlemmer skal gjennomgå obligatorisk kursing som gjennomføres

Tumyrsaken – kommentarer

La oss se nøye på det tekstutsnitt, som jeg forstår, var utslagsgivende til at Tumyr ble ekskludert:

I 1940 tok inntrengerne som følge av datidens politikk Norge i et jafs natten over. I nyere tid vil det norske samfunn bli underminert gjennom flere generasjoner som følge av dagens holdning som er: Slipp innvanderne inn – de er en ressurs for vårt land. Hedstrøm og Kleppe vil om 100 år fremstå som lysende enere – fordi de advarte.

Det går åpenbart fram at Tumyr har frykt, fremmedfrykt javel, for at innvanderne skal «underminere» vårt samfunn. Hvorvidt Tumyr er rasist eller har menneskeforakt vet ikke jeg. Teksten sier ingen ting om det, selv om den av mange kan oppfattes slik.

Utsagnet: «Oser av menneskeforakt og spiller på fremmedfrykt og rasisme» er en subjektiv utledning av teksten. Et uhildet rettsvesen skal ikke ta hensyn til subjektive utledninger, enten det nå er majoritetens eller minoritetens. Heldigvis har vi et uhildet rettsvesen som har avsagt dom i henhold til det som faktisk står skrevet.

Vi har her i landet hatt, og har tydeligvis ennå, utenomrettslige institusjoner med stor makt som, etter sine ideer, har klassifisert personer etter prinsippet: *Er han A så er han også B* eller *Har han sagt A så mener han også B*. Ofte til skade for personer som verken er eller har ment B. Dette skulle formodentlig «gammelrøde» HEF medlemmer kjenne til. Ja, kanskje har selveste Lars Gule pga. sin fortid vært utsatt for slik klassifisering. Vi har også i nyere tid hatt mektige stater hvor et statsdirigert rettsvesen har dømt uskyldige personer etter samme prinsipp.

Debatt

I henhold til Arne Næss' ypperlige lille bok «En del elementære logiske emner» kan utsagnet om menneskeforakt og rasisme karakteriseres som usaklig: Å angripe motstanderen for meninger han har vist han ikke har. I dette tilfellet meninger som ikke går fram av teksten som var grunnlaget for eksklusjonen.

At styret i HEF skulle ha kjennskap til dette er vel for mye å vente. Næss' lille bok er visst ikke pensum lenger på forberedende prøver. At Lars Gule, som skal være filosof, enten ikke har kjennskap til Næss' regler for usaklighet eller at han ikke bryr seg om dem, er skuffende.

Peder Haga

Kjemisk fritt for modige tanker?

I Fri tanke 2/06 blir 4 representanter for religiøse organisasjoner spurt om HEF. Noen av svarene er til å undre seg over. Indremisjonsforbundets mann siterer en som er blitt deprimeret av å gå i en humanistisk begravelse. Kan hende et synspunkt til ettertanke? HEF burde gjerne gjeninnføre gamle tradisjoner om begravelse som en verdig og storslått feiring av at livet vinner over døden i stadig nye generasjoner.

Skal en derimot tro kirka si historie, er det håp kun for de færreste etter døden. I døden ligger ikke noe realistisk håp for noen. For jordbeboerne ligger det eneste håpet i å gjøre livet, som vi ufrivillig er født inn, til et verdig. Begravelsen kan samtidig gjøres antendig og verdig, en verdig og god markering av de etterlattes sorg og lengsel etter den døde.

Bore fra Kirkerådet mener HEF driver «ensidig kirke- og religionskritikk». Ensidig – hva skulle nå det bety? Religionskritikk trengs det mer av, aktiv kritikk mot ensidige propaganda og illusjonismen for noe som høyst trolig ikke eksisterer, et fäfengt håp, en fager og urealistisk drøm.

Professor Matlary framstår som angstbitersk og fornærmet og driver semantisk ordkrig om con firmare. «Borgerlig konfirmasjon er en selvmotsigelse», sier hun trivielt, for «hva konfirmerer man?». Et smule ironisk utsagn dette. For hva bekrefter vel en som ble døpt 3 måneder gammel? Av dagens voksne befolkning tror cirka 30 prosent på Gud. Er det dette som plager Matlary? At de fleste som konfirmerer seg i kirka bare hykler en bekreftelse og at HEF stjeler fra rekruttene til de kristne? Det burde være unødvendig å minne om at den allmenne forståelsen av konfirmasjonen i Norge er en verdslig og festlig mar-

kering av overgangen til ungdom (snart voksen). Matlary er en av pavens rådgivere. Hennes uttalelser viser hvor så altfor menneskelig og langt i fra guddommelig paveinstitusjonen er. Matlary trivialiserer pavedømmet med semantisk ordkløveri.

Lederen i Islamsk råd klarer å få ikke-tro til å bli en ny slags tro. Jaha? Dette virker som en forveksling av begreper. Trosbegrepet sin kjerne er «gudsforholdet», den troende velger en bestemt gudsrelasjon. Den ikke-troende velger også selvfølgelig, men da å ikke-tro! Det er stor forskjell på å velge og å tro. Verre er det ikke.

Det kan være ille å ikke eie tro på noe etter døden. Men man blir ikke av den grunn håpløs. Håpløs blir man av et uverdilig liv på jorda. I kommentarer fra en del religiøse svever det mye håp. Men de virker kjemisk fri for selvstendige tanker.

Ole P. Lien

De problematiske menneskerettighetene

Human-Etisk Forbund trenger en brei debatt om menneskerettighetene. I forbundets vedtekter står det (fra § 2): «Menneskerettighetene uttrykker viktige humanistiske verdier og idealer og verner det menneskelige mangfold på en god måte.» Dette blei enstemmig vedtatt da vedtektene blei revidert på landsmøtet i Drammen 2005. Jeg synes denne formuleringa er bedre enn den tidligere (i daværende § 1): «Forbundet legger til grunn for sitt arbeid de humanistiske idealer og prinsipper som kommer til uttrykk i FN's erklæring om Menneskerettighetene av 1948».

Den nye formuleringa er bedre, ikke bare fordi den ikke spesifikt knytter den til FN's erklæring fra 1948 (det fins en rekke andre konvensjoner som vi legger til grunn), men også fordi vi unngår å lage oss noen steintavler som skal stå for evig tid.

Human-Etisk Forbund har i flere omganger «slitt» med menneskerettighetene. Etter landsmøtet i Tromsø i 2002 var det lange diskusjoner om diskriminering av homofile i statskirka. Problemet var at menneskerettighetene forbyr diskriminering av homofile, mens menneskerettighetene samtidig gir tros- og livsynssamfunn «rett» til å diskriminere. Menneskerettighetene er tidvis i konflikt med seg sjøl. Men denne konflikten kan i dette tilfellet enkelt løses ved at hvem som helst kan unngå den diskrimineringa statskirka bedriver ved rett og slett å melde seg ut.

Problemet er større, og vesentlig verre, når det kommer til barns rettigheter. I Barnekonvensjonens artikkel 29, om utdanning, står det: «Utdanningen

skal sørge for at barn får utvikle personlighet og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturmiljøet og for egen og andres kultur.»

Samtidig står det i FN-konvensjonen om Sivile og Politiske rettigheter at:

«Konvensjonspartene forplikter seg til å respektere foreldres, og i tilfelle vergers, frihet til å sørge for sine barns religiøse og moralske oppdragelse i samsvar med deres egen overbevisning.»

Dette skapte problemer for skoleutvalgets utredning (levert landsmøtet i 2005). Her diskuteres spørsmålet om statstilskott til private skoler. Flertallet mente at fjerning av kristen formålsparagraf i den norske skolen legger grunnlag for å si nei til offentlig økonomiske støtte til ekstreme fundamentalistiske skoler. Mindretallet mente at rett til å opprette privatskoler også må ledsages av rett til offentlig støtte for at retten skal være reell.

Utvalget klarte ikke å gi forbundet en entydig anbefaling av framtidig holdning, men oppfordret til fortsatt debatt. Dagens situasjon, med oppnevning av et offentlig utvalg (med vår egen generalsekretær Kristin Mile som medlem) for å se på kristen formålsparagraf i skoler og barnehager, gjør at denne debatten bør få fart. Menneskerettighetene uttrykker viktige humanistiske verdier og idealer. Men vi trenger bevisstgjøring av oss sjøl og en aktiv debatt rundt praktiseringa. Dette er også i tråd med vårt prinsipp- og arbeidsprogram. Vi trenger en debatt om hva vi syns er rett og galt når vi finner tilfeller der vi mener menneskerettighetene er i konflikt med seg sjøl. Forholdene i barnehager og den norske fellesskolen tilsier at vi må ta denne debatten på alvor.

Leonid Rødsten

Leder for HEFs skoleutvalg og nestleder i hovedstyret

Omskjæring – en kilde til intoleranse og aggresjon

... eller til seksuell glede som Claus Drecker foreslår. Jeg tror mer på den første påstanden. Ikke er jeg homofil og ikke har jeg noen faglig tyngde som sannhetsvitne. Men jeg har levd en stund. Så jeg sier som Cicero; Hør på argumentene, ikke på autoritetene.

Hvis en voksen person vil la seg omskjære, så han om det. Omskjæring av barn klarer jeg derimot ikke å se som noe annet enn et bestialsk overgrep med mindre et medisinsk kollegium kommer til at det er

tvingende nødvendig for barnets helse. Det er overveiende sannsynlig at mennesket er tjent med å beholde forhuden slik den er anbragt av naturen på mannen gjennom seleksjon i kanskje så mye som 2 millioner år. Det er også godt mulig at omskjæring er gunstig for homofile som ikke bruker kondom. Penis er strengt tatt neppe tenkt eksponert for tarmbakterier fra naturens side. Men det spiller ingen rolle for spørsmålet om hvorvidt omskjæring av guttebarn er overgrep og kjønnslemlestelse eller ikke.

Gjennom mange tiår i omkleddingsrom og guttedagers sammenligninger og prat, har jeg ikke sett eller hørt om noen penisskavank som kunne tenkes å ha sitt utspring i manglende omskjæring. Det vi gutter snakket om og opplevde, var at forhuden strakk seg og tilpasset seg et voksende kjønnsorgan så gradvis at dette ikke var plagsomt. Tvert imot, ved ereksjon/onani blottas glans. I slapp tilstand hadde det følsomme glans beskyttelse fra gnissende klær. Det var en plage ellers da en guttungen store og pinlige plage ofte er ufrivillige ereksjoner. Urin er i frisk tilstand antiseptisk og jeg tror faren for betennelser under forhuden er liten. Jeg har selv aldri kjent til tilfeller uten at jeg derfor vil bagatellisere problemet.

Vår seksualitet veier tungt for de fleste når vi skal vekte det som betyr mest for et godt liv. Seksuelt relaterte overgrep er særlig traumatiske. Vondt avler vondt. Derfor er det avgjørende viktig for humanismen å fortsatt aktivt arbeide mot kjønnslemlestelsen kalt omskjæring.

Olav Langåsdalen

Den norske kirkes kriminelle medlemssvindel

For 47 år siden ble jeg, uten mitt vitende, innmeldt i Den norske kirke. Dette som et resultat av en gammel tradisjon i Norge. For 30 år siden meldte jeg meg ut av den samme kirken. Mine barn har aldri blitt innmeldt i Den norske kirken. I brev fra Den norske kirke, datert 11. mai 2006, får vi alle vite at vi mot vårt vitende og vilje har blitt meldt inn i Den norske kirke, av Den norske kirke. Grunnen til at vi får vite om dette, er at vi alle tilfeldigvis er medlem i en annen livssynsorganisasjon. Hadde vi ikke vært medlem i en annen organisasjon, ville vi ikke fått vite at vi har vært tvangsinnmeldt i Den norske kirke i mange år. Den 10. juni 2006 vil vi, i likhet med et stort antall andre norske statsborgere, bli slettet fra Den norske kirkes medlemsregister. De som har meldt seg ut av Den norske kirke, men ikke meldt seg inn andre livssynsorganisasjoner, vil forbli tvangsinnmeldt i Den norske kirke.

For noen år tilbake ble en rekke ungdomsorganisasjoner anmeldt for juks med medlemslister. Flere ble dømt. Jeg er av den oppfatning at HEF, på vegne av mange av sine medlemmer, bør anmelde Den norske kirke for dokumentfalsk og krenkelse av individets organisasjonsfrihet. Den norske stat bør anmelde Den norske kirke for å ha svindlet til seg store beløp av skattebetalernes penger, i det Den norske kirke bevisst har svindlet til seg medlemsstøtte for personer som beviselig ikke er medlemmer i deres organisasjon.

Det er grunn til bekymring at et stort antall mennesker fortsatt vil bli stående som medlemmer av Den norske kirke, mot deres vilje. Dette betyr at Den norske kirkes svindel og krenkelse av enkeltmenneskets rettigheter, vil fortsette.

Statistikken forteller oss at 86 % av landets befolkning er medlemmer av Den norske kirke. Statistikken forteller oss ikke hvor mange av de 86 % som er medlem av Den norske kirke av egen fri vilje, men vi kan trygt anta at antallet frivillige medlemmer ligger et sted godt under 86 %. For min del kan jeg ikke se at noen kan være tjent med å være medlem av en organisasjon der tyveri og løgn hører til dagens orden.

Harald Fleischer

Human-Etisk Forbund – ikke plass til alle

Vi har vært medlemmer i Human-Etisk Forbund i mange år. Vår eldste sønn fylte 15 år og vi ønsket en borgerlig konfirmasjon. Ved skolestart sist høst tok vi derfor kontakt med vårt lokallag.

Vår sønn går på Haug skole og ressurscenter og trenger et opplegg som er tilrettelagt for funksjonshemmede. Vi ble først tilbudt å delta i den vanlige konfirmasjonsundervisningen, i følge med støttekontakt. Det ville for ham bare blitt oppbevaring, og vi fikk etter hvert forklart hans behov. Da dette tydeligvis ikke var noe lokallaget hadde erfaring med, ble vi i desember henvist videre til fylkeslaget.

Dette resulterte i en ny runde med hyppig purring fra vår side både via mail og telefon. Rett før påske trodde vi at alt var i orden. Nå skulle fylkeslaget bare komme tilbake med klokkeslett og dag for seremonien. Heller ikke denne gangen fikk vi noen tilbakemelding. Vi var nå så skuffet at vi ikke tok kontakt igjen før i mai, da for å melde oss ut av organisasjonen. Vi fortalte om årsaken og ble dagen etter for første gang kontaktet av Human-Etisk Forbund. Vi fikk både tilbud og beklagelser. Dette satte vi pris på, men det kom dessverre for sent for oss.

Det er overraskende at Human-Etisk Forbund ikke

har et program for, og erfaring med konfirmasjon av funksjonshemmede. Vi oppfatter at det bare er plass til de «normale» og har derfor valgt å arrangere en egen markering.

Vi håper at Human-Etisk Forbund i fremtiden også kan gi et tilbud til de med spesielle behov.

Med vennlig hilsen
Henrik Hannus og Inger-Lise Paulsen

Er «Fri tanke» et riktig navn på tidsskriftet?

Det er med dyp skuffelse jeg ser at tidsskriftet med navnet «Fri tanke» (nr 01-06) bruker lederen og nesten hele side 6 til å sutre over at rettsvesenet ikke gir ledelsen medhold i æresskjelling av en person med «feil» tanker. Tanken i HEF ser kun ut til å være fri så lenge den er «riktig».

Dette er nedslående. Jeg har fulgt HEF helt siden jeg satt sammen med Kristian Horn og Rolf Solheim på biblioteket i Stavanger på slutten av 60-tallet for å starte opp en avdeiling der, og har merket meg en stadig økende politisering av forbundet. HEF har gått fra å være politisk nøytralt til å være sterkt preget av venstresosialisme. Det begynner å bli lavt under taket, og rasismestempelet sitter løst. «Fri tanke» er dessverre ikke lengre et dekkende navn på tidsskriftet.

Den største trusselen på livsynsfronten i dag er islam, som nå begynner å utøve makt i vårt samfunn. HEF må nå heller sette energien inn på å hindre at islam får innflytelse og makt i samfunnet, enn på å æresskjelle sine medlemmer som påpeker faren for dette.

En religion som forlanger dødsstraff for frafalne hører ikke hjemme i et opplyst samfunn, og må bekjempes, ikke beskyttes, forstås og forklares.

Rune Hauge
Haugesund

LIVSSYNSDEBATT I POSTKASSEN

Abonnér på Humanist

Et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200,- for fire nummer.

Bestill abonnement på e-post, humanist@human.no, eller bruk kupongen under.

BESTILLINGSKUPONG:

☐ Jeg ønsker å abonnere på Humanist fra nr 2/2006 (I tillegg får jeg nr. 4 2005 og nr. 1 2006)

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Fri tanke 2 2006

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund

Svarsending 1048
0090 Oslo

Sommertilbud!

Topp med 3/4 erme og brodert logo

Kommer i hvit med grønn og blå logo brodert på brystet, eller i sort med hvit logo. Toppen er en dame modell, 95% bomull og 5% lykra. Str. S – L

SOMMER TILBUD: 170,- (Ordinær pris: 205,-)

Pique skjorte med logo brodert på brystet

Kommer i hvit med grønn og blå logo, eller i sort med hvit logo. Skjortene er 100% bomull Str. S – XXL

SOMMER TILBUD: 130,- (Ordinær pris: 148,-)

Butikken får flere nye varer i tiden fremover. Følg med på nettsidene våre

www.human.no/nettbutikk

BESTILLINGSKUPONG:

Hvit topp á **kr. 170,-** Ant. S: Ant M: Ant. L:

Sort topp á **kr. 170,-** Ant. S: Ant M: Ant. L:

Hvit pique skjorte á **kr. 130,-**

Ant. S: Ant M: Ant. L: Ant. XL: Ant XXL:

Sort pique skjorte á **kr. 130,-**

Ant. S: Ant M: Ant. L: Ant. XL: Ant XXL:

Porto kommer i tillegg.

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

Underskrift:

Fri tanke 2 2006

Human-Etisk
Forbund

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten vil
betale
porto.

Human-Etisk Forbund

Svarsending 1048
0090 Oslo

Human-Etisk Forbund

I NORGE

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass
0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00
Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no

Hovedmedlem: kr. 325
Ungdom 15-24 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 925,-
Konto: 0805 23 51252

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Roar Johnsen (tlf. p: 22 62 44 32)
Nestleder: Leonid Rødsten (tlf. p: 75 05 52 64)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag

ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ma-to 10-14)

Rogaland fylkeslag

rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
Faks 51 90 64 51
(ma-to 10-15)

Akershus fylkeslag

akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 10-15
(vinter) 10-16

Hordaland fylkeslag

hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14, ti 16-20)

Oslo fylkeslag

oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
Daglig (sommer) 9-15
(vinter) 9-16

Sogn og Fjordane fylkeslag

sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
Faks 57 67 53 91
(ti og to 8-15)

Hedmark fylkeslag

hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 10.30-15.30)

Møre og Romsdal fylkeslag

moreogromsdal@human.no
Tlf. 71 21 56 05
Faks 71 21 56 05
(ma - to 9.30-15.30)

Oppland fylkeslag

oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 10-16)

Sør-Trøndelag fylkeslag

sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
Faks 73 80 64 91
(ma-fr 9-15.30)

Buskerud fylkeslag

buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
Faks 32 89 38 45
(ma-fre 9-15)

Nord-Trøndelag fylkeslag

nord-trondelag@human.no
Tlf. 74 08 88 40
Faks 74 08 88 41
(ma-on 9-13)

Vestfold fylkeslag

vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 35 32 05
(ma-to 9-14)

Nordland fylkeslag

nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Telemark fylkeslag

telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ti og to 9-14, on 15-17)

Troms fylkeslag

troms@human.no
Tlf. 77 65 58 19
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Aust-Agder fylkeslag

aust-agder@human.no
Tlf. 37 06 00 06
Faks 37 02 86 40
(ti og to 10-15)

Finnmark fylkeslag

finnmark@human.no
Tlf. 78 95 36 55
Faks 78 95 36 68
(ma-to 9-13)

Vest-Agder fylkeslag

vest-agder@human.no
Tlf. 38 02 33 94
Faks 38 02 77 89
(ti 13-16, on 10-15)

SOMMEREN

Human-Etisk Forbund byr på fire samlinger for unge humanister i sommer!

HENNINGSVÆR 18-30 år

29. juni - 2. juli

Frihet, likhet og brorskap, etiske utfordringer i fremtiden, miljøspørsmål. Rorbuliv, filosofikafé, klatring, havrafting.
Arr.: Nordland fylkeslag

SIGDAL 15-19 år

24. - 29. juli

Bading og soling, tenking og føling, salsa og limbo, erfaring og undring. Frihet, respekt og toleranse, karikaturtegningskurs, filosofi i fjæra.
Arr.: Oslo og Akershus fylkeslag

BEITOSTØLEN 15-22 år

3. - 6. august

Fottur til fylkeslag Bitihorn, enkel fjellklatring, rappelering og kjøring på bilbane. Filosofiske aktiviteter, samtaler og tenking.
Arr.: Oppland fylkeslag

NORD-ODAL 15-22 år

14. - 17. august

Padling, bading, fotokurs, fiskekurs, foredrag, film og gruppeaktiviteter. Mye gøy og lite søvn.
Arr.: Hedmark fylkeslag

for unge humanister

www.human.no/ungdom

Improvisasjon i natur og kultur: økologi, økofilosofi og humanisme

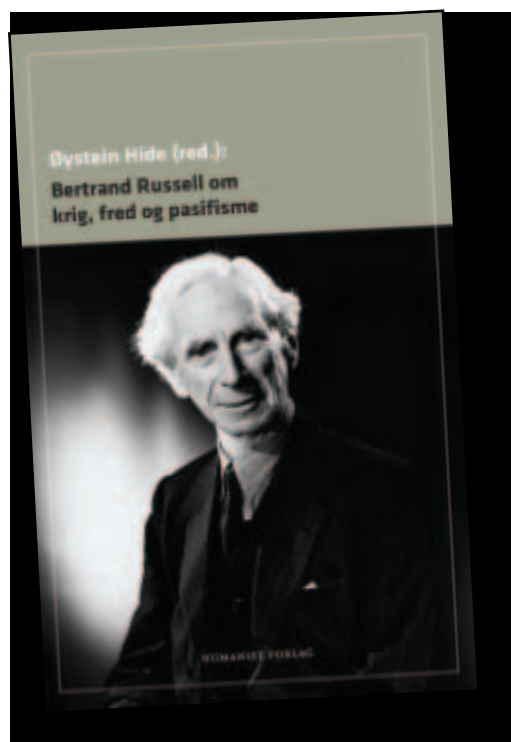
Helgeseminar 22. til 24. september på Setreng gård, Busetgrenda i Sør-Trøndelag

Økofilosofen Sigmund Kvaløy Setreng inviterer til seminar på sin egen gård om improvisasjon som fenomen, like mye i naturen som en form i kulturen. Utgangspunktet er både musikk, naturtilpasset teknologi og livsformer – og naturen selv som er en stor improvisator. Alt dette i motsetning til industrialismens mekaniske og hierarkiske teknostrukturer og organisasjonsformer.

Se www.human.no/setreng for nærmere opplysninger og påmelding. Mer spesielle spørsmål kan rettes til [selnes@human.no](mailto:selines@human.no)

Som HEF-medlem får du 25% rabatt på alle utgivelser fra Humanist forlag

Øystein Hide (red.):

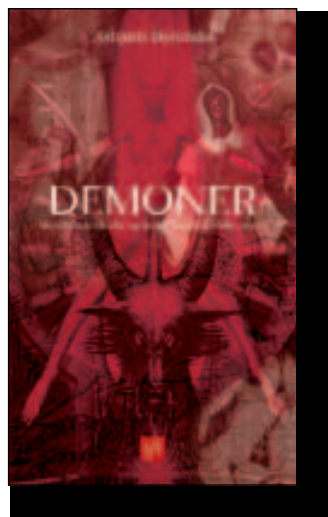
Bertrand Russell om krig, fred og pasifisme

Hvilke tanker gjorde Bertrand Russell seg om krig i vårt moderne samfunn? Denne boka er en samling av hans tekster og betraktninger om krigens vesen og pasifismens utfordringer. Her er Russells skarpe analyser, hans inntrykk av bolsjevikenes Russland og hans berømte forsvarstale da han stod tiltalt for å ha krenket USA, Englands allierte i krigen mot Tyskland.

Bertrand Russell mottok Nobelprisen i litteratur i 1950.

Tekstene presenteres med en innledning av filosof og Russell-ekspert Øystein Hide. Forord ved filosof og forsker Henrik Syse.

Hefte, 261 sider
HEF-pris: 201,- (veil. 268,-)

Asbjørn Dyrendal:

DEMONER

Besettende djevler og andre ondskefulle vesen

Bli kjent med demonens kulturhistorie - hvilken betydning de har i religioner og hva forestillingen om demoner gjør med oss mennesker. Demonene har fulgt oss gjennom fem tusen år og er stadig aktuelle. I gamle samfunn svermet de i tusentall, mens i dag er populærkulturelle figurer fra Franksteins monster, Sandemos Isfolk og Buffy the Vampire Slayer med på å forme våre forestillinger om djevler og demoner.

Innbundet, 238 sider
HEF-pris: 186,- (veil. 248,-)

Konspirasjoner i vinden

Emberland, Pettersen (red.)
KONSPIRANOIA

Nå kun 99,-!

Er verden vi ser den virkelige eller er det slik at mektige aktører sitter i kulissene og bestemmer hvilket løp historien skal ta? Det er på tide å bli klar over hvordan konspirasjonsteoriene faktisk fungerer. Sammensvergelses finnes, men teorier om onde mektige og ufeilbarlige krefter som styrer historiens gang er basert på slett tenkning og mangelfull logikk.

Som medlem av Human-Etisk Forbund får du 25% på alle bøker fra Humanist forlag. Se www.humanistforlag.no

Bestill på www.humanistforlag.no, bruk kupongen nedenfor eller faks: 23 15 60 21. Porto kommer i tillegg.

BESTILLINGSKUPONG

Hide (red.): Bertrand Russell om krig, fred og pasifisme 201,- ☐

Dyrendal: DEMONER 186,- ☐

Emberland, Pettersen (red.): KONSPIRANOIA..... 99,- ☐

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto

Humanist forlag AS
Svarsending 1039
0090 Oslo

Fri tanke 206